

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

(назва факультету / навчально-наукового інституту)

Кафедра міжнародного менеджменту

(назва кафедри)

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

Форма навчання: очна (денна)

очна (денна), заочна, дистанційна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему **«Структурний аналіз зовнішньоекономічної діяльності у двосторонньому
співробітництві України з Німеччиною»**

(назва теми)

здобувача **Шептицької Ірини Олександрівни**

(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: **к.е.н., доцент Галахова Тетяна Олексіївна**

(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: **к.е.н., доцент Бурмака Микола Олексійович**

(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

Київ 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	8
1.1 Зовнішньоекономічна діяльність у розвитку національної економіки: сутність, передумови розвитку, види, функції, принципи	8
1.2 Система управління та регулювання зовнішньоекономічною діяльністю: інституційний та стратегічно-імперативний виміри	16
1.3 Становлення і розвиток зовнішньоекономічної діяльності України: історично-ретроспективний та сучасний стратегічний зовнішньоекономічний вектор розвитку	21
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ НАПРЯМКІВ ДВОСТОРОННЬОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ФЕДЕРАТИВНОЮ РЕСПУБЛІКОЮ НІМЕЧЧИНА.....	27
2.1 Оцінка позицій України та Німеччини у індексах глобальної відкритості	27
2.2 Аналіз двостороннього співробітництва України та Німеччини у торгівельній сфері: сучасний стан та потенціал розвитку	35
2.3 Аналіз двостороннього інвестиційного співробітництва України та Німеччини: національний та корпоративні рівні.....	47
2.4 Аналіз двостороннього енергетичного співробітництва України та Німеччини: вектор розвитку альтернативної енергетики	54
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ	59
3.1 Рекомендації щодо імплементації досвіду Німеччини у розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні.....	59
3.2 Можливості для подальшої українсько-німецької співпраці у контексті євроінтеграційної політики України	63
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ.....	86

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

BMU – Федеральне міністерство довкілля, охорони природи і ядерної безпеки

BMWK – Федеральне міністерство економіки та захисту клімату

BMZ – Федеральне міністерство економічної співпраці й розвитку

dena – Німецьке енергетичне агентство

GIZ – Німецьке товариство міжнародного співробітництва

АСЕАН – Асоціація держав Південно-Східної Азії

АТЕС – Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво

ВМО – Всесвітня митна організація

ГА ООН – Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй

ЗЕД – зовнішньоекономічна діяльність

ІЛР – Індекс людського розвитку

ІТ – інформаційні технології

МЕВ – міжнародні економічні відносини

МТП – Міжнародна торгова палата

НДР – наукові дослідження і розробки

ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку

СОТ – Світова організація торгівлі

ЮНКТАД – Конференція ООН з торгівлі та розвитку

ВСТУП

Актуальність теми. Для сучасного економічного світу характерний процес глобалізації, який став причиною взаємозв'язку та взаємозалежності національних економік різних держав. Саме тому одним із найбільш значимих аспектів функціонування економіки є зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) країни, завдяки якій здійснюється її інтеграція у світовий економічний простір.

Разом з тим можна стверджувати про існування прямої залежності між рівнем розвитку ЗЕД та ефективним функціонуванням економіки країни: чим вищий ступінь розвитку внутрішньої економіки, тим інтенсивніше здійснюється зовнішньоекономічна діяльність на зовнішніх ринках і навпаки.

Події останніх років демонструють, що назріла необхідність утвердження України як європейської незалежної держави – повноправного і надійного партнера в системі міжнародного співробітництва. Оскільки Німеччина справедливо вважається лідером Європейського Союзу, її успішний економічний досвід намагаються перейняти багато країн. Тому співробітництво з ФРН та імплементація німецького досвіду може стати потужним імпульсом для розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

Німеччина є важливим економічним партнером у зовнішньоекономічній діяльності нашої країни і позиціонує себе як другий стратегічний європейський партнер України з торгівлі товарами та третій за величиною донор України. ФРН підтримує Україну протягом багатьох років, сприяючи економічно та фінансово, а також підвищуючи її безпеку. Німеччина зацікавлена в тому, щоб Україна була стабільною, демократичною та економічно процвітаючою країною й охоче ділиться своїм досвідом з Україною, оскільки вбачає у нашій країні потужний потенціал завдяки вигідним природним умовам та сприянню Уряду щодо збільшення частки альтернативної енергетики. У свою чергу, Україна є привабливою для ФРН в сфері ІТ-технологій та сільського господарства.

Україна та Німеччина мають реальні можливості для якісного і кількісного поліпшення взаємовигідного співробітництва в пріоритетних галузях економіки та поглибленні торгово-економічних, інвестиційних та енергетичних відносин.

Таким чином, як у теоретичному, так і у практичному планах дослідження є актуальним, що і зумовило вибір теми кваліфікаційної бакалаврської роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури з даної проблеми дослідження показав, що велика кількість наукових праць присвячена сутності зовнішньоекономічної діяльності, що можна побачити у наукових доробках вітчизняних та іноземних науковців Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, М.А. Зайця, Н. М. Тюріної, Н. С. Карвацкої, С. В. Мочерного, В. Є. Новицького, Л. А. Швайки, Л. І. Дідківської, О. П. Гребельника, І. О. Іващук, І. О. Платонової, О.В. Шкурупій, Bly R. W., A. Stankiewicz-Mróz, V. Perederii, V. Novak. Проблемам управління та регулювання ЗЕД присвячені праці І. І. Кононова, С. М. Домбровської, Г. О. Герасименка, С. В. Мариніної, О. Г. Боднарчука, О. І. Боднарчук, М. М. Короля, О. В. Банчук-Петросової, В. Олефіра та ін.. Проблемам становлення та розвитку ЗЕД присвятили наукові праці вчені-економісти Г. М. Дроздова, В. Ю. Гордополов, М. В. Площик, О. К. Котко. Однак недостатньо уваги приділено українсько-німецькій співпраці, що породжує нові аспекти даної проблеми і підтверджує актуальність обраної тематики дослідження.

Мета дослідження – висвітлити основні аспекти зовнішньоекономічної діяльності на прикладі двостороннього співробітництва України з Федеративною республікою Німеччина та розкрити перспективні можливості щодо напрямків подальшої співпраці.

Досягнення визначеної мети вимагає вирішення таких **завдань**:

1. Дослідити основні теоретико-методологічні засади зовнішньоекономічної діяльності України.
2. Оцінити позиції України та ФРН у індексах глобальної відкритості.
3. Комплексно охарактеризувати сучасний рівень розвитку двосторонньої торгівлі товарами і послугами між Україною та Німеччиною.

4. Провести критичний аналіз німецько-українського інвестування на національному та корпоративному рівнях, а також запропонувати подальші перспективні інвестиційні проєкти, враховуючи національні економічні інтереси України та Німеччини.

5. Дослідити стан українсько-німецького співробітництва у розрізі альтернативної енергетики.

6. Розробити рекомендації щодо імплементації досвіду Німеччини у розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

7. Висвітлити потенційні можливості для подальшої українсько-німецької співпраці у контексті євроінтеграційної політики.

Об'єкт дослідження – процес побудови українсько-німецьких відносин як приклад зовнішньоекономічної діяльності.

Предмет дослідження – структурний аналіз двостороннього співробітництва України з Німеччиною на сучасному етапі.

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення основних завдань дипломної роботи застосовані різноманітні методи дослідження. Теоретичні аспекти ЗЕД у розвитку національної економіки висвітлені за допомогою методів дедукції та індукції. Використаний метод еволюційного аналізу в процесі дослідження трансформації і розвитку зовнішньоекономічної діяльності України. Для дослідження напрямків двостороннього співробітництва між Україною та Німеччиною застосовано метод аналізу наукових праць та статистичних даних. Окрім цього, завдяки розрахунково-аналітичному, економіко-математичному та візуально-графічному методам здійснювався аналіз основних напрямків двостороннього співробітництва України з ФРН. Завдяки методу ймовірності створені прогнози щодо подальшого потенціалу розвитку зовнішньої торгівлі товарами і послугами між Україною та Німеччиною. Відповідно до методу конкретизації розглянуто реалізовані українсько-німецькі проєкти задля розвитку альтернативної енергетики та основні німецькі ТНК, які інвестують в Україну. За допомогою методів аналогії та порівняння розроблені рекомендації щодо імплементації досвіду Німеччини у розвитку ЗЕД в Україні.

Інформаційна база дослідження. Під час написання роботи використано праці вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків, статистичні дані офіційних сайтів та звіти рейтингових агентств.

Апробація результатів кваліфікаційної бакалаврської роботи. Основні положення дипломної роботи пройшли апробацію на 89-й щорічній студентській науковій конференції за міжнародної участі «Інноваційні ідеї та проєкти для економічного відродження України» у ДВНЗ «Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Зовнішньоекономічна діяльність у розвитку національної економіки: сутність, передумови розвитку, види, функції, принципи

Сьогодні важко уявити країну, яка в умовах глобалізації могла б розвиватися ізольовано, без взаємодії з іншими країнами. Саме тому зовнішньоекономічна діяльність відіграє важливу роль в економічному розвитку кожної країни. Це підтверджує світовий досвід, оскільки найрозвинутіші країни досягли свого успіху завдяки відкритості економіки, яка передбачає вільний рух товарів, послуг, технологій, капіталу, робочої сили та знань.

Незважаючи на важливість та значимість зовнішньоекономічної діяльності у розвитку національної економіки, відсутній єдиний підхід щодо трактування сутності цього поняття. На мою думку, одне із ґрунтовних визначень зовнішньоекономічної діяльності (далі у тексті роботи – ЗЕД) представляє ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність», враховуючи не лише суб'єкти господарювання, але й необхідність оборонних замовлень. З табл. 1.1 видно, що вчені-економісти у своїх визначеннях акцентують увагу на різних аспектах діяльності ЗЕД.

Таблиця 1.1 – Порівняльний аналіз позиції авторів щодо визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність»

Джерело	Визначення поняття	Коментар автора
ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» [1]	«Зовнішньоекономічна діяльність – діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також діяльність державних замовників з оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами»	Це визначення демонструє тлумачення ЗЕД у широкому сенсі: як співпраці українських та іноземних суб'єктів господарювання, враховуючи необхідність оборонних замовлень.

Продовження таблиці 1.1

Джерело	Визначення поняття	Коментар автора
Господарський кодекс України [2, с. 215]	«Зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання є господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном та/або робочою силою»	У даному визначенні основна увага спрямована на господарську діяльність, під час якої здійснюється перетин митного кордону.
Козак Ю.Г., Логвінова Н.С. [3, с.8], Тюріна Н.М, Карвацка Н.С. [4, с. 10] та ін.	«Зовнішньоекономічна діяльність – діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, яка побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами»	Більшість науковців України надають перевагу саме цьому визначенню, оскільки воно дублює ідею попередньої редакції ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність». ЗЕД трактується як співпраця українських та іноземних суб'єктів господарювання.
Економічна енциклопедія за редакцією С.В. Мочерного [5, с. 610]	«Зовнішньоекономічна діяльність – сфера економічної діяльності підприємств, фірм, компаній і держави, пов'язана із зовнішньою торгівлею, іноземними кредитами та інвестиціями, здійсненням з іншими країнами проєктів тощо»	У вказаному визначенні увага зосереджена на конкретних суб'єктах ЗЕД, а не лише на об'єктах.
Новицький В. С. [6, с. 22]	«Зовнішньоекономічна діяльність являє собою таку форму господарювання, яка виходить за рамки національних кордонів і пов'язана із залученням до циклу економічних відносин різнонаціональних суб'єктів»	Позиція автора перекликається із вищезазначеною та акцентує увагу на суб'єктах ЗЕД, однак не конкретизує їх.
Швайка Л. А. [7, с. 315]	«Зовнішньоекономічна діяльність - це сукупність відносин суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарювання, побудованих на принципах взаємної вигоди, еквівалентного обміну і дотримання положень міжнародного права»	На відміну від інших авторів у даному визначенні враховані принципи ЗЕД.
Дідківська Л. І. [8, с. 143]	«Зовнішньоекономічна діяльність – це розвиток економічних відносин між країнами, що здійснюють зовнішню торгівлю, міграцію капіталів та робочої сили; міжнародні науково-технічні та виробничі зв'язки; спільне освоєння повітряного та космічного простору, Світового океану; охорону навколишнього середовища, виконання програм та угод тощо»	Авторка у своєму трактуванні здійснює акцент на об'єктах ЗЕД.
Станкевич-Мроз А., Передерій В., Новак В. та ін. [9, с. 6]	«Зовнішньоекономічна діяльність – це процес організації та розвитку економічних зв'язків між жителями різних країн»	Польська школа вбачає ЗЕД як сукупність економічних відносин між суб'єктами господарювання різних країн.

Джерело: узагальнено автором на основі [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9]

Зокрема, Мочерний С.В. [5, с. 610], Новицький В. Є. [6, с. 22], Станкевич-Мроз А., Передерій В., Новак В. та ін. [9, с. 6] зосереджують увагу на суб'єктах зовнішньоекономічної діяльності. Проте на противагу вказаним вченим, Дідківська Л. І. [8, с. 143] наголошує у своєму трактуванні саме на об'єктах ЗЕД. Важливо підкреслити і доцільність визначення Швайки Л. А. [7, с. 315], який, на відміну від інших авторів, враховує принципи зовнішньоекономічної діяльності.

Вищезазначені визначення зовнішньоекономічної діяльності акцентують увагу на певних ключових аспектах зовнішньоекономічної діяльності, представляючи трактування у більш вузькому представленні. Тому, на мою думку, визначення зовнішньоекономічної діяльності у більш широкому трактуванні може звучати наступним чином: зовнішньоекономічна діяльність – це підсистема зовнішньоекономічних зв'язків; форма господарювання, яка охоплює діяльність суб'єктів різних рівнів, враховуючи різновекторні види і форми реалізації; спирається на комплексну систему функцій, а також принципів як національного (ЗУ "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16.04.1991 р., Митний кодекс України від 12.03.2012 р. та ін.), так і міжнародного формату (Хартія економічних прав та обов'язків держав від 12.12.1974 та ін.); відзначається системою методів регулювання (економічні, адміністративні, правові); багаторівневою інституційною системою регулювання; а також виходить за межі національних кордонів.

Важливим етапом дослідження сутності зовнішньоекономічної діяльності є визначення передумов її розвитку. Проаналізуємо різні наукові погляди щодо ключових передумов зовнішньоекономічної діяльності. Фундаментальною передумовою розвитку зовнішньоекономічної діяльності є нерівномірний економічний розвиток країн, відповідно, країни, будуючи зовнішньоекономічні зв'язки, отримують взаємні економічні, соціально-культурні, технологічні та інші вигоди.

Вказана передумова надає підґрунтя до формування інших, які впливають на розвиток ЗЕД, а саме: відмінності в сировинних, людських, фінансових та інших ресурсах. Також важливо наголосити на особливостях географічного

положення, природних і кліматичних умовах, які безпосередньо сприяють розвитку міжнародних відносин.

Мотивом розвитку зовнішньоекономічної діяльності також є стабільні політичні відносини між країнами. Крім цього, однією з важливих причин розвитку міжнародної економічної діяльності є прагнення до підвищення рівня науково-технічного розвитку, оскільки це бодай не єдиний інструмент для стимуляції розвитку інтелектуального потенціалу країни [4, с. 11-12, 10 с. 9-11]. Разом з тим важливою передумовою на сучасному етапі є переконаність нації в необхідності розвитку і удосконаленні економічних переваг зовнішньоекономічних відносин [11].

Зовнішньоекономічну діяльність можна тлумачити як багатогранну, оскільки вона налічує велику кількість можливих видів господарської діяльності. Варто зазначити, що науковці досі не досягли консенсусу щодо поділу ЗЕД на види. Однак, усі здійснюють свій розподіл, спираючись на статтю 4 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [1].

Посилаючись на вищевказаний нормативно-правовий акт та позиції науковців-економістів, можна виокремити наступні ключові види ЗЕД для надання подальшої характеристики у роботі: зовнішньоторговельна діяльність, міжнародна валютно-фінансова і кредитна співпраця, міжнародна науково-технічна кооперація, міжнародна виробнича кооперація та міжнародна інвестиційна співпраця (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Види зовнішньоекономічної діяльності

Види	Форми
Зовнішньоторговельна діяльність	Використання фактично всіх форм ЗЕД. Основні: експорт та імпорт (включаючи реекспорт та реімпорт) товарів, капіталів і робочої сили; зустрічна торгівля (бартер, рамкові угоди).
Міжнародна валютно-фінансова та кредитна співпраця	Міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами; міжнародні кредити та займи; страхування; купівля, продаж та обмін валют.
Міжнародна науково-технічна кооперація	Спільні науково-технічні дослідження; передача технологій на основі патентів, ліцензій, ноу-хау; навчання та підготовка спеціалістів; консультаційно-інженерінгові послуги; франчайзинг.

Продовження таблиці 1.2

Види	Форми
Міжнародна виробнича кооперація	Спільна підприємницька діяльність: спільне виробництво на основі спеціалізації, спільне підприємство 2-х чи більше іноземних партнерів. Підрядне співробітництво.
Міжнародна інвестиційна співпраця	Прямі і портфельні інвестиції; міжнародні кредитні угоди та фінансовий лізінг; спільне виробництво; інвестиції в межах ВЕЗ.

Джерело: узагальнено автором на основі [1; 4 с. 12-14; 10 с. 11-13; 12 с. 148; 13 с. 127]

Основою ЗЕД є зовнішньоторговельна діяльність, оскільки завдяки цьому виду розпочалось формування міжнародної діяльності та відбувається максимальний економічний розвиток будь-якої країни. Варто наголосити, що зовнішня торгівля для економіки України – це не лише ключовий потік товарів та послуг, а й потужне джерело валютних надходжень до бюджету та значущий вектор інтеграції держави у світове співтовариство.

Разом з тим важливим видом зовнішньоекономічної діяльності сьогодення є міжнародна інвестиційна співпраця, яка відрізняється своєю суспільною значимістю та об'єктивною потребою посилення економічної інтеграції на всіх рівнях. Реалізація ефективних інвестиційних проєктів сприятиме інтегруванню економіки у світове господарство завдяки застосуванню новітніх технологій, інновацій, а також раціональних методів прийняття управлінських рішень. Саме тому міжнародна інвестиційна діяльність посідає чільне місце серед лідерів зовнішньоекономічної діяльності.

Україні вкрай важливо розвивати міжнародне науково-технічне співробітництво, оскільки вітчизняна наука володіє потужним потенціалом, здатним забезпечити інтеграцію України у світову інноваційну систему [14]. Однак, попри великі можливості, фінансування наукової діяльності в Україні знаходиться на досить низькому рівні. Про це свідчить низхідний тренд щодо частки витрат на наукові дослідження в Україні за 2010-2020 роки (офіційні дані на сайті Держкомстату за 2021 рік відсутні). Так, середнє значення цього показника за досліджувані 10 років становить 0,56% від ВВП, при чому з 2016

року загальна частка витрат на наукові дослідження і розробки (НДР) не перевищує показник у 0,48%, а розмір фінансування з державного бюджету з 2010 по 2020 р. зменшився удвічі та станом на 2020 рік становить 0,18% від ВВП (див. рис. 1.1). У той час середнє значення витрат на НДР у країнах ЄС за досліджуваний період становить 2,08% від ВВП [15, с. 17]. Саме тому побудова різновекторного науково-технічного співробітництва є одним із пріоритетних напрямів розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

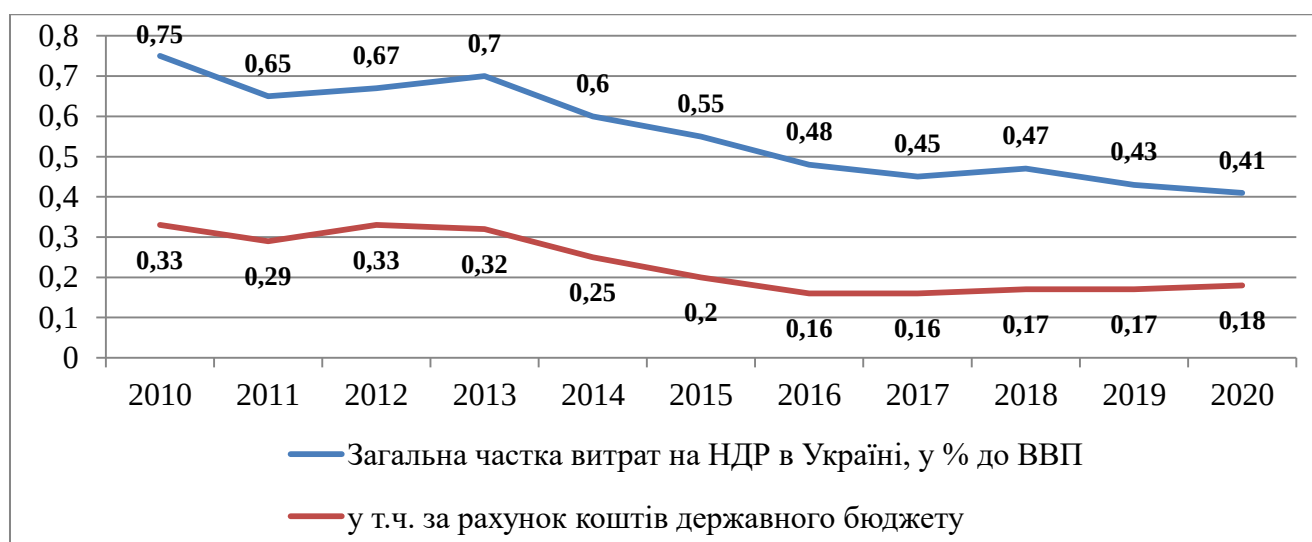

Рис. 1.1 – Частка витрат на наукові дослідження в Україні за 2010-2020 роки, у % до ВВП

Джерело: побудовано автором за даними [15, с. 17]

У дипломній роботі подальша дослідницька увага буде зосереджена на таких видах зовнішньоекономічної діяльності як: міжнародно-інвестиційне, зовнішньоторговельне та міжнародно-наукове співробітництво, які відзначаються значним потенціалом щодо стратегічного розвитку економіки України.

Для того, щоб більш ґрунтовно дослідити сутність зовнішньоекономічної діяльності та її різностороннього впливу на національну економіку, необхідно розглянути її функції. Варто зазначити, що у науковій літературі існують різні погляди щодо функцій ЗЕД. З точки зору Козака Ю.Г. та Шкурупій О.В. зовнішньоекономічна діяльність виконує такі функції: організація обміну природними ресурсами і результатами праці в їх матеріальних та вартісних формах на міжнародному рівні; міжнародне визначення споживчої вартості

відповідно до міжнародного поділу праці; організація міжнародного грошового обігу [3 с. 5-6; 16 с. 8].

Науковці Тюріна Н.М., Карвацка Н.С. зазначають, що основними функціями ЗЕД є сприяння вирівнювання економічного розвитку на національному та світовому рівні; співставлення національних та світових витрат виробництва. Окрім того, характерними функціями ЗЕД України є розвиток національної економіки, її реформування та становлення ринкових відносин, а також початок інтеграції України у світове господарство [4 с. 14].

Цінність тверджень вищезгаданих науковців полягає у тому, що вони аналізують функції ЗЕД з позицій різновекторних підходів. Враховуючи дослідження вищезазначених авторів, я вважаю, що не менш важливою функцією ЗЕД є формування позитивного іміджу країни на світовому рівні.

Важливою умовою розвитку зовнішньоекономічної діяльності є дотримання принципів реалізації ЗЕД. Слід зауважити, що у науковій літературі існують різні підходи до класифікації принципів ЗЕД. Однак більшість вітчизняних вчених схилиються до їх поділу на три рівні: загальні, специфічні і національні. Так, Шкурупій О.В. визначає загальні принципи як невелику кількість загальновизнаних правил, що стали своєрідними загальновідомими істинами (аксіомами), яких дотримуються всі учасники міжнародних ділових операцій. [16, с. 18]. Сюди можна віднести: науковість (розвиток ЗЕД згідно економічних законів), системність (усі складові ЗЕД тісно взаємопов'язані) та взаємовигідність (отримання прибутку всіма учасниками).

Поряд із загальними слід дотримуватися і специфічних принципів зовнішньоекономічної діяльності. Вони закріплені у міжнародних нормативно-правових документах і є обов'язковими для виконання всіма державами, які їх підписали. Такі принципи закріплені у «Хартії економічних прав та обов'язків держав», прийнятій IV спеціальною сесією ГА ООН у 1974 році [17]. «Біла книга» (1985 р.) визначає принципи ЗЕД в Європейському Союзі [18] (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Специфічні принципи ЗЕД у міжнародних нормативно-правових документах

Документ	Принципи
«Хартія економічних прав та обов’язків держав»	Суверенітет, територіальна цілісність та політична незалежність держав; суверенна рівність усіх держав; ненапад; невтручання; взаємна та справедлива вигода; мирне співіснування; рівноправність та самовизначення народів; мирне регулювання спорів; усунення несправедливості, що виникає внаслідок застосування сили та позбавляє націю засобів, необхідних для її нормального розвитку; сумлінне виконання міжнародних зобов’язань; повага до прав людини та основних свобод; відсутність прагнення до гегемонії та сфер впливу; сприяння міжнародній соціальній справедливості; міжнародне співробітництво з метою розвитку; вільний доступ до морів для країн, які не мають виходу до нього [16].
«Біла книга» ЄС	Контроль і оформлення документів на товари, що перетинають національні кордони; свободу пересування осіб для працевлаштування або постійне місце проживання у будь-якій країні; уніфікацію технічних норм і стандартів; відкриття споживчих ринків; лібералізацію фінансових послуг; поступове відкриття ринку інформаційних послуг; лібералізацію транспортних послуг; створення сприятливих умов для промислового співробітництва з урахуванням законодавства про права на інтелектуальну і промислову власність; усунення фіскальних бар’єрів [17].

Джерело: узагальнено автором на основі [17], [18]

Кожна країна виділяє свої національні принципи ЗЕД. В Україні вони закріплені у статті 2 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [1]. Варто зазначити, що ці принципи стосуються також іноземних суб’єктів господарювання.

Ключовими національними принципами в Україні є: принцип суверенітету народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності; принцип свободи зовнішньоекономічного підприємництва; принцип юридичної рівності і недискримінації; принцип верховенства закону; принцип захисту інтересів суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності; принцип еквівалентності обміну [1].

Не дивлячись на відмінність підходів до визначення принципів зовнішньоекономічної діяльності у вищевказаних нормативно-правових актах, можна виокремити основні, які зустрічаються у кожному з документів. Так, принцип свободи зазначається у всіх джерелах, хоча вживається в дещо різних аспектах. Слід зазначити найбільшу подібність у визначенні принципів ЗЕД Хартії економічних прав і обов’язків держав та ЗУ «Про зовнішньоекономічну

діяльність», які виокремлюють суверенітет, рівність, мир, свободу та справедливість.

Узагальнюючи сказане, можна зробити висновок, що аналіз теоретичних основ ЗЕД, головна мета якого полягала у систематизації та узагальненні основних понять, є важливим фактором для розуміння проблемних питань та пошуку шляхів щодо їх вирішення. Саме це сприятиме розвитку ЗЕД та імплементації ефективної зовнішньоекономічної політики.

1.2 Система управління та регулювання зовнішньоекономічною діяльністю: інституційний та стратегічно-імперативний виміри

Аналізуючи світовий досвід, можна зазначити, що без належної системи управління та регулювання зовнішньоекономічною діяльністю неможливо досягти інтеграції будь-якої, навіть промислово розвинутої держави у світовий економічний простір. Саме для цього повинні діяти регуляторні засоби, які поєднують у собі такі ключові функції, як інтеграційну, захисну, формування іміджу країни та інші, завдяки яким відбувається залучення держави до розширення кола міжнародних економічних відносин, забезпечення економічної стабільності та захист національних економічних інтересів.

Регулярний моніторинг новин та змін у нормативно-правовому регулюванні (як вітчизняному, так і тієї країни, з якою передбачається співпраця) вкрай важливий для міжнародної економічної діяльності [19, с. 25].

У своїх дослідженнях С. М. Домбровська справедливо зазначає, що регулювання зовнішньоекономічної діяльності – це заснована на взаємовигідних економічних стосунках діяльність у сфері міжнародної торгівлі, руху капіталів, міграції робочої сили, передачі технології [20], проте варто додати до визначення

Домбровської С. М., що об'єктивно, регулювання зовнішньоекономічної діяльності охоплює абсолютно всі різновекторні види і форми ЗЕД.

Слід зазначити, що регулювання ЗЕД має багаторівневу структуру. Проблемі поділу зовнішньоекономічної діяльності на рівні присвятили свої наукові дослідження багато вчених. Зокрема, Г.О. Герасименко розмежовує чотири інституційні рівні регулювання ЗЕД: міжнародний, національний, регіональний і рівень підприємства [21].

Шкурупій О.В. вважає доцільним розмежування трьох рівнів регулювання світогосподарських зв'язків: мікро-, макро- та мегаекономічний, який розділяється на два підрівні – міжнародний та наднаціональний [16, с. 54].

Тим не менш, на мою думку, найбільш повну класифікацію рівнів регулювання дають Н. С. Ситник, А. В. Стасишин, В. Я. Дубик, які певним чином доповнюють думку Шкурупій О. В. та виділяють п'ять основних рівнів регулювання ЗЕД: мегарівень, метарівень, макрорівень, мезорівень та мікрорівень [22, с. 26].

Таблиця 1.4 – Рівні регулювання ЗЕД

Рівень	Зміст регулювання	Суб'єкти
Мегарівень	Регулювання ЗЕД здійснюється міжнародними організаціями та об'єднаннями. Основна сфера діяльності – регулювання торговельних і економічних відносин між державами	СОТ, ЮНКТАД, ВМО (Всесвітня митна організація), МТП (Міжнародна торгова палата) та ін.
Метарівень	Рівень інтеграційних об'єднань та прагнень до вступу до них. В основному це співпраця органів управління на етапі вступу до інтеграційних об'єднань.	АТЕС, АСЕАН та ін.
Макрорівень	На цьому рівні регулювання здійснюється органами державного управління	НБУ та ін.
Мезорівень	Регулювання ЗЕД здійснюється на регіональному рівні	Державні адміністрації, відповідні департаменти тощо
Мікрорівень	Рівень суб'єктів господарювання. Впровадження державної політики ЗЕД на території певного регіону	Підприємства, організації, банки, страхові компанії, фонди тощо

Джерело: узагальнено автором на основі [22, с. 24-29].

Незважаючи на те, що вказана вище класифікація найбільш повна, вважаю раціональною думку І. І. Кононова, який пропонує на макрорівні паралельно з

державними органами управління ЗЕД окремо виділяти недержавні, як-от: товарні, фондові та валютні біржі [19, с. 26].

Найвагомішу роль у регулюванні зовнішньоекономічної діяльності кожної країни відіграє макрорівень. Спільними особливостями управління ЗЕД в різних країнах можна виокремити наявність вищих законодавчих органів, функції яких зводяться до схвалення пріоритетних напрямків ЗЕД та прийняття законодавчої бази, що регулює міжнародну економічну діяльність країни. Разом з тим вищі виконавчі органи забезпечують та контролюють виконання прийнятих законів та кошти, виділені на розвиток ЗЕД. У всіх країнах питаннями втілення державної зовнішньоекономічної політики займаються відповідні міністерства.

Інституційно-правовою основою, яка регулює зовнішньоекономічну діяльність України, є Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», який виділяє принципи, суб'єкти, види ЗЕД, закріплює основні важелі її правового та економічного регулювання і встановлює юридичну відповідальність [1]. Проте це не єдиний інструмент регулювання та управління ЗЕД, оскільки в Україні таких нормативно-правових актів понад 500. Так, фундамент державного регулювання ЗЕД був закладений ще у 1990 році Законом України «Про економічну самостійність Української РСР» [23, с. 179-180].

Верховна Рада України є найвищим органом, що здійснює державне регулювання ЗЕД. На основі прийнятих ВРУ законів загальне керівництво здійснює Кабінет Міністрів України, якому підпорядковуються Міністерства, Державні комітети та інші центральні органи. Втілення зовнішньоекономічної політики належить до компетенцій Міністерства економіки України. Митний контроль на території України здійснюють Державна митна служба України та Державна податкова служба України. Регулюванням валютної політики держави займається Національний банк України. Важливу роль відіграє і Антимонопольний комітет України, який відповідальний за захист економічної конкуренції [1; 23; 24 с. 31-34; 25 с. 17-18; 26; 27].

Варто наголосити на важливості зовнішньоекономічної політики, завдяки якій органи влади здійснюють державне регулювання зовнішньоекономічної

діяльності. Сутність зовнішньоекономічної політики полягає у визначенні та втіленні внутрішніх та зовнішніх економічних інтересів країни, забезпеченні її соціально-економічного розвитку завдяки ефективному міжнародному співробітництву з дотриманням принципів ЗЕД.

Зовнішньоекономічна політика містить наступні складові: зовнішньоторговельна політика, валютна політика, політика у сфері залучення іноземних інвестицій та митно-тарифна політика. Представимо коротку характеристику складових зовнішньоекономічної політики.

Зокрема, зовнішньоторговельна політика здійснює вплив на зовнішню торгівлю, застосовуючи такі інструменти як податки, субсидії, прямі обмеження експортно-імпортних операцій [24, с. 54]. Вчені-економісти розмежовують експортну та імпортну політики. Завдання експортної політики – просування вітчизняних експортних товарів на зовнішні ринки. На противагу їй імпортна політика регулює ввіз у країну товарів та послуг.

Валютна політика полягає у підтриманні державою економічної стабільності, сприянні розвитку МЕВ шляхом впливу на валютний курс та валютні відносини. Основна мета цієї політики – цілеспрямоване використання валютних коштів.

Зовнішньоінвестиційна політика ґрунтується на залученні та використанні іноземних інвестицій та регулюванні вивозу вітчизняних інвестицій за кордон [24, с. 54]. Це надасть умови для конкурентного середовища, залучення додаткових іноземних інвестицій, зростання рівня національного виробництва, що сприятиме збільшенню зайнятості населення та спонукатиме до міжнародного співробітництва.

Митно-тарифне регулювання є найважливішим механізмом державного регулювання ЗЕД, оскільки полягає у забезпеченні економічного суверенітету країни, реалізації зовнішньоекономічної стратегії через митні відносини, захисті внутрішнього ринку та наповненні державного бюджету [28 с. 749; 24, с. 54]. Митно-тарифна політика включає в себе формування митного тарифу, використання різних видів мита та податків у зовнішньоекономічній діяльності.

Саме завдяки цій політиці створюються найбільш сприятливі умови для конкуренції вітчизняних та іноземних виробників, розвитку національної економіки та здійснення оперативного митного контролю.

Сьогодні Україна стоїть на шляху європейської та євроатлантичної інтеграції. Тому їй вкрай необхідно заявити про себе як про повноправного та надійного партнера у міжнародному співробітництві. Для досягнення цієї мети пропоную надати особливої стратегічної важливості митно-тарифній політиці та політиці у сфері залучення іноземних інвестицій.

Так, на сучасному етапі багато проблем митної політики України залишається невирішеними. Митно-тарифне регулювання повинно відповідати вимогам ЄС та СОТ, а також захищати економічні інтереси України. Окрім цього, легалізація й детінізація ЗЕД мають стати пріоритетними шляхами у митному регулюванні України задля максимальної відповідності європейським стандартам.

Варто наголосити, що Україна є досить привабливою для іноземних інвесторів. Однак зовнішньоінвестиційна політика в Україні недостатньо ефективна. Недосконалість нормативно-правової бази, відсутність сприятливих умов для іноземних інвестицій та впровадження реформ – фактори, які перешкоджають залученню іноземного капіталу в економіку нашої країни. Проте позитивним фактором можна вважати прийняття 3 березня 2021 року Кабінетом Міністрів України Постанови №179 «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» [29], яка надає рекомендації щодо розвитку перспективних галузей економіки для залучення інвестицій та шляхів збільшення притоку прямих іноземних інвестицій в Україну.

Таким чином, здійснення ефективного управління та регулювання зовнішньоекономічною діяльністю сприятиме формуванню перспектив у зовнішньоекономічній політиці, що слугуватиме масштабному розвитку національної економіки.

1.3 Становлення і розвиток зовнішньоекономічної діяльності України: історично-ретроспективний та сучасний стратегічний зовнішньоекономічний вектор розвитку

Зовнішньоекономічна діяльність з давніх часів відігравала важливу роль у становленні та розвитку держави у світі. Тому важливим завданням є дослідження формування та розвитку ЗЕД, адже основні аспекти міжнародної економічної діяльності України дійшли до нас з минулого, хоча й зазнали значної трансформації.

В історичному аспекті зовнішньоекономічні зв'язки є продуктом цивілізації, оскільки виникають з появою держави та еволюціонують водночас з її розвитком. В економічному – зовнішні економічні зв'язки - це операції, пов'язані з обігом товарів, послуг, грошей і капіталу між різними економічними і валютними зонами [10, с. 9].

У наукових джерелах виділяють три основні етапи становлення і розвитку зовнішньоекономічної діяльності [30, с. 11-13]:

Перший етап (1918 – 1987 рр.) включає радянські роки та характеризується розвитком єдиної форми ЗЕД – міжнародної торгівлі, яка мала переважно сировинну спрямованість. У дослідженні Дроздової Г. М. наголошується на нераціональному використанні імпоротної продукції, адже більшість її можна було виготовляти і на теренах власної держави. Тим не менш можливості України щодо експорту (особливо оброблюваної промисловості) були розкриті на слабкому рівні. Крім цього, основним суб'єктом ЗЕД виступала держава.

Другий етап (1987 – 1991 рр.) припадає на роки перебудови економіки. Ліквідація державної монополії на зовнішню торгівлю, внаслідок якої відбулось розширення суб'єктів ЗЕД, – характерна риса цього етапу. Разом з тим змінились принципи та утворилась нова система організації управління зовнішньоекономічною діяльністю. Цей етап визначається підписанням урядових постанов, які відіграли позитивну роль на вихід вітчизняних підприємств на

зовнішній ринок. Однак через брак досвіду діяльність підприємств на зовнішньому ринку виявилась неефективною.

Третій етап (1991р. – сьогодні) характеризується становленням та розвитком міжнародної економічної діяльності в незалежній Україні. Основною відмінністю вказаного етапу є самостійна зовнішньоекономічна політика України, яка полягає в інтенсивному співробітництві з іншими країнами та реалізації країни у світовій інтеграції. В цей період був прийнятий ряд важливих законодавчих актів, зокрема Закони України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (1991 р.) [1], «Про єдиний митний тариф» (1992 р.), Декрети Кабінету Міністрів України «Про режим іноземного інвестування» (1993 р.), «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» (1993 р.) та інші.

Однак я не цілком згодна з поглядами Дроздової Г. М. [30, с. 11-13] та інших науковців України, які у своїх джерелах виокремлюють вищевказані етапи становлення та розвитку ЗЕД в Україні лише починаючи з 1918 року. Проаналізувавши історичні джерела, переконуємось, що цей процес існував набагато раніше. Так, перші поштовхи до формування сучасної зовнішньоекономічної діяльності на території України відбулися ще в 600-650 роках [31, с. 62]. Таким чином, доцільно було б виділити ще кілька етапів, які передували б першому етапу.

Перші згадки про зовнішню торгівлю України як форму ЗЕД відбулися ще в давні часи (600-650 рр.), коли анти продавали полонених рабів сусідам.

Наступним етапом доцільно виділити період Київської Русі, яка на той час відігравала важливу роль у системі міжнародних відносин. Русійною силою ЗЕД цього періоду й надалі лишалась міжнародна торгівля, однак вона перейшла на дещо вищий рівень: розвиток не лише експорту, а й імпорту, стратегічне партнерство з Візантією та країнами Центральної та Західної Європи. Результатом активної зовнішньої торгівлі з арабським світом у Київській Русі з'явилася велика кількість монетного срібла, що свідчить про зародження валютного ринку на її території (VIII ст.) [31, с. 62-92].

Період після занепаду Київської Русі характеризується сповільненням розвитку зовнішньої торгівлі, причиною якого стала політика феодальних держав, у складі яких перебували українські землі (часи Галицько-Волинського князівства та Великого князівства Литовського) [32, с. 2].

У період Гетьманщини розвиток міжнародних торгівельних відносин не відбувався, оскільки основна спрямованість була на внутрішні ринки.

Варто зазначити, що єдиною формою ЗЕД цих періодів була зовнішня торгівля, однак вона стала прототипом найпоширенішої форми зовнішньоекономічної діяльності сьогодення.

Етап XVIII - XIX ст., коли Україна перебувала під владою Російської та Австрійської імперій характеризується розвитком внутрішньої та зовнішньої торгівлі, банківського та фінансового секторів, а також появою монополій [31, с. 62-92].

Узагальнюючи сказане, далі природно було б розглядати три етапи становлення та формування ЗЕД в Україні, які досліджує Дроздова Г.М. та інші економісти-науковці.

Крім цього, я вважаю виділення періоду незалежності України як єдиного етапу занадто узагальненим, адже в умовах глобалізації темпи розвитку ЗЕД в Україні все більше адаптуються до світових тенденцій і таким чином демонструють стрімке зростання та більш ефективне застосування міжнародної економічної діяльності, що обґрунтовує необхідність розмежування цього етапу.

Перший етап розвитку ЗЕД незалежної України (1991 – 1996 рр.) це перехід до ринкової економіки, як наслідок – економічна криза та значна інфляція. Разом з тим у цей період відбулось прийняття найважливіших нормативних актів України, що стосується зовнішньоекономічної діяльності.

Наступний етап – етап стрімкого розвитку ЗЕД (1996 - 2008 рр.), який відзначився вступом Україною до Світової організації торгівлі 16 травня 2008 року. Характерною рисою цього періоду стало значне розширення торгівельних відносин.

Третій етап (2008 – сьогодні) спрямований на європейський напрям розвитку міжнародної економічної діяльності, головною особливістю якого є залучення не лише міжнародної торгівлі, а й інших видів ЗЕД.

І сьогодні Україна намагається заявити про себе на міжнародному ринку як досить потужна європейська країна та прагне стати повноправним членом міжнародного співробітництва, поліпшуючи міжнародні економічні відносини з країнами-партнерами.

Варто зазначити, що Указом Президента України №448 було схвалено рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України». Таким чином, Україна вперше за 30 років отримала цілісний і комплексний план дій на світовій арені. Головні тези цього документу полягають у наступному: відновлення миру та територіальної цілісності, ефективна протидія країні-агресору, набуття повноправного членства в ЄС та НАТО, просування українського експорту та залучення інвестицій, забезпечення соціально-економічного розвитку [33, 34]. І як результат – досягнення основної мети – безпеки і процвітання України.

Стратегічною метою розвитку зовнішньоекономічної діяльності України є досягнення належного рівня у сфері міжнародної торгівлі.

Аналізуючи динаміку зовнішньої торгівлі України за останні 10 років, можна зробити висновок, що сальдо торговельного балансу має від’ємне значення уже 5 років поспіль (*див. рис. 1.2*). Разом з тим, товарна структура експорту позиціонує Україну здебільшого як аграрну, з досить низьким рівнем високотехнологічної продукції та залежну від країн-імпортерів.

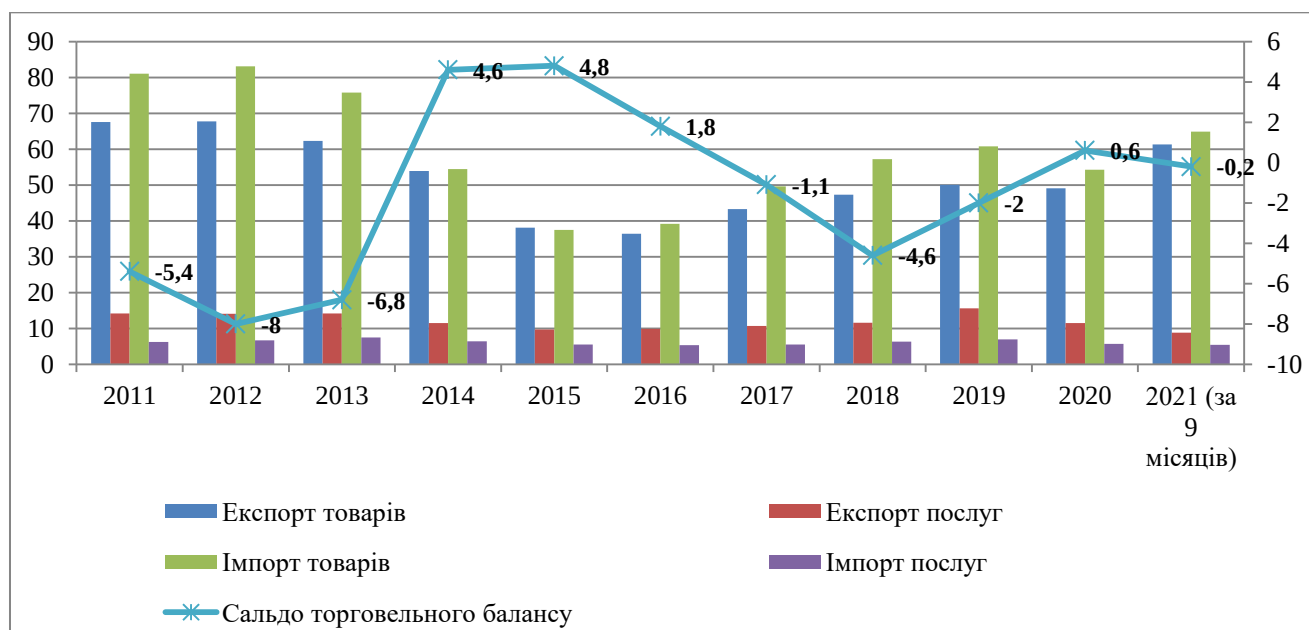

Рис. 1.2 – Зовнішня торгівля України в період 2011 - 2021 рр., млрд. дол. США

Джерело: побудовано автором за даними [36]

Для того, щоб покращити свої позиції на міжнародному рівні у сфері торгівлі товарами, послугами, продуктами інтелектуальної власності, Україні необхідно в першу чергу скоротити від'ємне сальдо, а саме: стимулювати розвиток вітчизняних підприємств не лише стратегічних галузей, а й тих, які зазвичай здійснюють імпорتنі закупівлі, однак мають всі можливості для національного виробництва. Беручи до уваги вищезазначені аспекти, можна орієнтуватися на збільшення експорту та паралельне скорочення імпорту, а також стабілізацію внутрішньої та зовнішньої політики України [35].

Варто зазначити, що Європейський Союз – основний партнер України з експорту та імпорту (див. рис. 1.3).

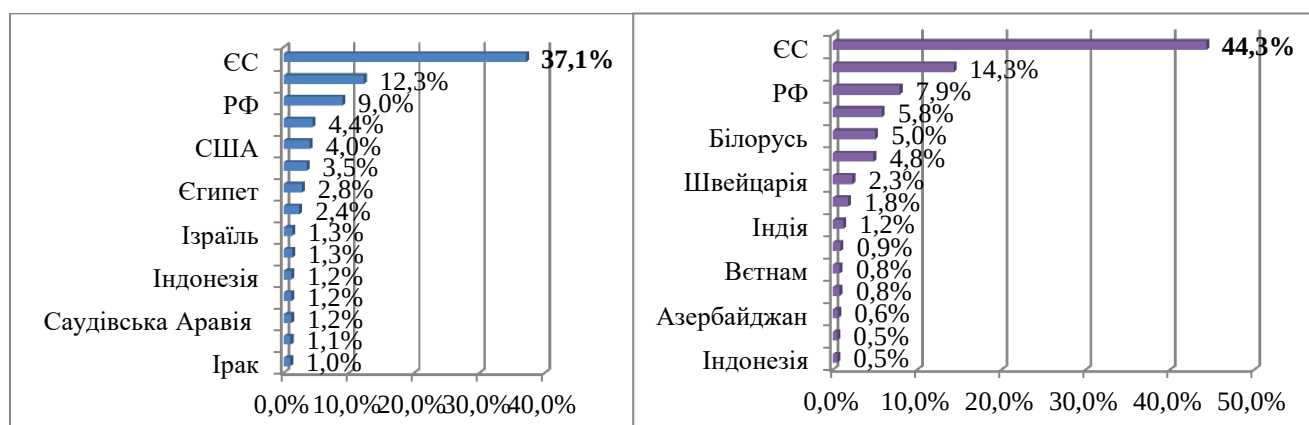

Рис. 1.3 – Основні партнери України з експорту та імпорту

Джерело: адаптовано автором за даними [37]

ЄС відіграє ключову роль у розвитку світової економіки, адже це найпотужніша та найвпливовіша економічна організація, найбільший та найкращий регіональний ринок світу. Тому розвиток відносин України з ЄС є одним із пріоритетних напрямків ЗЕД в Україні, а з 2014 року розвиток вітчизняної економіки відбувається за європейським вектором. Інтеграція України до ЄС створить додаткові можливості для модернізації економіки та залучення іноземних інвестицій, інноваційного розвитку держави та наближення до соціальних стандартів ЄС [38].

Тим не менш зовнішньоекономічна діяльність України має певні проблеми, які можуть негативно відобразитись на подальшому її розвитку, а саме: високий рівень корупції (в Індексі сприйняття корупції міжнародної організації Transparency International за 2021 рік Україна посіла 122 місце зі 180 країн [40]), монополізація ринків та захоплення влади олігархами, обтяжливе та нестабільне законодавство, відсутність конкретних програм, спрямованих на збільшення ефективності ринку зовнішньої торгівлі, а також висока залежність від країн-імпортерів.

Отже, проаналізувавши теоретичні та практичні аспекти зовнішньоекономічної діяльності, варто зазначити, що для України пріоритетною задачею є побудова зовнішньоекономічних зв'язків, враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку. Звичайно, розвиток економіки України відзначається рядом економічних, політичних, соціально-культурних, технологічних та інших проблем, ефективне вирішення яких забезпечить підвищення рівня конкурентоспроможності та іміджу нашої держави у міжнародному просторі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ НАПРЯМКІВ ДВОСТОРОННЬОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ФЕДЕРАТИВНОЮ РЕСПУБЛІКОЮ НІМЕЧЧИНА

2.1 Оцінка позицій України та Німеччини у індексах глобальної відкритості

Формування всебічного розвитку країн сьогодні відбувається під впливом глобалізації та економічної інтеграції. Для того, щоб дослідити, наскільки національні економічні інтереси України та Федеративної республіки Німеччини є співставними щодо розвитку їхнього двостороннього співробітництва, дослідимо позиції кожної з країн у індексах глобальної відкритості. Серед їх значної кількості вважаю за необхідне детальніше проаналізувати наступні: Індекс глобальної конкурентоспроможності, Індекс легкості ведення бізнесу, Індекс інноваційного розвитку та Індекс людського розвитку, які, на мій погляд, допоможуть максимально різносторонньо оцінити позиції досліджуваних країн у контексті глобальних економічних вимірів.

Міжнародна конкурентоспроможність країни демонструє, наскільки її певні властивості та можливості дозволяють державі розвиватися в сфері інновацій та мати перевагу в світовій конкурентній боротьбі [41, с. 144].

Індекс глобальної конкурентоспроможності дає можливість оцінити, наскільки економіка здатна забезпечити ефективність бізнесу і, як результат, нарощення темпів економічного зростання та добробуту нації.

Дослідимо позиції України та Федеративної Республіки Німеччина в Індексі глобальної конкурентоспроможності за 2011-2019 роки, оскільки 2020 року Всесвітній економічний форум припинив публікацію рейтингів вищевказаного індексу, замінивши щорічне видання спеціальним. Крім цього,

варто зазначити, що повну динаміку позицій за досліджуваний період можна проаналізувати лише за місцем країни, адже абсолютна величина Індексу глобальної конкурентоспроможності змінювалась згідно нових вимог Всесвітнього економічного форуму: до 2018 року оцінювання позицій країн проводилось за семибальною шкалою, а з 2018 року – за 100-бальною (у зв'язку з врахуванням нових показників, які оцінювали готовність країни до розвитку в часи Четвертої промислової революції) (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Позиції України та Німеччини в Індексі глобальної конкурентоспроможності у 2011-2019 роках

Рік	Україна		Німеччина	
	Індекс глобальної конкурентоспроможності	Місце у світі	Індекс глобальної конкурентоспроможності	Місце у світі
2011	4,00	82	5,41	6
2012	4,14	73	5,86	11
2013	4,05	84	5,51	4
2014	4,14	76	5,49	5
2015	4,03	79	5,53	4
2016	4,00	85	5,57	5
2017	4,11	81	5,65	5
2018	57,00	83	82,80	3
2019	57,00	85	81,80	7
Зміна		-3		-1

Джерело: побудовано автором за даними [42]

Згідно даних, зазначених у таблиці 2.1, за 2011-2019 роки позиції України в Індексі глобальної конкурентоспроможності набували хвилеподібного характеру та не мали чіткої тенденції, що свідчить про наявні перешкоди на шляху економічного розвитку та конкурентоспроможності. Так, проаналізувавши конкурентоспроможність України за 9 досліджуваних років серед 140 країн світу, можна дійти висновку, що вона зменшилась на 3 позиції та станом на 2019 рік країна стала 85-ю серед конкурентоспроможних країн світу. На зменшення вищевказаного показника за 2011-2019 роки вплинули такі чинники, як спад макроекономічної стабільності на 21 позицію, недостатній рівень охорони здоров'я та розвитку фінансового ринку, які демонстрували постійний спад та загалом за 9 років впали на 27 та 20 позицій відповідно. На противагу слабким

сторонам, конкурентоспроможність України за вказаний період зросла у наступних сферах: ефективність товарного ринку (+72 позиції), якість інституцій (+27), розвиток бізнесу (+18), інфраструктура (+14), інновації (+14), вища освіта (+7) та ринок праці (+2).

Аналізуючи таблицю 2.1, можемо переконатися, що Німеччина була однією з найконкурентоспроможніших країн світу протягом 2011-2019 років, оскільки її позиції в Індексі глобальної конкурентоспроможності постійно варіювались в межах 3-11 місць серед 140 країн світу. Однак втриматися у ТОП-5 конкурентоспроможних країн світу протягом досліджуваного періоду ФРН завадили такі фактори, як зменшення ефективності товарного ринку на 42 позиції порівняно з 2011 роком, а також зниження рівнів охорони здоров'я (-8) та інфраструктури (-6). На противагу вказаному, станом на 2019 рік ФРН вважається країною з найстабільнішою макроекономікою у світі та найвищим рівнем застосування інновацій. Крім цього, сильними сторонами Німеччини, які постійно сприяли підвищенню рівня її конкурентоспроможності, були ринок праці, стрімкий розвиток фінансового ринку, якісна вища освіта та інституції, позиції яких за 2011-2019 роки зросли відповідно на 50, 14, 2 та 1 позиції.

Таким чином, можна зробити висновок, що саме конкуренція є потужним стимулом розвитку економіки. Для сприяння динамічному розвитку співробітництва між Україною та ФРН саме Україні необхідно перетворити слабкі сторони на сильні, здійснивши низку заходів на державному рівні, що передбачають реформування у галузі охорони здоров'я та фінансовому секторі.

Задля порівняння сприятливості умов здійснення підприємницької діяльності між 190 країнами використовують індекс легкості ведення бізнесу. Під час його розрахунку включають 10 індикаторів, які еквівалентні між собою, а саме: створення підприємств, отримання дозволів на будівництво, підключення до систем електропостачання, реєстрація власності, отримання кредитів, захист інвесторів, оподаткування, міжнародна торгівля, забезпечення виконання контрактів та дозвіл неплатоспроможності [43, с. 74-76]. Варто зазначити, що максимальна абсолютна величина індексу прирівнюється до 100 балів, а

відповідно до світового рейтингу, краща позиція в тієї країни, в якій значення менше. Країна піднімає або втрачає свої позиції у світовому рейтингу ведення бізнесу залежно від інтенсивності її регулюючого органу щодо випуску нормативних актів, які створені для полегшення функціонування місцевих підприємств.

Дослідимо Україну та Німеччину щодо їхніх позицій в індексі легкості введення бізнесу за 2011-2020 роки, оскільки у вересні 2021 року керівництво Групи Світового банку прийняло рішення припинити публікацію звітів з легкості введення бізнесу, що пов'язано з припущенням помилок у звітах 2018 та 2020 років та необхідністю перегляду методології обрахунків (див. рис. 2.1).

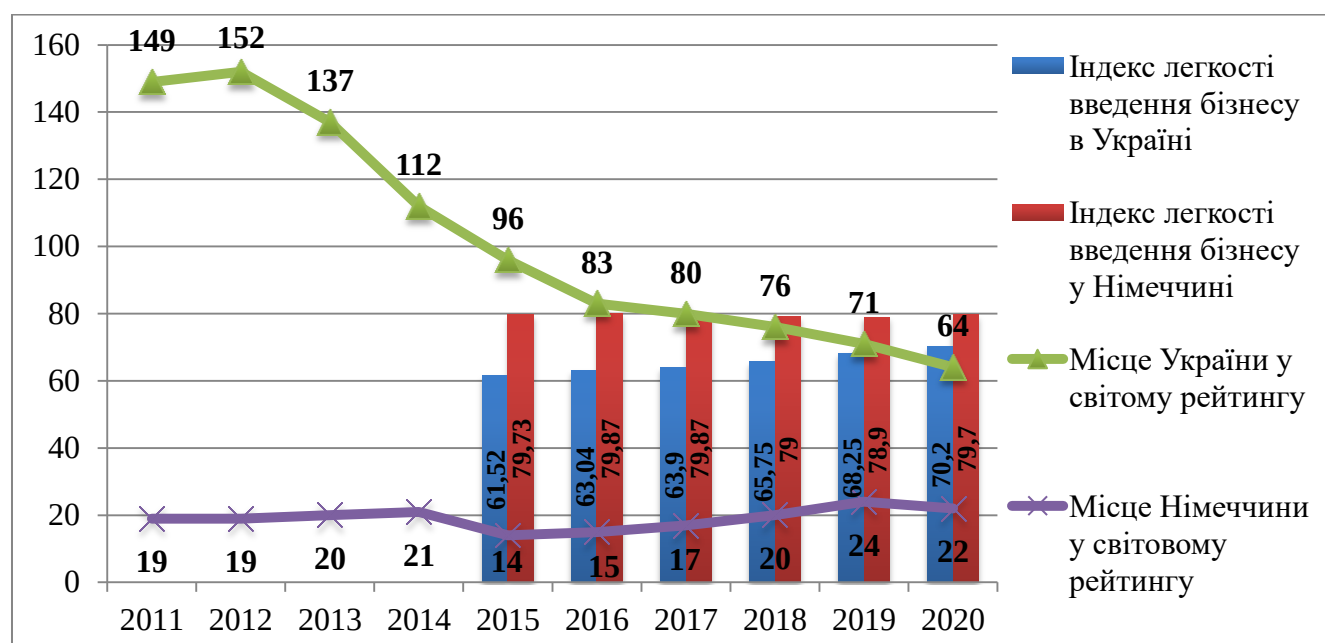

Рис. 2.1 – Позиції України та Німеччини в індексі легкості ведення бізнесу за 2011-2020 роки

Джерело: побудовано автором за даними [44]

За досліджувані 10 років Україна, завдяки постійним реформам Уряду, піднялась на 85 позицій, що демонструє неабиякі успіхи у створенні сприятливих умов ведення бізнесу для українських підприємців та залученні іноземних інвесторів. Завдяки реформам 2014 року, які стосувались усіх вищеперелічених індикаторів щодо покращення ведення бізнесу, Україна досягла значного прориву у покращенні позиції у загальному індексі, окрім показників захисту інвесторів та забезпечення виконання контрактів. Слід зазначити, що тенденція до покращення ведення бізнесу набирає обертів і надалі, адже щороку впроваджуються як

мінімум 5 важливих реформ. Варто зазначити, що з 2015 року порівняно з 2020 роком абсолютна величина рейтингу збільшилась на 14% (порівняння здійснено з 2015 р., оскільки це перший рік, коли Світовий банк почав публікувати дані абсолютної величини індексу введення бізнесу) та станом на 2020 рік Україна посіла 64 місце у світовому рейтингу легкості введення бізнесу зі значенням індексу 70,2 балів.

Натомість Німеччина, яка безумовно вважається одним із лідерів легкості ведення бізнесу у світі, за 2011-2020 роки опустилась на 3 позиції та станом на 2020 рік займає 22 місце у світі. Однак, якщо ж розглянути абсолютне значення вказаного індексу Німеччини за останні досліджувані 6 років, то можна зробити висновок, що абсолютне значення індексу коливається в межах 78,9-79,87 балів, тобто за досліджуваний період відхилення не було більшим однієї поділки, що підкреслює певну стабільність та сприятливий бізнес-клімат країни. На мою думку, впровадження спеціальної програми залучення інвестицій стало однією із найважливіших реформ Уряду Німеччини за 2011-2020 роки, суть якої полягає у спрощенні ведення бізнесу для іноземців та передбачає лише обов'язкову сплату податків та ведення бізнесу згідно чинного законодавства (з 2012 року відповідно до внесення змін до Закону про проживання, працевлаштування та інтеграцію іноземців на федеральній території Німеччини наявність 25 тисяч євро не обов'язкова).

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що Німеччина й надалі буде входити у ТОП-20 країн з легкості ведення бізнесу, а Україна намагатиметься покращувати свої позиції, оскільки одним із пріоритетних завдань Уряду є входження України в ТОП-30 рейтингу легкості ведення бізнесу [45].

Інновації – це ключовий чинник економічного розвитку. Саме тому розгляд Індексу інноваційного розвитку є досить важливим, оскільки ранжирує 132 світові економіки відповідно до їхніх інноваційних можливостей в межах 100 бальної шкали. Варто зазначити, що задля розрахунку загального Індексу інноваційного розвитку спершу необхідно проаналізувати всі його складові, а

саме: інституційне середовище, людський капітал, навчання та соціальні програми, нормативно-правова база, дослідження та розробки, а також сприйняття та використання інформаційних та комунікаційних технологій.

За 2011-2021 роки індекс інноваційного розвитку України зріс на 1,7% та піднявся на 11 позицій, що свідчить про перспективи розвитку інноваційних можливостей в країні та робить її більш конкурентоспроможною. Основне нарощення інноваційного потенціалу в Україні розпочалось з 2016 року. Таким чином, станом на 2021 рік Україна посіла 49 місце серед 132 країн за вказаним Індексом та 3 місце серед 32 країн із доходом, який нижчий середнього. Варто зазначити, що в Україні наявний позитивний зв'язок між інноваціями та розвитком економіки, адже показник інноваційного розвитку країни не лише прямо пропорційний рівню ВВП на душу населення, а й перевищує очікуваний результат. Згідно зі звітом Глобального індексу інновацій, який опублікований Всесвітньою організацією інтелектуальної власності у 2021 році, Україна має найкращі результати інноваційного розвитку в галузі знань та технологій, а найнижчі – в інфраструктурі [46] (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Позиції України та Німеччини в Індексі інноваційного розвитку у 2011-2021 роках

Рік	Україна		Німеччина	
	Індекс інноваційного розвитку	Місце у світі	Індекс інноваційного розвитку	Місце у світі
2011	35,0	60	54,9	12
2012	36,1	63	56,2	15
2013	35,8	72	55,8	15
2014	36,3	63	56,0	13
2015	36,5	64	57,1	12
2016	35,7	56	57,9	10
2017	37,6	51	58,4	9
2018	38,5	42	58,0	9
2019	37,4	47	58,2	9
2020	36,3	45	56,5	9
2021	35,6	49	57,3	10
Зміна	+1,7%	+ 11	+4,4%	+ 2

Джерело: побудовано автором за даними [47]

За досліджувани 11 років Федеративна Республіка Німеччина продемонструвала покращення своїх позицій в Індексі інноваційного розвитку лише на 2 сходинки, однак абсолютна величина Індексу збільшилась на 4,4%. Це пов'язано із постійним нарощуванням позицій інноваційного потенціалу країн-лідерів, як-от: Швейцарії, Швеції, США, Великобританії, Нідерландів, Фінляндії, Сінгапуру та Данії. Слід визнати, що з 2016 року Німеччина стабільно входить у ТОП-10 країн-світових лідерів та в сімку кращих європейських країн з інноваційного розвитку. Згідно зі звітом Глобального індексу інновацій, який опублікований Всесвітньою організацією інтелектуальної власності у 2021 році, ФРН має найкращі результати інноваційного розвитку в галузі людського капіталу та дослідженнях, а найнижчі – в інфраструктурі [48].

В цілому, обидві країни демонструють лідерські позиції в Індексі інноваційного розвитку, однак у різних категоріях, які залежать від рівня доходу країни: Німеччина входить в десятку ведучих країн інноваційного розвитку з високим рівнем доходу, а Україна – в трійку кращих із доходом, який нижче середнього. Крім цього, як в Україні, так і в Німеччині є спільне слабе місце – інфраструктура, яка гальмує розвиток інноваційного потенціалу країни. Для того, щоб її удосконалити, обом країнам необхідно в першу чергу звернути увагу на фактори, які впливають на її розвиток, а саме: поліпшити політичну та економічну стабільність в країнах, а також технічні умови.

Для того, щоб дослідити не лише економічний, а й соціальний розвиток країни, особливо її досягнення в галузях охорони здоров'я та освіти, необхідно проаналізувати Індекс людського розвитку. Він складається із трьох субіндексів: індекс тривалості життя, індекс рівня освіченості та індекс матеріального добробуту. Варто зазначити, що максимальна абсолютна величина Індексу прирівнюється до 1, а відповідно до світового рейтингу, і кращу позицію займає та країна, в якій значення наближається до 1. Таким чином, країни можна розділити на 4 рівні людського розвитку: із дуже високим (0,8-1), із високим (0,7-0,79), із середнім (0,55-0,7) та низьким (менше 0,55).

Дослідимо Індекс людського розвитку (ІЛР) в Україні та Федеративній Республіці Німеччина за 2011-2020 роки, оскільки публікація даних ІЛР за 2021 рік запланована на кінець другого кварталу 2022 року.

Згідно рисунку 2.2, варто зазначити, що за досліджувані 10 років як Німеччина, так і Україна демонструють повну стабільність в значеннях індексу та незначний приріст у 0,02 та 0,04 поділки відповідно. Таким чином, Німеччина (ІЛР станом на 2020 рік становить 0,95) відноситься до країн з дуже високим рівнем людського розвитку, а Україна (ІЛР станом на 2020 рік становить 0,78) – до країн з високим рівнем розвитку.

Отже, обидві країни близькі до досягнення основних цілей людського розвитку, а саме: наближення середньої тривалості життя в країні до 85 років, повної грамотності населення та середньорічних доходів на душу населення вартістю 4000 дол. США за паритетом купівельної спроможності національної валюти [43, с. 130].

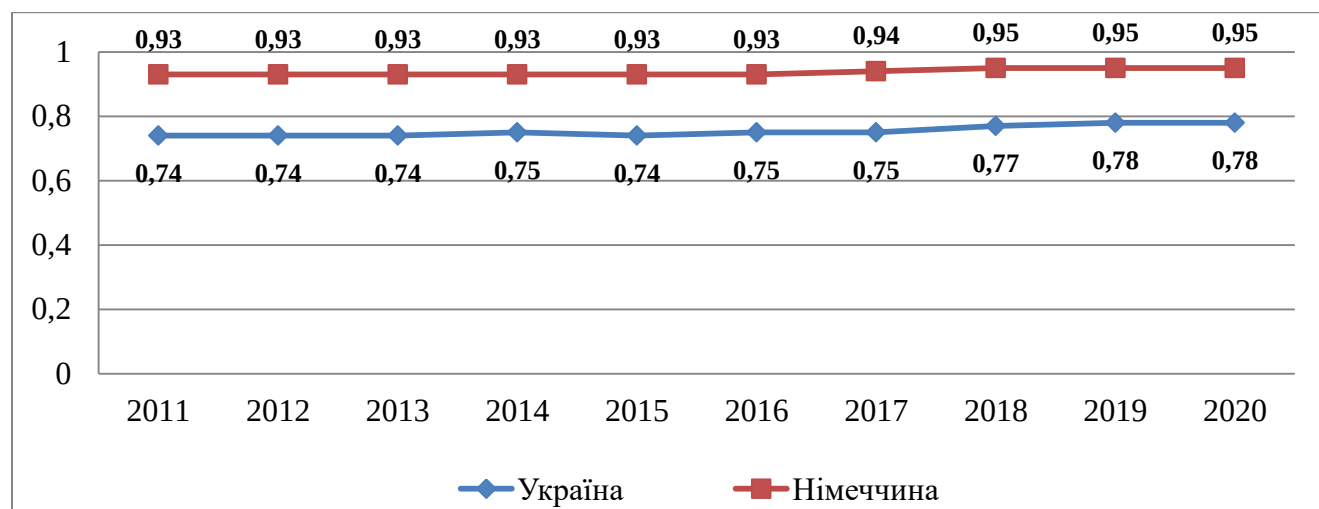

Рис. 2.2 – Динаміка Індексу людського розвитку в Україні та Німеччині за 2011-2020 роки

Джерело: побудовано автором за даними [49; 50; 51]

Таким чином, проаналізувавши вибрані Індекси глобальної відкритості України та Німеччини за 2011-2020 роки, можна стверджувати, що співробітництво між країнами набиратиме обертів, оскільки у досліджуваних Індексах Німеччина залишається стабільним лідером, а Україна стрімко покращує свої позиції, завдяки чому відбувається максимальне зіставлення національних економічних інтересів цих країн.

2.2 Аналіз двостороннього співробітництва України та Німеччини у торговельній сфері: сучасний стан та потенціал розвитку

Німеччина є важливим економічним партнером у зовнішньоекономічній діяльності нашої країни і великим ринком збуту для вітчизняних товарів та послуг. З моменту підписання Угоди про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі з Європейським Союзом 1 січня 2016 року двостороння торгівля між Україною та ФРН має стабільну тенденцію до зростання [52].

Станом на 2021 рік Німеччина увійшла у ТОП-5 партнерів України із зовнішньої торгівлі товарами та відповідно займає 3 місце, поступаючись лише Китаю та Польщі. Зовнішня торгівля товарами України з вищевказаними країнами більша, ніж з ФРН відповідно у 2 та 1,1 рази та становить 8,4 млрд. дол. США (див. рис. 2.3).

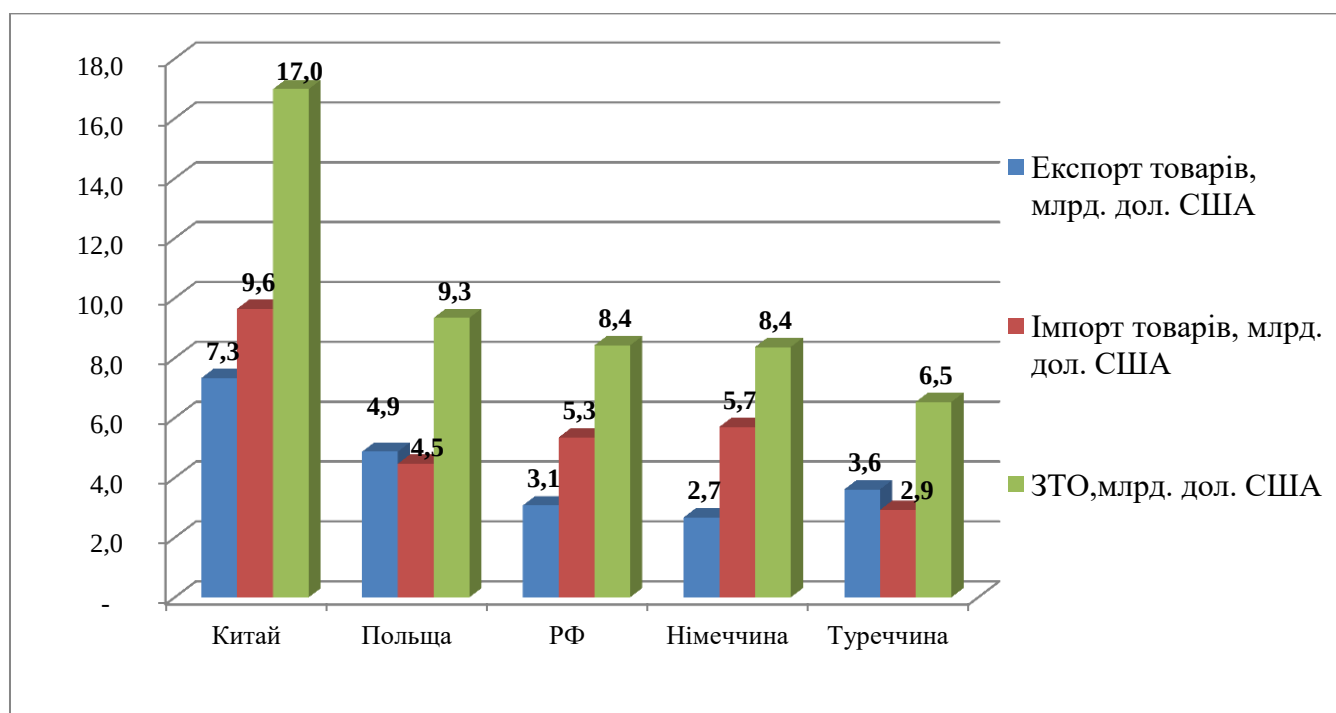

Рис. 2.3 – ТОП-5 партнерів України у торгівлі товарами та їхній зовнішньоторговельний оборот з Україною у 2021 році, млрд. дол. США

Джерело: побудовано автором за даними [36]

Однак, якщо розглядати торговельних партнерів України серед європейських країн, то ФРН позиціонує себе як другий стратегічний європейський партнер України з торгівлі товарами, оскільки лише з Республікою Польща Україна має більший зовнішньоторговельний оборот на 10,7%. Більше того, варто відмітити, що для України Німеччина – головний європейський та другий світовий (після КНР) експортер товарів.

Проте, незважаючи на стратегічну важливість німецького торговельного партнера для нашої країни, Україна не входить до списку головних торговельних партнерів Федеративної Республіки Німеччини. В 2021 році вона займала 40 місце серед країн світу за обсягом імпорту з Німеччини та 44 місце за обсягом експорту до Німеччини [53].

За результатами зовнішньоекономічної діяльності між Україною та Німеччиною за 9 місяців 2021 р. зовнішньоторговельний товарообіг склав 8 млрд. 364 млн. дол. США (експорт товарів з України до ФРН – 2 млрд. 670 млн. дол. США, імпорт товарів з ФРН до України – 5 млрд. 694 млн. дол. США). Варто підкреслити, що товарообіг між країнами за 9 місяців 2021 року порівняно з 2020 роком зріс на 12,9% що свідчить про тенденцію до постійного зростання товарообігу з 2016 року, за виключенням 2020 року (період коронавірусної кризи, що призвело до зменшення торгівлі товарами між країнами на 11,4%, що у грошовому еквіваленті становить 958,5 млн. дол. США). З 2016 року зовнішньоторговельний оборот зріс у 1,5 рази. Проте у 2021 році зовнішня торгівля товарами між Україною та Німеччиною все ще відстає від рівня, який був у 2011-2013 рр., що пов'язано з нестабільною економічною та політичною ситуацією в Україні, яка спричинена агресією РФ до України. Незважаючи на вищезазначене, тенденція зростання зовнішньої торгівлі товарами набирає обертів останні 6 років, що підкреслює об'єктивний характер передумов і перспектив розвитку зовнішньоекономічних відносин між країнами, тобто Німеччина і надалі залишається провідним торговельним партнером України серед країн Європейського Союзу (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка зовнішньої торгівлі товарами України з Німеччиною

роки	Експорт		Імпорт		ЗТО	Сальдо	Екс./Імп.
	тис. дол. США	у % до попереднього року	тис. дол. США	у % до попереднього року,	тис. дол. США	тис. дол. США	
2011	1763830,5	117,6	6865714,2	149,1	8629544,7	-5101883,7	0,26
2012	1645030,3	93,3	6807143,2	99,1	8452173,5	-5162112,9	0,24
2013	1603784,9	97,5	6771002,9	99,5	8374787,8	-5167217,9	0,24
2014 ¹	1590590,3	102,5	5361520,6	80,5	6952110,9	-3770930,3	0,30
2015 ¹	1328677,4	83,5	3975625,5	74,2	5304302,9	-2646949,1	0,33
2016 ¹	1423735,2	107,2	4318445,9	108,6	5742181,1	-2894710,7	0,33
2017 ¹	1754185,7	123,2	5445028,2	126,1	7199213,9	-3690842,5	0,32
2018 ¹	2208355,5	125,9	5983348,8	109,9	8191704,3	-3774993,3	0,37
2019 ¹	2383003,1	107,9	5986873,6	100,1	8369876,7	-3603870,5	0,40
2020 ¹	2071739,4	86,9	5339677,7	89,2	7411417,1	-3267938,3	0,39
2021 ^{1 2}	2670250,0	142,4 ³	5694176,2	118,2 ³	8364426,2	-3023926,3	0,47

¹Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській обл.

² За 9 місяців 2021 року, оскільки дані за весь 2021 рік на офіційних джерелах ще відсутні.

³ % до 9 місяців 2020 року.

Джерело: побудовано автором за даними [36]

Як видно із даних таблиці 2.3, динаміка експорту товарів із України до Німеччини за 2011-2015 рр. мала тенденцію до зниження на 24,7% (експорт зменшився на 453,2 млн. дол. США), що спричинене спочатку недостатнім вектором торговельного розвитку України з країнами ЄС та подальшим вторгненням РФ на територію України. Проте з 2016 року ситуація різко змінилась, що пов'язано з впровадженням реформ (багато з яких імплементувались за підтримки Федерального уряду Німеччини) та визначенням курсу євроінтеграції, і саме з цього періоду можна побачити поступове нарощення експорту кожного року, починаючи з 2016 року на 7,2%, 23,2%, 25,9% та 7,9% відповідно. Єдиний випадок зниження експорту українських товарів до Німеччини за досліджуванні 2016-2021 роки відбувся у 2020 році, що пов'язано зі світовою та циклічною кризами, спричиненими COVID-19. Експорт до ФРН стрімко зріс у 2021 році і, зважаючи на відсутність офіційних даних на кінець 2021 року, та порівнюючи експорт України за перші 9 місяців 2021 та 2020 років, можна стверджувати про зростання на 42,4%. Варто зазначити, що за

досліджуваний період, а саме 2011-2021 роки, український експорт до ФРН зріс у 1,5 рази, що підкреслює зацікавленість країн у подальшому торговельному співробітництві.

Протягом 2011-2021 років імпорт товарів із Німеччини до України зменшився в 1,2 рази, що спричинено девальвацією національної валюти (як наслідок – зростання цін на імпортні товари), зменшенням українського споживчого попиту на імпортні товари через високу інфляцію та зменшенням потреб вітчизняних товаровиробників у імпортній продукції через скорочення промислового виробництва в Україні. Особливо це помітно після кризового для України 2014 року, коли імпорт з Німеччини різко зменшився на 25,8% у 2015 році. Проте з 2016 року спостерігається постійне нарощування імпорту товарів з ФРН до України (за виключенням 2020 року, коли внаслідок коронавірусної кризи зменшились товаропотоки у всьому світі), та ще раз підкреслює, що, незважаючи на спад імпорту, Німеччина залишається одним із найголовніших імпортерів України.

Сальдо зовнішньоекономічної торгівлі товарами між Україною та Німеччиною має від'ємне значення протягом 2011-2021 років, однак його абсолютна величина збільшилась на 40,7%. Збільшення покриття імпорту експортом пов'язане з наданням у 2014 році ЄС Україні автономних торгових преференцій та набуття у 2016 році чинності Угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі як складової угоди про Асоціацію, що певною мірою розширило доступ вітчизняної продукції на європейський та зокрема німецький ринок. Крім цього, важливим етапом задля нарощення експорту українських товарів у Німеччині став пошук стратегічних партнерів серед країн ЄС, який пов'язаний із закриттям вітчизняного ринку для Росії [54].

Україна постачає на ринок Німеччини переважно сільськогосподарську продукцію. Разом з тим вагому частку у структурі експорту України до ФРН займають електричні машини та обладнання (17%), олійне насіння та плоди, інше насіння, плоди та зерна (16,9%), на другому місці знаходиться експорт чорних металів та виробів з них (9%), на третьому – предметів одягу (8%), наступні

місця посідають руди, шлак, зола (6%); реактори ядерні, котли, обладнання (6%); меблі та постіль (6%); деревина та вироби з неї (4%). Крім цього, вагому роль українського експорту до ФРН відіграють такі продукти аграрного сектору: злаки та готові продукти з них (4%), фрукти, овочі та продукти їхньої переробки (2%), а також молочна продукція, яйця, мед та продукти тваринного походження, які займають 1% всього експорту до Німеччини (див. рис. 2.4).

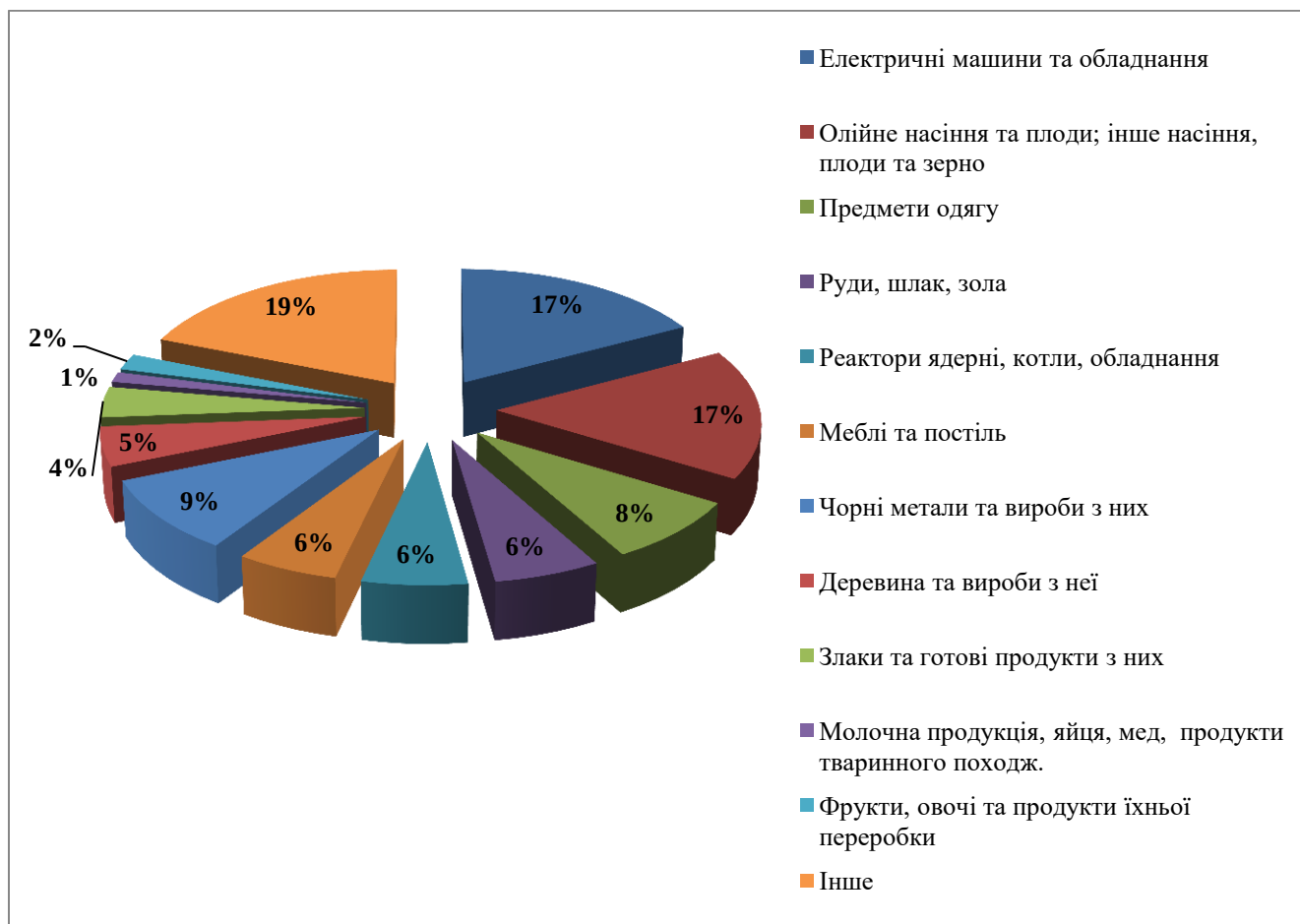

Рис. 2.4 – Основні статті українського експорту товарів до ФРН у 2021 році
Джерело: побудовано автором за даними [55]

Найбільш потенційними галузями для розвитку українського експорту в Німеччину можна виокремити машинобудівну, харчову та легку промисловість, оскільки саме вони ідентифікують Україну як конкурентну у світі та недостатньо добре представлені на німецькому ринку.

Попит економіки України на продукцію німецьких виробників є більш диверсифікованим. У 2021 р. основними статтями імпорту товарів до України із ФРН були реактори ядерні, котли, обладнання; наземний транспорт, окрім залізничного та трамвайного; електричні машини та обладнання; фармацевтична

продукція; пластмаси та вироби з них; паливо мінеральне, нафта, продукти переробки; інші хімічні продукти; оптичні вироби; папір, картон та вироби з них; ефірні масла та парфумерія; різні харчові продукти та інше (див. рис. 2.5). Найбільшу частку у структурі імпорту товарів у 2021 році займали реактори ядерні, котли, обладнання – 18%, значна частка також припадає на наземний транспорт, окрім залізничного та трамвайного, що становить 16% від загального обсягу імпорту товарів, а також електричні машини та обладнання (9%) та фармацевтична продукція (9%).

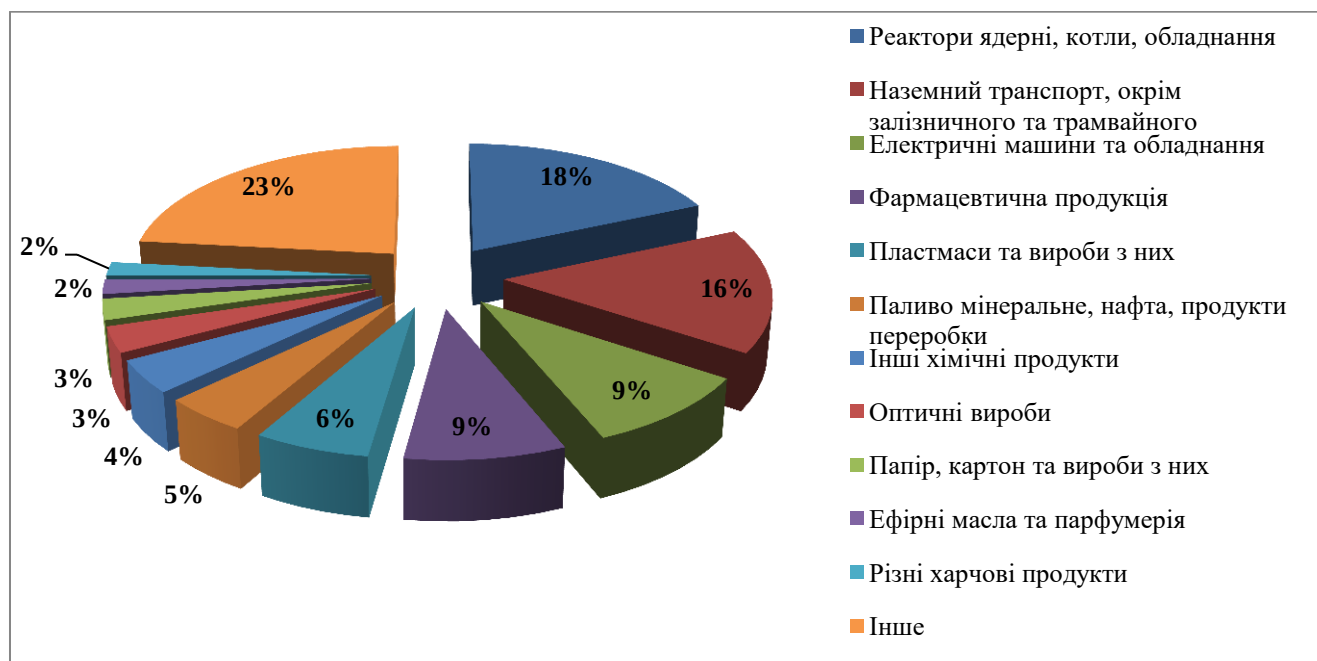

Рис. 2.5 – Основні статті українського імпорту товарів з ФРН у 2021 р.

Джерело: побудовано автором за даними [55]

Задля правильного розуміння, наскільки Україна та Німеччина є «природними торговими партнерами», вважаю за доцільне розрахувати індекс компліментарності торгівлі між країнами. Цей показник відображає наскільки попит однієї сторони на міжнародному ринку збігається з пропозицією іншої. Для ілюстрації процесу розрахунку в роботі виведено 25 товарних груп, що становлять основу експорту України (додаток В, табл. В.1).

Для розрахунку використаємо формулу:

$$TCIj = 100 - \sum \frac{|M^{ik} - X^{ij}|}{2}, \quad (2.1)$$

де $TSCI_j$ – індекс компліментарності торгівлі;

M^{ik} – частка товару i в загальному імпорті країни k ;

X^{ij} – частка експорту i -го товару країни j .

Таким чином, із формули (2.1) випливає, що $TSCl = 100 - 136,345 = - 36,45$.

Низький рівень компліментарності товарної структури між Україною та Німеччиною свідчить про більшу зацікавленість України в збуті та купівлі німецьких товарів, ніж ФРН українських.

Однак, це слугує приводом для покращення іміджу українських товарів не тільки на німецькому, а й в цілому на європейському ринку, що призведе до збільшення ніші українських товарів у Німеччині.

Зважаючи на тенденцію українського експорту товарів, а саме 36% продажу сільськогосподарської продукції, що позиціонує країну як аграрну, я вважаю, що Україні слід приділити значну увагу таким світовим тенденціям, як-от: «eco-friendly» та «fair trade». Це призведе не лише до покращення якості продукції, підкреслить гідні умови вирощення продукції та ставлення до фермерів (що досить цінне для європейців) та збільшить попит на українські ринки, а й зацікавить німців у співпраці, оскільки «fair trade» це світовий стандарт, який в першу чергу базується на цілях сталого розвитку, прийнятими Генеральною Асамблеєю ООН у 2015 році. Використовуючи вказаний торговельний стандарт, Україна не лише покращить свої позиції у світовому баченні її як експортера якісної сільськогосподарської продукції, а й боротиметься із бідністю, голодом, зміною клімату, гендерною нерівністю, зменшенням нерівності між країнами, забезпеченням всього людства якісною освітою, гідною працею та економічним зростанням, сприянням інноваціям та розвитку інфраструктури, а також підкреслюватиме необхідність відповідального виробництва та споживання тощо [56].

Крім цього, задля досягнення позиції України як стратегічного німецького імпортера, необхідно продавати не сировину, а готову продукцію.

Завдяки дослідженню циклічності товарообігу між країнами, можна спрогнозувати подальший потенціал розвитку зовнішньої торгівлі товарами між

Україною та Німеччиною на 2022-2024 роки, а саме: ймовірність зростання експорту вітчизняних товарів до Німеччини на 11% досить висока та становить 82%. Однак ситуація з імпортом німецьких товарів не така однозначна, оскільки за досліджувані 10 років мала нестабільний характер, тому з ймовірністю 53% імпорт з Німеччини зменшиться на 12,2% до 2025 року. Таким чином, зовнішньоторговельний оборот між країнами може зменшитись до рівня 8 млрд. дол. США (див. рис. 2.6).

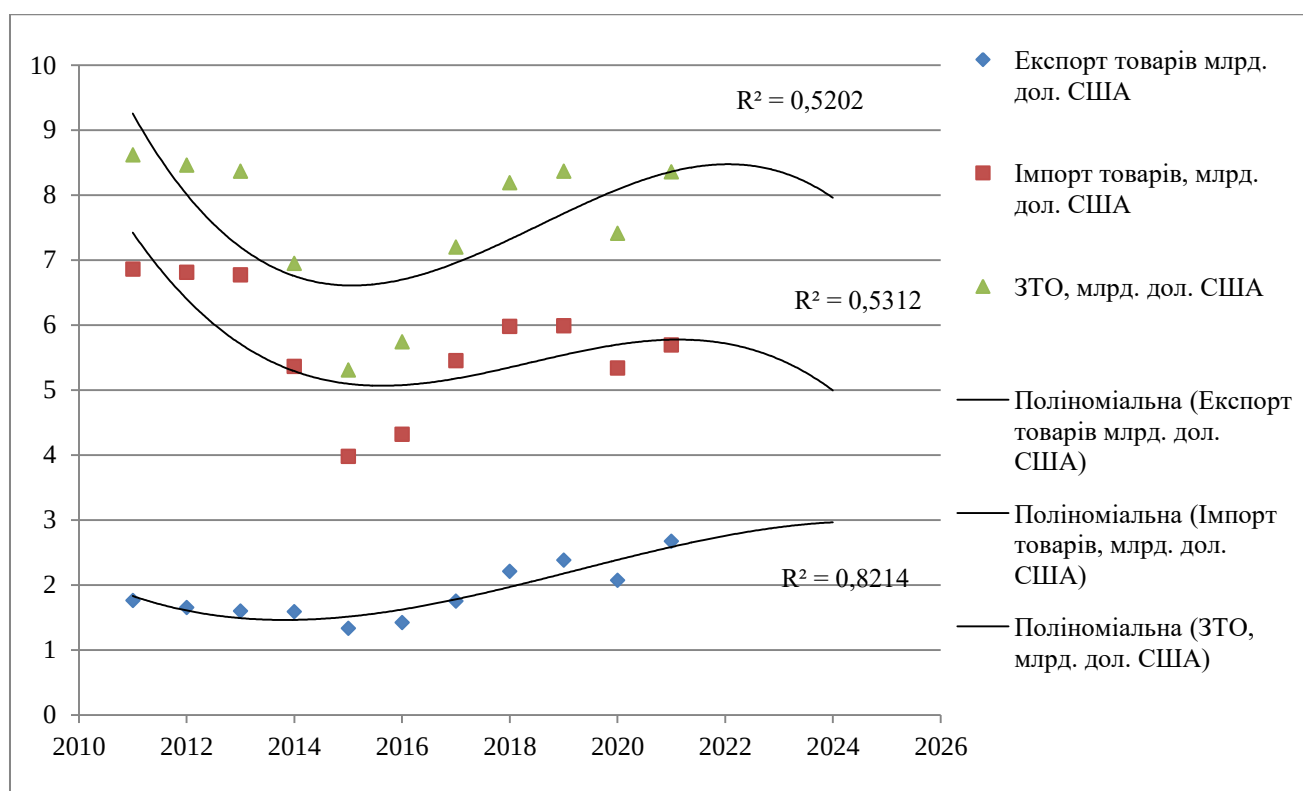

Рис. 2.6 – Прогноз зовнішньої торгівлі товарами України з Німеччиною на 2022-2024 рр., млрд. дол. США

Джерело: побудовано автором за даними [36]

За результатами зовнішньоекономічної діяльності України з іншими країнами світу, Федеративна Республіка Німеччина у 2021 році посіла 6 місце у торгівлі послугами. Інтенсивніші зовнішньоекономічні зв'язки України у вказаній сфері лише з США, РФ, Великобританією, Швейцарією та Туреччиною. У той же час, Німеччина – це головний партнер України з торгівлі послугами серед країн Європейського Союзу (див. рис. 2.7).

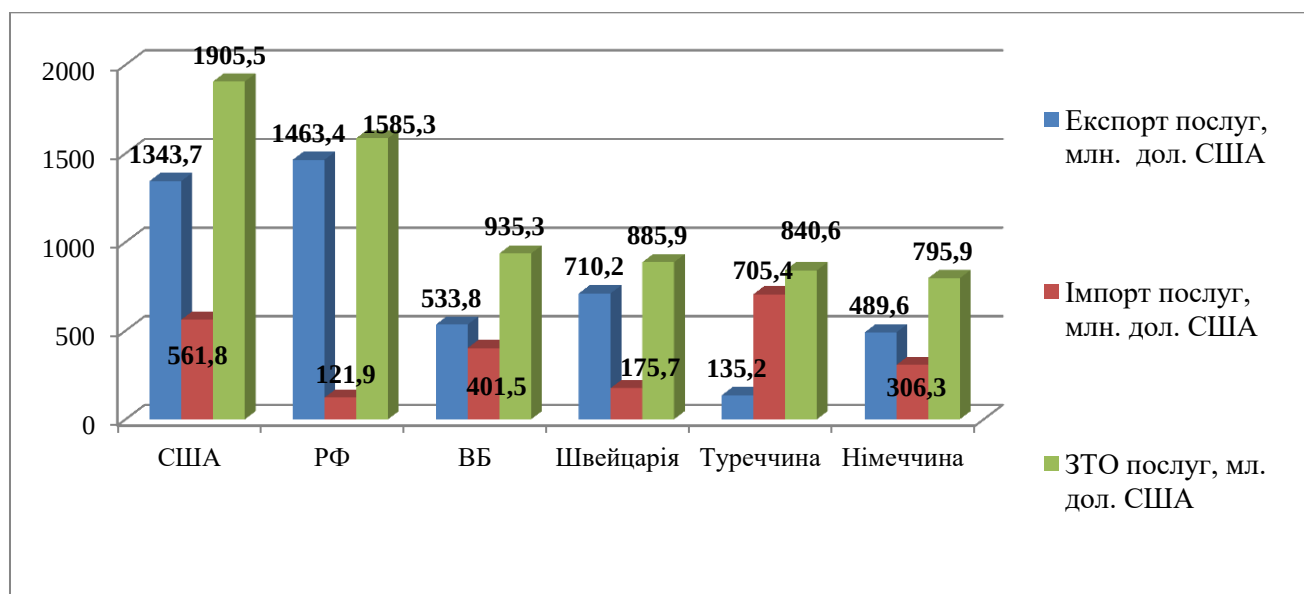

Рис. 2.7 – ТОП-6 партнерів України у торгівлі послугами у 2021 році

Джерело: побудовано автором за даними [36].

За результатами зовнішньоекономічної діяльності між Україною та Німеччиною за 2021 р. зовнішньоторговельний обіг послуг склав 1 млрд. 176 млн. дол. США (експорт послуг з України до ФРН становив – 717 млн. 262 тис. дол. США, німецький імпорт послуг в Україну – 458 млн. 850 тис. дол. США). Загалом за 2011-2021 роки простежується позитивна динаміка збільшення обсягів торгівлі послугами між країнами. Даний обіг за 2021 рік перевищив обіг 2011 року у 1,4 рази. Проте динаміка й надалі продовжує набирати обертів, адже у 2021 році торгівля послугами між Україною та ФРН збільшилась на 11,2% порівняно з попереднім роком і перевищила показник 1,1 млрд. дол. США. Це свідчить про збільшення торгівельних відносин між країнами не лише у сфері товарів, а й у сфері послуг, незважаючи на різні типи економік (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Динаміка зовнішньої торгівлі послугами України з Німеччиною

роки	Експорт		Імпорт		ЗТО	Сальдо	Екс./Ім.
	тис. дол. США	у % до попереднього року	тис. дол. США	у % до попереднього року,	тис. дол. США	тис. дол. США	
2011	410906,5	123,4	432874,6	123,1	843781,1	-21968,1	0,95
2012	456462,3	111,1	522100,5	120,6	978562,8	-65638,2	0,87
2013	681022,2	149,2	622431,6	119,2	1303453,8	+58590,6	1,09

Продовження таблиці 2.4

роки	Експорт		Імпорт		ЗТО	Сальдо	Екс./Імп.
	тис. дол. США	у % до попереднього року	тис. дол. США	у % до попереднього року,	тис. дол. США	тис. дол. США	
2014 ¹	672831,2	98,8	591345,8	95,0	1264177,0	+81485,4	1,14
2015 ¹	451954,4	67,2	538479,9	91,1	990434,3	-86525,5	0,84
2016 ¹	488444,8	108,1	364093,4	67,6	852538,2	+124351,4	1,34
2017 ¹	538712,3	110,3	357757,0	98,3	896469,3	+180955,3	1,51
2018 ¹	591212,1	109,7	403032,5	112,7	994244,6	+188179,6	1,47
2019 ¹	605685,1	102,4	491160,0	121,9	1096845,1	+114525,0	1,23
2020 ¹	630421,5	104,1	420218,8	85,6	1050640,3	+210202,7	1,50
2021 ¹	717262,2	113,8	458850,8	109,2	1176113,0	+258411,4	1,56

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській обл.

Джерело: побудовано автором за даними [36]

Динаміка експорту послуг із України до Німеччини має позитивну тенденцію до зростання. Так, за період 2011-2021 років експорт послуг зріс на 74,5% (збільшився на 306 млн. 355 тис. дол. США). Також позитивним є те, що зберігається тенденція наростання експорту кожного року, окрім 2014-2015 років, що пов'язано з нестабільною економічною та політичною ситуацією в Україні, яка спричинена агресією РФ до України. Варто зазначити, що в 2021 році експорт послуг збільшився на 13,8% відповідно до 2020 року, який став найбільш успішним за останні 8 років та свідчить про подальші перспективи нарощення українського експорту до ФРН.

Обсяг імпорту послуг за 2011-2021 роки зріс в 1,1 рази. Проте це відбувалося не так стабільно, як з експортом послуг, і мало значні коливання у 2014-2017 роках, оскільки Німеччина не хотіла зазнавати великих ризиків, пов'язаних з подіями в Україні. Позитивним є те, що з 2018 року ситуація вирівнялася, і з кожним роком можна спостерігати збільшення імпорту послуг в Україну (за винятком 2020 року, що спричинено коронавірусною кризою).

Сальдо зовнішньоекономічної торгівлі послугами між Україною та ФРН з 2013 року має стабільне додатне значення, крім цього, його абсолютна величина збільшилась у 4,4 рази. Разом з тим, у 2021 році покриття імпорту експортом

досягло максимального значення за досліджуваний період та становить 1,56, що ще раз демонструє неабияку зацікавленість німців у послугах, наданих Україною.

Основними статтями зовнішньої торгівлі послугами між Україною та ФРН у 2021 р. були: державні послуги, послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги, ділові послуги, послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги, роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності, послуги пов'язані з фінансовою діяльністю, послуги зі страхування, будівництва, пов'язані з подорожами, транспортні послуги, послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій та послуги з переробки матеріальних ресурсів (див. рис. 2.8).

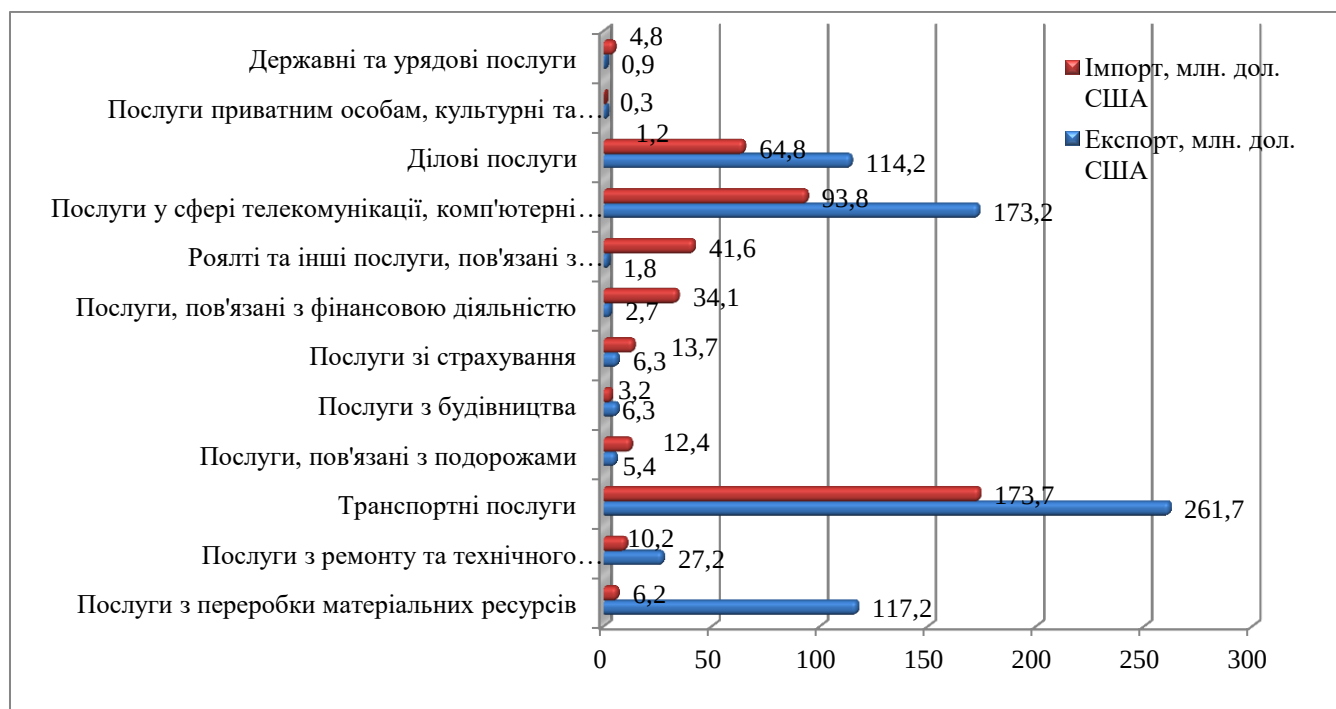

Рис. 2.8 – Зовнішня торгівля послугами України з Німеччиною у 2021 році, млн. дол. США

Джерело: побудовано автором за даними [36].

Найбільшу частку у структурі експорту послуг України до Німеччини займають транспортні послуги (36,4%), послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги (24,1%), послуги з переробки матеріальних ресурсів (16,3%) та ділові послуги (15,9%).

У структурі імпорту послуг України із Федеративної Республіки Німеччина провідне місце займають транспортні послуги (37,9%), послуги у сфері

телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги (20,4%) та ділові послуги (14,1%).

Виходячи з вищезазначеного, 74,9% двосторонньої торгівлі послугами між Україною та Німеччиною припадає на ділові, транспортні та послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги.

Варто зазначити, що всі вищезазначені види послуг для України мають додатні значення сальдо, окрім послуг, які пов'язані з подорожами, страхуванням, фінансовою діяльністю, інтелектуальною власністю та урядовими послугами. Можна зробити висновок, що німці більш зацікавлені у купівлі послуг, які пов'язані з виробничою діяльністю, а натомість українців більш цікавлять послуги, пов'язані з інтелектуальною діяльністю.

Оскільки зовнішня торгівля послугами між країнами не має чіткої циклічності, подальший потенціал розвитку між Україною та Німеччиною на 2022-2024 роки не можна спрогнозувати з високою ймовірністю, однак згідно тенденцій можна стверджувати, що експорт українських послуг збільшиться та з ймовірністю 19% досягне позначки в 700 млн. дол. США. Ймовірність зростання імпорту послуг з Німеччини в 1,5 рази становить 49%. Таким чином, зовнішньоторговельний оборот послугами між країнами може збільшитись до рівня 1,4 млрд. дол. США, що в 1,8 разів більше, ніж у 2021 році (див. рис. 2.9).

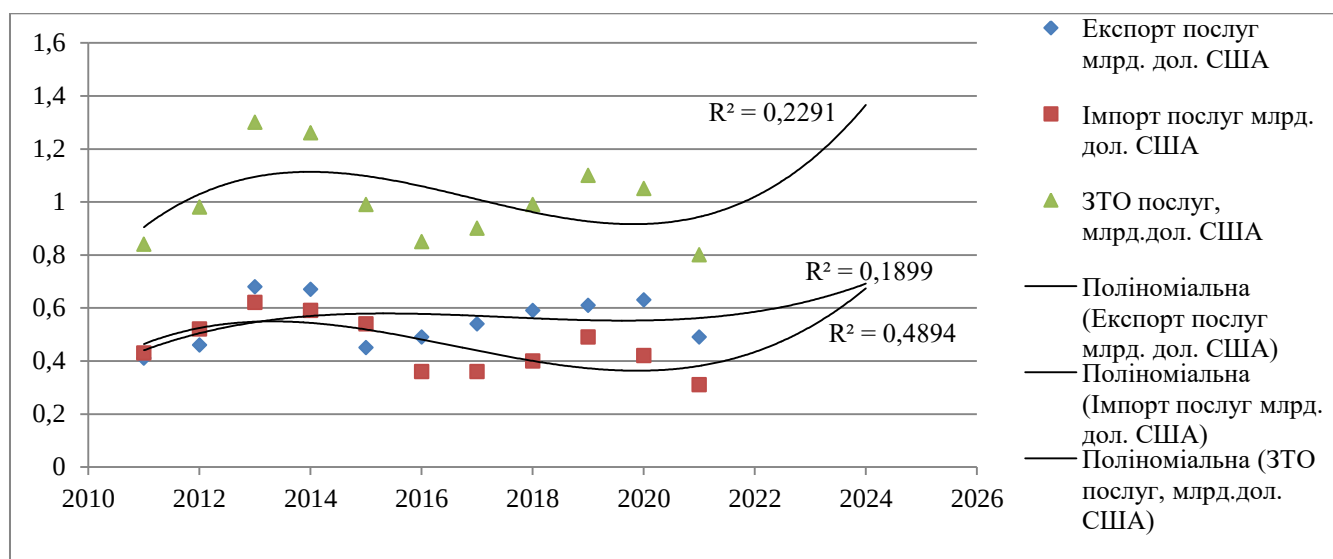

Рис. 2.9 – Прогноз зовнішньої торгівлі послугами України з Німеччиною на 2022-2024 рр., млрд. дол. США

Джерело: побудовано автором за даними [36]

Отже, Україна та Німеччина мають реальні можливості для якісного і кількісного поліпшення взаємовигідного співробітництва в пріоритетних галузях економіки. Проведений аналіз торгівлі України та ФРН доводить, що наявна тенденція посилює загрози перетворення України на сировинний придаток розвинених країн. Доцільно якнайшвидше переглянути структуру експорту, скоротити експорт сировини та дешевих матеріалів і впровадити державні заходи щодо стимулювання збільшення продаж готової і модернізованої продукції, а також дотримуватися світових стандартів міжнародної торгівлі.

2.3 Аналіз двостороннього інвестиційного співробітництва України та Німеччини: національний та корпоративні рівні

Федеративна Республіка Німеччини зацікавлена в тому, щоб Україна була стабільною, демократичною та економічно процвітаючою країною. Німеччина підтримує Україну протягом багатьох років, сприяючи економічно та фінансово, а також підвищуючи її безпеку [57].

Варто зазначити, що ще з 1996 року між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина була підписана Угода про сприяння здійсненню і взаємний захист інвестицій.

За останніми даними ОЕСР, Німеччина є третім за величиною донором України після Європейського Союзу в цілому і США [58].

За 9 місяців 2021 року німецькі прямі інвестиції в економіку України склали 3 млрд. дол. США, з яких 70% – інвестиції в акціонерний капітал, а решта – в боргові інструменти. Варто зазначити, що за 2015-2021 роки динаміка прямих інвестицій з ФРН в Україну постійно зростала і за вказаний період збільшилась у 1,6 рази (дослідження здійснено за менший проміжок часу, оскільки дані за 2011-2014 роки щодо інвестицій в боргові інструменти відсутні) (див. рис. 2.10).

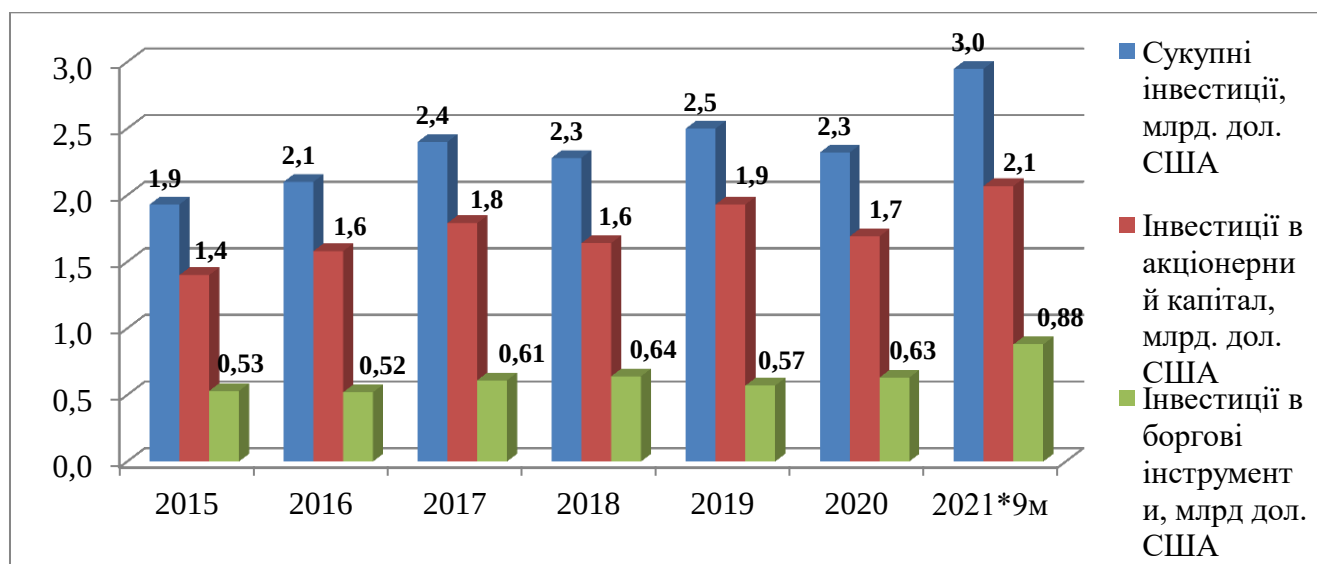

Рис. 2.10 – Німецькі прямі інвестиції в економіку України, млрд. дол. США

Джерело: побудовано автором за даними [36; 59].

Основними факторами, завдяки яким німецькі прямі інвестиції почали набирати обертів в Україні, на мою думку, стали імплементація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також децентралізація в Україні. Варто наголосити, що саме децентралізація була «найбільш позитивним трендом» для притоку німецьких інвестицій, оскільки відіграла вагомий роль у зменшенні корупції в Україні та спростила процедури для входу німецьких компаній на український ринок. Окрім цього, за часів президентства Володимира Зеленського, економіка України спрямовується на залучення та пошук іноземних інвесторів, що сприятиме формуванню її позитивного іміджу на міжнародній арені. Одним із таких прикладів слід вважати інвестиційний форум «Re: Think. Invest in Ukraine», який відбувся у Маріуполі 29 жовтня 2019 року [60, с. 23].

Варто зазначити, що згідно з дослідженнями міжнародної консалтингової та аудиторської компанії німецького походження у сфері аудиту, податків, права, управління підприємством та ІТ «Rödl & Partner», інвестиційний клімат в Україні визначають як «дуже хороший», незважаючи на складну економічну ситуацію. На те, що довіра німецьких інвесторів до України зростає з року в рік з 2014 року, вказують: адаптація законодавства України до стандартів ЄС, незмінні податкові ставки протягом багатьох років та швидка і відносно прозора робота податкових органів [61].

Однак, згідно з індексом інвестиційної привабливості, який розраховується Європейською Бізнес Асоціацією за 5-бальною шкалою Лейкерта та відповідно визначає країну як вкрай негативною, нейтральною або позитивною щодо припливу інвестицій, Україна загалом за 2011-2021 роки була нейтральною, оскільки вказаний показник коливався в межах 3 балів. Варто зазначити, що умовно позитивним є значення, що перевищує 3 бали, яке Україна демонструвала у 2017-2018 рр. Однак коронавірусна криза, неспроможність забезпечити міжнародних інвесторів належними умовами діяльності та безпекою сприяли зменшенню індексу інвестиційної привабливості України до позиції «нейтральна». Незважаючи на це, Україна приваблює міжнародних інвесторів спрощенням митних процедур та позитивними змінами для міжнародних компаній у нафтогазовидобувних та ІТ сферах (див. рис. 2.11).

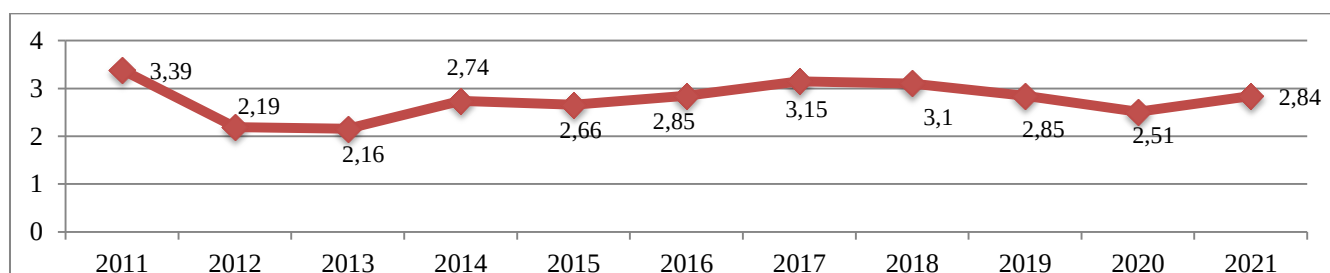

Рис. 2.11 – Індекс інвестиційної привабливості України за 2011-2021 роки
Джерело: побудовано автором за даними [62]

Оскільки основою німецьких прямих інвестицій за 2015-2021 роки до України, а саме на рівні 70%-80% за досліджуваний період, були інвестиції в акціонерний капітал, дослідимо цей вид вкладання коштів детальніше.

Загалом обсяг прямих інвестицій в акціонерний капітал із Німеччини в українську економіку у 2021 р. склав 2,1 млрд. дол. США, що дорівнює 4,6% від загального обсягу світового інвестування даного виду в Україну. Варто підкреслити, що динаміка німецьких інвестицій в акціонерний капітал економіки України за 2011-2021 рр. виявилась досить регресуючою, оскільки потоки інвестицій даного виду скоротились на 61,2%. Крім цього, за досліджувані 10 років, зменшилась і питома вага німецьких інвестицій в акціонерний капітал України у 2,4 рази (4,6% від світових інвестицій у 2021 році проти 11,1% у 2011 році) (додаток Г, табл. Г.1).

Основними перепонами, що перешкоджали поліпшенню бізнес-середовищу України та вплинули на зменшення обсягів німецьких інвестицій в акціонерний капітал за досліджувані 10 років, були: монополізація ринків та захоплення влади олігархами, слабка судова система, високий рівень корупції в країні, тіньова економіка, обтяжливе та нестабільне законодавство, війна та низькі темпи вакцинації [62]. Однак, необхідно підкреслити, що більшість загроз станом на 2022 рік вже усунуті. Разом з тим важливу роль у даному процесі відіграли співпраця з МВФ, діджиталізація державних послуг, валютне регулювання, запуск ринку землі та реформа містобудування [63].

Дослідивши галузевий розріз основних інвестицій, можна зробити висновок, що найбільше німецьких інвесторів приваблює промисловість України, тому за 2011-2021 роки саме ця галузь займає 1 місце з отримання інвестицій від ФРН (див. рис. 2.12).

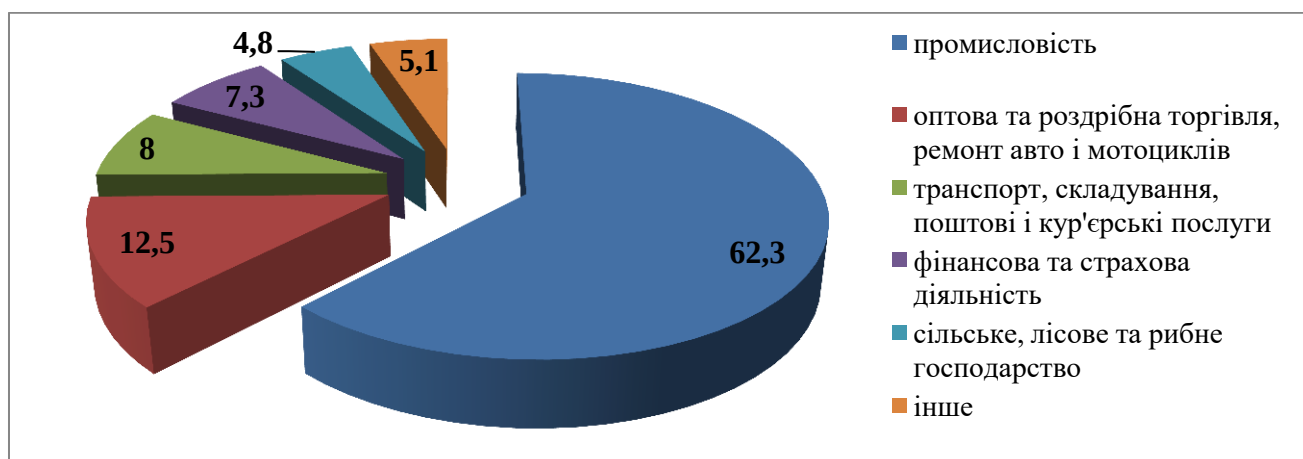

Рис. 2.12 – Галузевий розріз основних німецьких інвестицій в Україну, %
Джерело: складено автором за даними [64]

Це пояснюється тим, що капіталовкладення, які реалізують німецькі бізнесмени за кордоном вдвічі більші, ніж прямі іноземні інвестиції у ФРН, оскільки Німеччина покладає всі свої зусилля на налагодженні виробництва ближче до місць споживання, а не на експорт [65]. 62% всіх інвестицій ФРН у промисловість України пов'язані також із глобалізацією, яка диктує завойовування нових ринків з високим потенціалом зростання. Вкладання в український промисловий ринок є дуже вигідним завдяки низьким екологічним

вимогам щодо виробництва, висококваліфікованому персоналу та високому попиту на німецьку продукцію.

На мою думку, буде доречним розглянути основні німецькі ТНК, які з 2015 року інвестують в Україну. Більшість із них пов'язані з вкладанням інвестицій у підприємства, які виробляють запчастини для провідних німецьких автомобілів, а саме Audi, Mercedes, BMW, Volkswagen та Opel. Найбільше, а саме 65 млн. євро, у 2017 році інвестувало німецьке холдингове акціонерне товариство Leonі у виробництво кабельної продукції для німецьких авторинків. Німецькі ТНК Prettl та Sumitomo Electric Bordnetze інвестували 80 млн. грн та 5-7 млн. євро відповідно у відкриття майданчиків, які спеціалізуються на виготовленні електрообладнання для автомобілів. Компанія Bader протягом 2016-2018 років здійснила інвестиції на загальну суму 20 млн євро у три відкриті заводи з виробництва шкіри преміум-класу для авто. Важливим є внесок в економіку України німецької компанії Kromberg & Schubert, яка повністю з 2005 року інвестує у свої філії у Луцьку та Житомирі, а також створила 9500 робочих місць (*додаток Д, табл. Д.1*).

Крім автомобільної галузі, німецьких інвесторів також приваблює сфера, яка пов'язана з будівельною галуззю. Так, у 2019 році ТНК BASF та DAW SE інвестували відповідно 2 млн. євро та 20 млн. грн у запуск нових заводів з випуску домішок до бетону та виробництва сухих будівельних сумішей для систем теплоізоляції.

Варто зазначити, що німецькі компанії, як і більшість світових, зацікавлені в інвестуванні в сільськогосподарську галузь України. Яскравим прикладом може слугувати компанія Bayer, яка завжди відкрита до інновацій та інвестувала 200 млн. дол. у виробництво інноваційного заводу з насіння сільськогосподарських культур.

Щодо подальших перспективних інвестиційних проєктів німецьких ТНК в економіку України, такими, на мій погляд, можуть бути інвестиції в охорону здоров'я України, зокрема виготовлення медичного обладнання та ліків. Так, інвесторами можуть виступити компанії Bayer, BioNTech та Dermapharm. Аргументом може бути той факт, що під час пандемії COVID-19 ФРН вирішила

локалізувати фармацевтичні виробництва ближче до своєї країни, а Україна займає вигідне географічне положення через свою близькість до кордону з ЄС. Крім цього, витрати на персонал, енергію та нерухомість є одними із найдешевших в Європі, що ще раз підкреслює переваги інвестування в охорону здоров'я України.

Разом з тим не менш важливим я вважаю інвестування в українську авіабудівну галузь, що є досить перспективним для Німеччини та знаковим для України. Виходячи з інформації, у 2015 році на Німецько-українському інвестиційному форумі Бундесвер виявив зацікавлення у ДП «Антонов». Крім цього, ФРН є однією з дев'яти країн-учасниць програми стратегічних авіап перевезень Strategic Airlift International Solution (SALIS) під егідою НАТО та ЄС, що у 2021 році підписали контракт на 5 років з ДП «Антонов» щодо використання його літаків. Таким чином маємо надію на вкладання коштів німецьких авіакомпаній у відродження транспортного літака Ан-225 «Мрія», який був зруйнований внаслідок повномасштабної війни РФ проти України.

Досліджуючи інвестування України до Німеччини, можна пересвідчитись, що воно відбувається на значно нижчому рівні, ніж вкладання ФРН до України. Обсяги прямих інвестицій із України в німецьку економіку у 2021 р. склали 2,6 млн. дол. США, що становить лише 0,01% від загального обсягу прямого світового інвестування до Німеччини. Аналізуючи динаміку українських інвестицій до ФРН за 2011-2021 роки, можна стверджувати про її регресивний стан, оскільки інвестиції за досліджуваний період скоротились на 71,1%. Максимальне значення українських прямих інвестицій до ФРН було зафіксовано у 2013 році – 9,4 млн. дол. США, однак із 2014 року українські інвестиції скоротились у 3,6 рази (пов'язано із неспроможністю держави вкладати великі кошти в інші країни через важку економічну та фінансову ситуацію, спричинену агресією РФ) та надалі не перевищували позначки 3,4 млн. дол. США. Невтішною виявилася і питома вага українських інвестицій серед світових обсягів, оскільки її значення за досліджуваний період було досить мізерним та коливалось у межах 0,01-0,3%. Важливо підкреслити і той факт, що світові вкладання до ФРН за останні 10 років мали тенденцію до зниження та

скоротились на 54,5%. Зменшення та постійні коливання прямих світових вкладень до ФРН пов'язано з високими податковими навантаженнями та вартістю найманої праці, а також суворим екологічним законодавством Федеративної Республіки Німеччина (див. рис. 2.13).

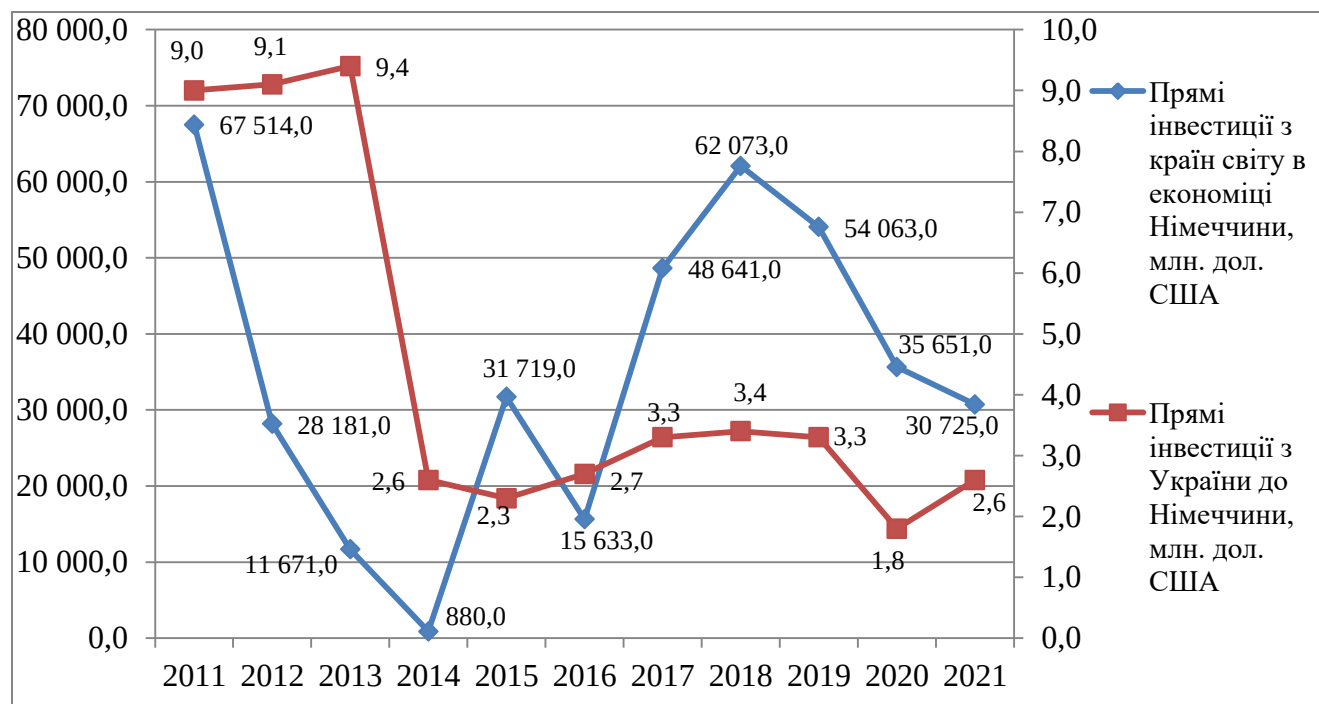

Рис. 2.13 – Прямі інвестиції України та світу до Німеччини 2011-2021 рр., млн. дол. США

Джерело: побудовано автором за даними [66]

Отже, можна зробити висновок, що стан інвестиційної активності між Україною та Федеративною Республікою Німеччина несе більш однобічний характер, оскільки інвестиції з України в Німеччину дуже мізерні.

Країни мають різні рівні економічного розвитку, що є причиною розбіжностей поставлених цілей щодо двостороннього інвестиційного співробітництва. Німеччина прагне отримати швидкий прибуток, використовуючи ресурсну базу України, нові ринки збуту та відносно дешеву робочу силу. Натомість Україна ставить за мету розвивати промисловість завдяки німецьким інвестиціям.

Для досягнення збільшення обсягу інвестицій Німеччини Україні необхідно розробити чітку програму державної підтримки іноземних інвесторів. Саме завдяки цьому сторони матимуть більш потужний потенціал щодо розвитку інвестиційного співробітництва.

2.4 Аналіз двостороннього енергетичного співробітництва України та Німеччини: вектор розвитку альтернативної енергетики

Енергетичне співробітництво між країнами – це одна з основ сталого економічного розвитку та запорука підвищення їх енергоефективності. Адже енергетика – стратегічно важлива галузь економіки, від якої залежить щоденне безперебійне функціонування усіх сфер життєдіяльності суспільства.

Саме тому важливим кроком для України стало підписання у 2020 році Заяви про енергетичне співробітництво з Німеччиною, яка відкриває значні перспективи для обох країн.

Для того, щоб глибше зрозуміти важливість енергетичного партнерства між країнами, дослідимо основні джерела, які використовуються для виробництва енергії в обох країнах. Так, в Україні станом на 2020 рік, оскільки офіційні дані за 2021 рік ще відсутні, такими джерелами є: газ (32%), вугілля (30%), ядерне паливо (20%) та нафта (14%). Федеративна республіка Німеччина, на відміну від України, має більш диверсифіковану складову основних джерел енергії, оскільки окрім нафти (36%), газу (26%) і вугілля (16%), значну частку займає джерело відновлювальної енергетики, а саме – вітер (10%) (див. рис. 2.14).

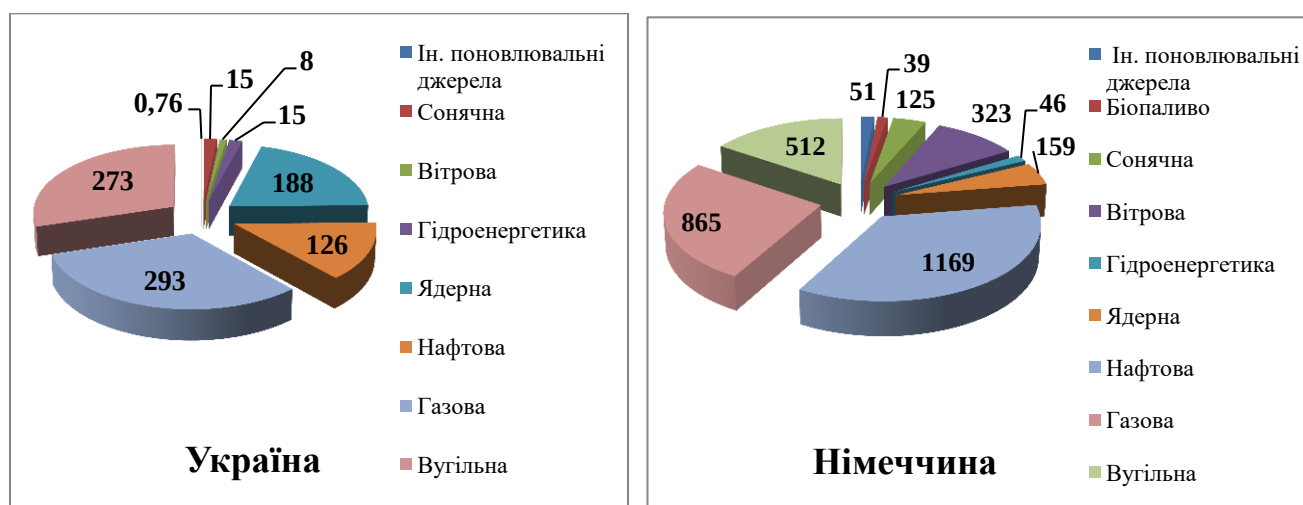

Рис. 2.14 Джерела з яких вироблять енергію в Україні та Німеччині, ТВт/год (2021 рік)

Джерело: побудовано автором за даними [67]

Станом на 2021 рік частка відновлювальних джерел, з яких Україна та Федеративна Республіка Німеччина виробляли енергетику, склали 4,3% та 19,6% відповідно. За 21 досліджуваний рік Німеччина збільшила використання альтернативної енергетики у 9,3 рази, в той час як Україна лише у 1,7 разів. Варто підкреслити, що на початку 2000-х років Україна та ФРН виробляли приблизно однакову частку енергетики завдяки сонцю, вітру та воді, яка була дуже мізерною та не перевищувала 3%. Однак завдяки низці проєктів, які реалізовувалися у ФРН для розвитку енергоефективності, у країні вдалося значно збільшити частку альтернативної енергетики. Найбільш вдалим, на мою думку, можна вважати: державну програму «Сто тисяч сонячних дахів» (1999-2003), спрямовану на підтримку виробництва фотоелектрики як джерела енергії; прийняття у 2000 році Закону ФРН «Про відновлювальну енергетику», який передбачав певні виплати за вироблену енергію фотоелектричними панелями як для домогосподарств, так і для підприємств; прийняття у 2010 році Енергетичної стратегії Німеччини до 2050 року, основною метою якої є повна відмова від атомної енергії до 2027 року та заміна її на відновлювальні джерела енергії, що має значну підтримку держави та інші [68, с. 5-13] (див. рис. 2.15).

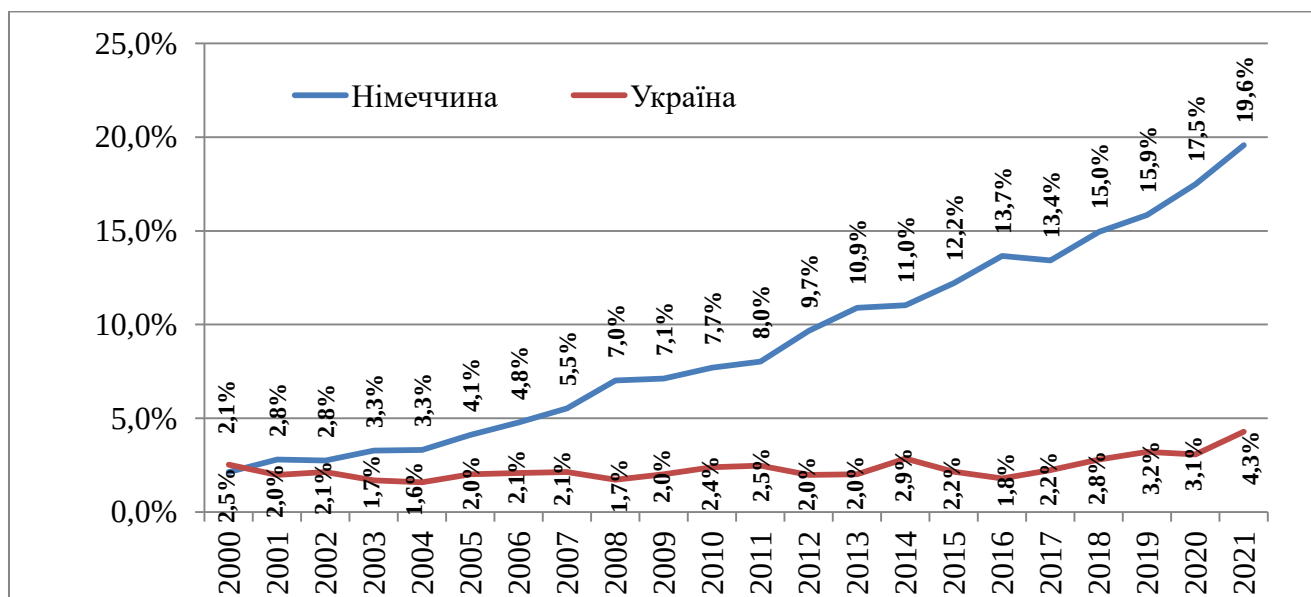

Рис. 2.15 – Частка відновлювальних джерел енергетики, які виробляли та використовували Україна та Німеччина протягом 2000-2021 років

Джерело: побудовано автором за даними [69]

За досліджуваний період Німеччина пройшла значний шлях до розвитку відновлювальної енергетики й охоче ділиться своїм досвідом з Україною, оскільки вбачає у нашій країні потужний потенціал завдяки вигідним природним умовам та сприянню Уряду щодо збільшення частки альтернативної енергетики. Так, результатом цього стало підписання у 2020 році міністрами енергетики обох країн «Спільної заяви про започаткування енергетичного партнерства», яка спрямована на збільшення джерел відновлювальної енергетики, підвищення рівня енергоефективності будинків та підприємств, регенерація електроенергетики та зменшення викидів вуглекислого газу [70].

У забезпеченні основних цілей енергетичного співробітництва між країнами докладають зусиль Федеральне міністерство економіки та захисту клімату (BMWK), Федеральне міністерство економічної співпраці й розвитку (BMZ) та Федеральне міністерство довкілля, охорони природи і ядерної безпеки (BMU). Важливу роль у підсиленні зв'язків та обміну досвідом між країнами відіграють Німецьке енергетичне агентство (dena) разом з Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ), а також Міністерство енергетики України [71].

Зокрема, Федеральне міністерство довкілля, охорони природи і ядерної безпеки Німеччини (BMU) у рамках Міжнародної ініціативи із захисту клімату (IKI) протягом 2009-2019 років запустило пілотний проєкт «Енергоефективна забудова в Україні». Його мета – застосування в Україні сучасних екологічних технологій у галузі будівництва, що сприятиме підвищенню рівня енергоефективності, оскільки він є одним із найнижчих у світі. Причиною таких низьких показників є технічно застарілі системи тепlopостачання, подання гарячої води та електроенергії, а також значно нижчий рівень показників енергоефективності у новобудовах порівняно з європейськими.

Завдяки цьому модельному проєкту у м. Києві був створений житлово-офісний комплекс, який можна вважати взірцем енергоефективного будівництва. Адже внаслідок застосування екологічно безпечних технологій (на кшталт сонячних батарей) вдалося зменшити споживання енергії на 30-50%. Разом з тим

комплекс став осередком демонстрації європейських стандартів енергоефективного будівництва для українських фахівців [72].

Слід зазначити, що реалізація проєкту «Енергоефективна забудова в Україні» посприяла тому, що за підтримки Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) у двох вищих навчальних закладах України (Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського» та Київський національний університет будівництва і архітектури) відбулось перезавантаження програм щодо розвитку енергоефективного будівництва.

Ще один проєкт, що впроваджувався в Україні Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ) у 2020 році, – «Енергоефективність у громадах II», який був спрямований на забезпечення безперебійного процесу управління енергоресурсами в лікарнях. У результаті 120 закладів охорони здоров'я у 23 областях України отримали відповідні кейси з обладнанням [73].

Також заслуговує на увагу проєкт «Підтримка структурних змін у регіонах України» за сприяння Федерального міністерства економіки та захисту клімату (BMWK), розрахований на 2021-2024 роки, який передбачає відмову від вугілля, заміну його на більш енергоефективні та безпечні джерела вироблення енергії. Пілотними містами стали Червоноград та Мирноград [74].

Варто зазначити, що звичайні німецькі компанії також сприяють інтенсивному розвитку енергоефективності українських підприємств. Яскравим прикладом може слугувати українська пивоварня «Уманьпиво», яка стала першою в Україні, що застосовує альтернативні джерела електроенергії, зокрема сонячні панелі. Це відбулося за активної підтримки німецької Академії пивоваріння «Doemens».

Разом з тим вважаю за необхідне звернути увагу на втілення пілотних проєктів щодо водневої енергетики, який справедливо можна вважати одним із найперспективніших напрямків німецько-української співпраці. Німеччина є країною, яка досить активно просуває виробництво зеленого водню в Європі, а також позиціонує Україну як потенційну для створення внутрішнього водневого

ринку та експорту гідрогену до ФРН. Натомість Україна демонструє готовність щодо підтримки проєкту зеленої енергетики, адже це сприятиме розвитку альтернативних джерел енергії та створенню нових робочих місць як в Україні, так і в Німеччині. Згідно з планами в Україні має відбуватись перетворення відновлювальних джерел енергії на водень та виробництво з нього нових продуктів, що дасть змогу Україні стати в перспективі головним виробником гідрогену в Європі. Реалізація проєкту планувалась на початок 2022 року, однак через повномасштабну війну РФ проти України його довелося відкласти на невизначений термін [75].

Отже, дослідивши питання енергетичного співробітництва України та Федеративної республіки Німеччини, можемо зробити висновок, що в Україні сьогодні вкрай важливим є використання альтернативної енергетики та перехід до відновлювальних джерел енергії. До цього спонукають виснаження звичних джерел енергії, висока енергоємність української економіки, кліматичні зміни, а також необхідність зменшення імпорту палива. Саме тому особливо важливу роль у втіленні цієї стратегії відіграє співпраця з Німеччиною, яка є безумовним лідером серед країн ЄС із впровадження енергоефективності, а також впливовим торговельним та інвестиційним партнером України. Разом з тим без фінансування та консультування німецьких фахівців Україні було б досить складно та практично неможливо досягти поставленої мети.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ

3.1 Рекомендації щодо імплементації досвіду Німеччини у розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні

Німеччина справедливо вважається лідером Європейського Союзу, адже її успішний економічний досвід намагаються перейняти багато країн. Тому імплементація німецького досвіду може стати потужним імпульсом для розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

Зовнішньоторговельна діяльність – це не лише ключовий потік товарів та послуг, а й потужне джерело валютних надходжень до бюджету та значущий вектор інтеграції держави у світове співтовариство. Задля підтримки та стимулювання подальшого розвитку цього виду ЗЕД Україні доцільно скористатися досвідом Федеративної республіки Німеччина, яка є одним із найважливіших експортерів та імпортерів світу.

Наразі Україна зарекомендувала себе як сировинний експортер в основному аграрної продукції. Однак повчальним для нашої країни може стати досвід Німеччини щодо диверсифікації експорту. Саме тому для досягнення цієї мети більшу увагу потрібно зосередити на експорті технічної продукції, працюючи над створенням іміджу країни з високим рівнем сервісу та виконавчої дисципліни.

Разом з тим аграрний сектор відіграє важливу роль в розрізі зовнішньої торгівлі України. Оскільки сільськогосподарська продукція незмінно залишалася найбільшою експортною категорією з 2013 року, проблема системної роботи з підтримки та просування її експорту залишається вкрай актуальною для України.

Саме тому важливим є втілення німецького досвіду з підтримки стимулювання експорту аграрної продукції. Зокрема, досить перспективним вважаю створення інститутів аграрних аташе, або сільськогосподарських радників, при економічних відділах посольств України, які представлятимуть та захищатимуть інтереси українських компаній на міжнародному ринку [76].

Також не менш важливим для запозичення досвіду може стати створення інтернет-порталу зовнішньої торгівлі на кшталт німецького «Єдиного інформаційного вікна», завданням якого є генерування інформації, необхідної для виходу країни на нові аграрні ринки.

На мою думку, цінним для України є досвід ФРН щодо завоювання нових ринків та пошуку торговельних партнерів. Важливим аспектом у досягненні цієї мети є надання Урядом німецьким фірмам фінансової підтримки, яка допомагає забезпечити їх участь у міжнародних виставках та ярмарках, і таким чином збільшити обсяг експортних операцій до 20% [77]. Застосування цього досвіду надасть Україні можливість розширити торговельну діяльність на нових ринках.

Для покращення міжнародної виробничої кооперації України з іншими країнами необхідно підвищувати рівень професійної компетентності майбутніх українських фахівців.

Саме тому вважаю за необхідне застосувати досвід ФРН щодо стрімкого розвитку дуальної системи навчання, яка полягає у поєднанні практичних навичок на підприємствах під час навчання у закладах освіти. Варто зазначити, що німецька система дуальної освіти є особливою, оскільки саме вона стала запорукою високого рівня конкурентоспроможності та водночас досить низького рівня безробіття серед молоді.

Успішність цієї системи полягає у тісному зв'язку уряду, роботодавців, закладів професійної освіти та профспілок. Необхідно підкреслити, що до німецької системи дуальної професійної освіти залучені близько 20,7% підприємств, а понад 66% випускників отримують працевлаштування [78].

Слід зазначити, що завдяки застосуванню системи дуальної освіти виграш мають не лише підприємства і випускники, а й держава в цілому, оскільки

відбувається гармонійне співставлення попиту та пропозиції. І як результат – держава представлятиме конкурентоспроможну продукцію як на національному, так і на міжнародному ринках.

Перші кроки до розвитку дуальної освіти в Україні були зроблені в 2017 році, однак ще не набули стрімкого розвитку. Незважаючи на поки що досить пасивний стан, дуальна освіта має потенційні можливості для розвитку в Україні, а саме: потужна матеріальна база підприємств, яка сприятлива для здійснення професійного навчання; модернізація освітніх програм згідно з вимогами виробництва, а також бажання молоді поєднувати теорію та практику в процесі навчання.

Отже, система поєднання теоретичної освіти та практичних навичок на виробництві слугує підвищенню добробуту суспільства завдяки позитивному впливу на конкурентоспроможність економіки.

Одне з особливих місць у зовнішньоекономічній діяльності належить міжнародній науково-технічній кооперації, яка відповідно до тенденцій сучасного світового розвитку є рушійною силою економічного та суспільно-культурного зростання. Тому сьогодні, у часи інноваційного розвитку, вважаю за необхідне приділити значну увагу спільній роботі із запуску стартапів.

Варто зазначити, що у Рейтингу екосистем стартапів станом на 2021 рік Україна посіла 34 місце серед 100 досліджуваних країн, що свідчить про потенційні можливості розвитку стартапів різного діапазону. Однак, за 2019-2021 роки відбувся спад на 3 позиції, що пов'язано з економічними труднощами, спричиненими пандемією Covid-19. Крім цього, Україна, на жаль, не має комплексного і тривалого підходу до створення сприятливого клімату впровадження стартапів. Саме тому, на мою думку, варто скористатись досвідом Федеративної республіки Німеччина, яка з 2020 року стабільно входить у п'ятірку країн з найкращими екосистемами для розвитку стартапів (*табл. 3.1*).

Таблиця 3.1 – Позиції України та Німеччини у Рейтингу екосистем стартапів у 2019-2021 роках

Рік	Місце у світі	
	Німеччина	Україна
2019	9	31
2020	5	29
2021	5	34

Джерело: побудовано автором за даними [79]

Важливим кроком до покращення ситуації з розвитку стартапів стало прийняття Кабінетом Міністрів України у 2019 році «Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» [80]. Найбільш ефективними діями для розвитку стартапів, які пропонує вищевказана Стратегія, вважаю сприяння створенню елементів інноваційної інфраструктури, які надаватимуть фінансову допомогу винахідникам та стартапам, а також забезпечення державної підтримки для створення та ефективного функціонування стартапів.

На мій погляд, для успішного втілення переходу до інноваційного зростання необхідно імплементувати досвід Федеративної республіки Німеччина в таких аспектах:

По-перше, необхідно запровадити певні програми підтримки як на урядовому, так і на неурядовому рівнях, на кшталт Німецької асоціації стартапів (Bundesverband Deutsche Startups), яка допомагає вирішити проблемні питання на законодавчому, адміністративному та соціальному рівнях; Німецької стартап-майстерні (Gründungswerkstatt Deutschland), що безкоштовно надає інформаційну та консультаційну підтримку початківцям для запуску стартапу; та німецькомовного Об'єднання сприяння дослідженню стартапів (Förderkreis Gründungs-Forschung), метою якої є допомога та скерування у навчанні та дослідженнях. Це надасть неабияку допомогу початківцям у проектуванні стартапів, особливо на початкових етапах їх впровадження.

По-друге, досвід Німеччини буде корисний для розробки програм підтримки фінансування стартапів. Їхніми перевагами є низька відсоткова ставка та довготривалість. Найвіджомішою серед таких у ФРН вважається програма

«Мій мікрокредит» від Мікрокредитного фонду Німеччини. Ця програма створена для надання позик до 25 000 євро компаніям із недостатнім власним капіталом, але переконливою бізнес-ідеєю на період до 4 років та відсотковою ставкою 7,9% [81]. Я вважаю, що програма з мікрокредитування стартапів була б особливо актуальною для відродження України після війни.

По-третє, програми із впровадження стартапів необхідно зосереджувати на якомога більшій території України, а не концентрувати лише у столиці. Саме цю можливість використовує Федеративна республіка Німеччина у своїй практиці запуску стартапів. До того ж в українських містах відбувається стрімкий розвиток ноу-хау, впровадження яких у подальшому стане фундаментом для глобального центру стартап-запуску на всій території України.

Крім цього, Україна має великі можливості для розвитку стартапів, адже за показником простоти та швидкості реєстрації бізнесу випереджає ФРН. Це відбулось завдяки стрімкому розвитку діджиталізації, зокрема запровадженню бренду цифрової держави в Україні «Дія» та значно простішому процесу створення та закриття бізнесу [81].

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що завдяки імплементації вищепереліченого досвіду Німеччини Україна зможе досягти досить високого рівня розвитку у всіх вищезгаданих формах зовнішньоекономічної діяльності.

3.2 Можливості для подальшої українсько-німецької співпраці у контексті євроінтеграційної політики України

Європейська інтеграція – це цивілізаційний вибір України, одна з ключових вимог Революції гідності. Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць,

підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС [82, с. 65].

Розвиток економічного і науково-технічного співробітництва з ФРН має важливе значення для України, оскільки це важливий крок на шляху до євроінтеграції. Наявність значного потенціалу співпраці в торговельно-економічній, науково-технічній, військово-технічній та гуманітарній сферах є необхідним підґрунтям поступального розвитку українсько-німецьких взаємовідносин.

У проведеному дослідженні вже частково висвітлено потенційні напрямки українсько-німецької співпраці у сферах, які можна вважати традиційними. Зокрема, значна увага була зосереджена на нарощення двостороннього співробітництва у торговельній сфері, можливих німецьких інвестиціях в охорону здоров'я та авіабудівну галузь України, а також подальший розвиток зеленої енергетики, а саме виробництво зеленого водню в Україні (див. розділ 2).

Однак не менш важливою вважаю можливість співробітництва у таких сучасних секторах економіки, як ІТ, оборонно-промисловий комплекс, транспортні та біогазові проєкти, де потенційна співпраця між Україною та Німеччиною може стати стратегічною.

Федеративна республіка Німеччина входить у ТОП-10 інноваційних країн світу завдяки розвиненому ІТ-сектору, який вважається рушійним двигуном німецької економіки, генеруючи щорічний оборот у 178 млрд. євро. Незважаючи на виклики, пов'язані з пандемією Covid-19, німецький ІТ-ринок стрімко набирає обертів завдяки діджиталізації основних галузей економіки. Саме тому ІТ-фахівці в Німеччині користуються більшим попитом, ніж будь-коли, а професію програміста можна вважати дефіцитною.

Варто зазначити, що у 2021 році нестача ІТ-спеціалістів у Німеччині досягла свого максимуму, а саме позначки виміром у 96 000 вільних місць. Згідно даних, зазначених на рисунку 3.1., можна переконатися, що за 2011-2021 роки кількість вакансій збільшилась в 2,5 рази. Крім цього, з ймовірністю 86,8% тенденція стрімкого збільшення вакантних посад збережеться й надалі, а до 2025

року дефіцит фахівців із ІТ-сектору сягатиме понад 120 000 осіб. Варто підкреслити, що кожна вакансія означає зменшення доданої вартості та зниження рівня інноваційного розвитку країни, що обумовлює втрати не тільки для ІТ-індустрії, а й для всієї економіки та державного сектору Федеративної республіки Німеччина, оскільки в середньому на пошук відповідного фахівця ФРН витрачає 5 місяців [83].

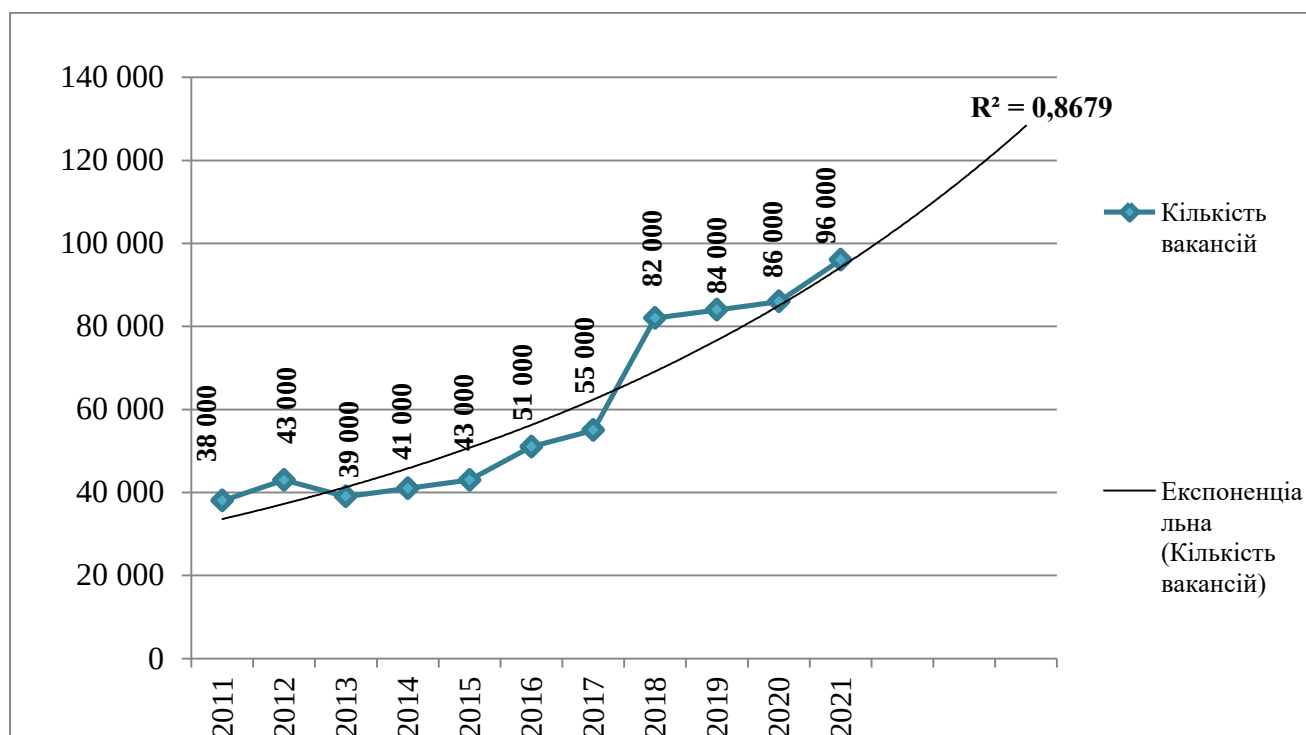

Рис. 3.1 – Щорічна кількість вакансій для ІТ-спеціалістів у Німеччині

Джерело: побудовано автором за даними [83; 84]

Нестача кваліфікованих працівників незабаром може стати серйозною перешкодою для зростання німецької економіки. Саме тому ФРН розпочала збільшувати державну підтримку ІТ-факультетів німецьких вишів, а також створювати курси перекваліфікації для німців, професія яких більше не затребувана на ринку. Однак вказані заходи дадуть позитивний результат лише у довгостроковій перспективі, а щоб заповнити вакансії у найближчому майбутньому, Уряду Німеччини слід нарощувати співробітництво з іншими країнами задля залучення іноземних ІТ-спеціалістів.

Я вважаю, що Німеччина може бути зацікавлена у співпраці саме з українськими фахівцями з інформаційних технологій, оскільки це робоча сила високого класу, а також в Україні рівень навчання технічних спеціальностей

традиційно високий. Окрім цього, кількість українських ІТ-ФОПів лише за 2016-2021 роки збільшилась у 2,4 рази та станом на 2021 рік налічувала 212,6 тисяч, що свідчить про стрімке нарощення спеціалістів у сфері ІТ-сектору. Наприклад, для наочного розуміння кількості українських «айтішників», її можна порівняти з кількістю населення Івано-Франківської області та зробити висновок, що ці дані майже рівнозначні (див. рис. 3.2).

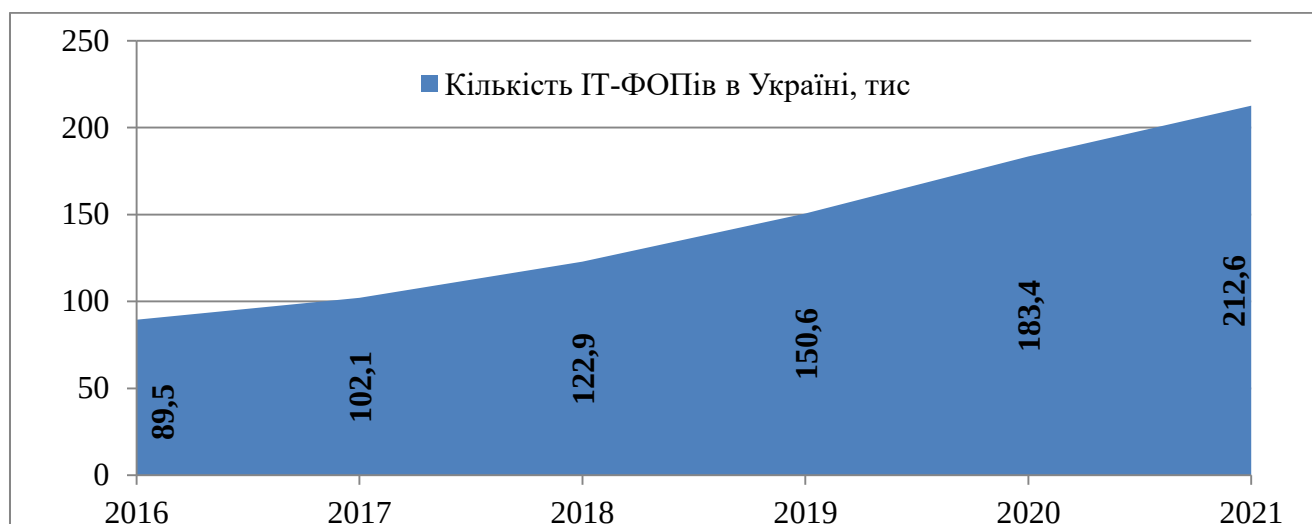

Рис. 3.2 – Кількість ІТ-ФОПів в Україні за 2016-2021 роки, тисяч осіб
Джерело: побудовано автором за даними [85]

Варто зазначити, що середня частка жінок, зайнятих в ІТ-сфері в Україні, становить 27%, і це один із найвищих показників у світі. Доказом цього є факт, що у таких технологічно розвинутих країнах, як Австралія, США та Канада це число становить 28%, 26% та 25% відповідно. Найбільша кількість жінок-фахівців з інформаційних технологій в Україні у Львівській (31,3%), Харківській (29,4%), Київській (28,6%) та Миколаївській (28,3%) областях, а також у місті Києві (28%) [86] (див. рис. 3.3). Це відіграє важливу роль у розвитку потенційного співробітництва між Україною та ФРН у сфері інформаційних технологій, оскільки частка жінок у німецькому ІТ-ринку не перевищує і 17%, а найбільші німецькі концерни SAP, Bosch, Vodafone, Deutsche Bahn запустили програму «She transforms IT» задля збільшення частки жінок у сфері ІТ. Переконана, що саме українські жінки-фахівці з інформаційних технологій спроможні підвищити рівень зайнятості жінок на німецькому ІТ-ринку завдяки спільним німецько-українським стартапам.

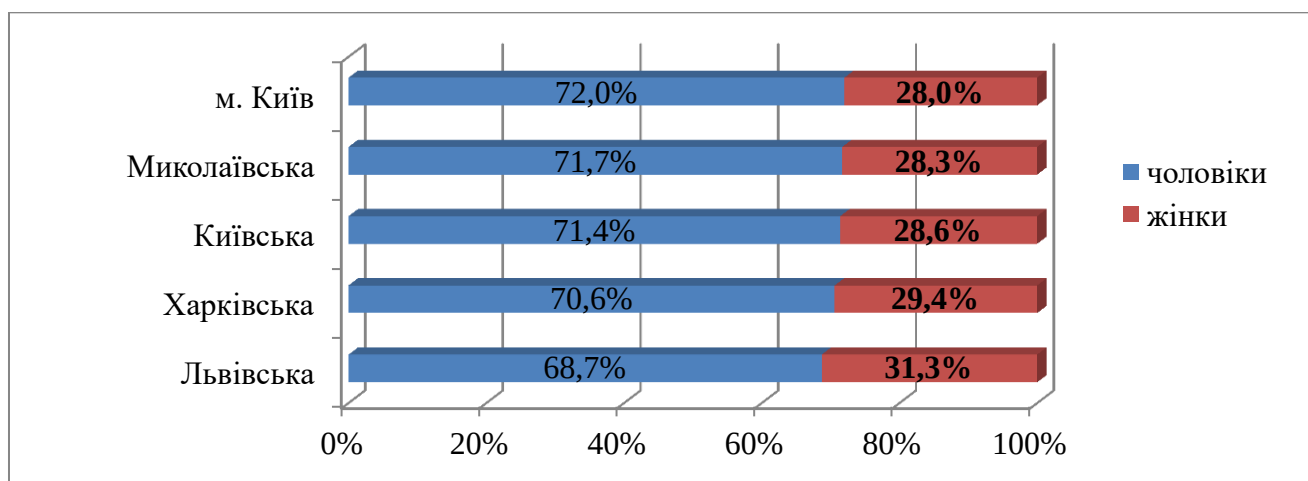

Рис. 3.3 – Гендерний розріз ІТ-ФОПів в Україні, %

Джерело: побудовано автором за даними [87]

Україна приваблива для іноземних партнерів тим, що, порівняно з країнами ЄС, має динамічний ринок праці (щоб закрити вакансію, знадобиться близько 40 днів), досить легкий запуск стартапів з точки зору нормативно-правової бази, порівняно низький рівень податків, цін на зв'язок, комунальні послуги та оренду приміщення. До того ж основною мовою для фахівців хай-тек індустрії є англійська, що не створюватиме мовний бар'єр між країнами, а також використання однакових технологічних баз та культурних кодів вказують на набагато зручніше та вигідніше інформаційно-технологічне співробітництво Німеччини з Україною, ніж з іншими країнами-членами ЄС.

Підсумовуючи сказане, можна переконатися, що вищеперелічені фактори перетворюють Україну на ідеальну країну для німецького аутсорсингу та гідного партнера у розробці спільних стартапів. Крім цього, потенційне німецько-українське співробітництво у сфері ІТ завдяки зближенню з європейським бізнесом та створенню нових робочих місць в Україні можна вважати найкращою допомогою Україні на її шляху до євроінтеграції та подоланні кризи.

Одним із можливих стратегічно важливих напрямків розвитку двостороннього співробітництва може бути оборонно-промисловий комплекс. На жаль, сьогодні Україна живе в умовах війни та постійної агресії з боку росії. Отож я вважаю, що спільна розробка нових унікальних видів оборони, розвідки та зброї

важлива для України. Разом з тим Німеччина також зацікавлена у покращенні своєї обороноздатності, оскільки агресія росії не має меж.

Варто зазначити, що Федеративна республіка Німеччина – це одна із країн з найбільшою кількістю сучасних оборонно-промислових підприємств з виробництва вогнепальної зброї. Саме тому співробітництво таких компаній, як Heckler & Koch, Schmeisser Internationale та Walther з українським Науковим центром точного машинобудування та Науково-технічним комплексом «Завод точної механіки» могло б бути перспективним. Потенційна німецько-українська співпраця між вказаними підприємствами та науковими центрами може полягати не лише в обміні досвідом, а й у спільному виробництві вогнепальної зброї та у відкритті німецьких заводів на теренах України.

Слід визнати, що, враховуючи національні економічні інтереси обох країн, вигідно розпочати спільну розробку нової версії системи протиракетної, протиартилерійської та протимінометної оборони, яка, на відміну від ізраїльського «Залізного куполу», буде спроможна не лише захищати цивільне населення, а й стратегічні об'єкти. Варто зазначити, що Україна вже планує розпочати такі розробки. Однак, у разі долучення Федеративної республіки Німеччина до створення унікальної системи оборони, результат буде значно ефективнішим, адже Німеччина приділяє особливу увагу оборонно-науковим дослідженням з широким залученням цивільної промисловості, яка фінансує 60% НДДКР.

Разом з тим Німеччина є однією з країн, яка прийняла найбільшу кількість біженців з України (понад 218 тисяч). Саме тому важливим кроком може бути розробка спільної психологічної допомоги та підтримки людей, які постраждали через війну.

Ще одним напрямком для потенційної українсько-німецької співпраці можна вважати розробку спільних інфраструктурних транспортних проєктів. Ключовим фактором для взаємовигідного співробітництва стало підписання 22 січня 2020 року у швейцарському місті Давосі між Міністерством інфраструктури України і німецькою компанією Deutsche Bahn AG Угоди щодо подальшої

співпраці у транспортній галузі та розвитку АТ "Укрзалізниця". Саме це стало своєрідним поштовхом до подальших дій щодо модернізації української залізниці, оновлення парку електровозів та інших інфраструктурних інвестиційних проєктів. Серед них вважаю найбільш перспективними спільну розробку програм щодо розвитку цифрових транспортних коридорів, зручних логістичних маршрутів, а також розширення авіаційного та автомобільного сполучення [88].

Окрім вищеперелічених потенційних секторів економіки для розвитку українсько-німецької співпраці, особливу увагу хотілося б зосередити на проблемах екології. Слід наголосити, що знаковою подією для України стало підписання у 2014 році Угоди про асоціацію між ЄС та Україною. Значна роль у вищезгаданій Угоді надається екологічній політиці ЄС. Саме тому найближчим часом має реалізуватися майже 30 директив у сфері довкілля, що стане підґрунтям для поглиблення співпраці України з країнами ЄС.

Незаперечним є факт, що Німеччина є справжнім лідером серед країн ЄС щодо впровадження відновлюваних джерел енергії. Застосування ноу-хау та новітніх технологій у біоенергетиці та біогазовій галузі стало так званою візитівкою країни. Адже завдяки біогазовій технології органічні відходи перетворюються на «чисту» енергію та органічні добрива, тим самим роблячи потужний внесок в енергетичну та екологічну безпеку країни. Спираючись на дослідження, біогаз здатний зменшити викиди парникових газів у країнах ЄС на 10%. На додаток до цього, із 18 855 європейських біогазових станцій майже половина знаходиться у ФРН [89].

Я вважаю досить перспективною співпрацю між Україною та Німеччиною у сфері біогазових технологій. Адже український аграрний сектор має неабиякі можливості для розвитку біогазових технологій, хоча наразі показник виробництва електроенергії з біомаси та біогазу значно нижчий, ніж у Європі, оскільки потенціал не використовується у повній мірі.

Так, яскравим прикладом українсько-німецького еко-інноваційного партнерства стала реалізація спільного проєкту МХП «Біогаз Ладижин» (Вінницька область), який започаткував розвиток біогазової та біоенергетичної

галузі в Україні. Це найбільший біогазовий комплекс з переробки органічних відходів від курчат-бройлерів у ЄС. У проєкті взяли участь потужні німецькі компанії Wolfssystem, Ellman Engineering, ABB Germany, Siemens, Caterpillar Germany. Завдяки плідній українсько-німецькій співпраці проєкт «Біогаз Ладизин» став унікальним прикладом ефективного втілення європейського досвіду на теренах України. Саме тому наведений приклад є доказом того, що Україні варто розвивати співпрацю з ФРН у біогазовій галузі для досягнення енергетичної незалежності українських компаній та екологічної безпеки країни. Разом з тим Україна має надію щодо реалізації в майбутньому великої кількості інноваційно-екологічних проєктів з Федеративною республікою Німеччина.

Таким чином, потенційна співпраця між Україною та Німеччиною у таких секторах економіки, як ІТ, оборонно-промисловий комплекс, транспортні та біогазові проєкти відкриє нові можливості, а також наблизить Україну до вступу в ЄС та перетворить її на розвинену країну з високим рівнем життя.

ВИСНОВКИ

Дослідивши тему кваліфікаційної бакалаврської роботи «Структурний аналіз зовнішньоекономічної діяльності у двосторонньому співробітництві України з Німеччиною», можна зробити певні висновки та надати наступні рекомендації:

1. Проаналізовано основні теоретичні аспекти зовнішньоекономічної діяльності України, зокрема суть, передумови розвитку, види, функції та принципи, а також систему управління та регулювання ЗЕД. Запропонована власна авторська позиція щодо визначення зовнішньоекономічної діяльності у більш широкому трактуванні: це підсистема зовнішньоекономічних зв'язків; форма господарювання, яка охоплює діяльність суб'єктів різних рівнів, враховуючи різновекторні види і форми реалізації; спирається на комплексну систему функцій, а також принципів як національного, так і міжнародного формату; відзначається системою методів регулювання (економічні, адміністративні, правові); багаторівневою інституційною системою регулювання; а також виходить за межі національних кордонів. Також рекомендовано виділити ще одну важливу функцію ЗЕД, яка полягає у формуванні позитивного іміджу країни на світовому рівні. Окрім цього, запропоновано власне дослідження щодо хронології розвитку ЗЕД, починаючи з давніх часів (600-650 pp.) до сьогодення.

2. Оцінено позиції України та ФРН у індексах глобальної відкритості. Для максимально різносторонньої оцінки країн у контексті глобальних економічних вимірів обрано Індекс глобальної конкурентоспроможності, Індекс легкості ведення бізнесу, Індекс інноваційного розвитку та Індекс людського розвитку. Проаналізувавши Індекс глобальної конкурентоспроможності, можна надати наступну рекомендацію: задля сприяння динамічному розвитку українсько-німецького співробітництва саме Україні необхідно перетворити слабкі сторони на сильні, здійснивши низку заходів на державному рівні, що передбачають реформування у галузі охорони здоров'я та фінансовому секторі. Оцінивши Індекс легкості ведення бізнесу, можна зробити висновок, що Німеччина й надалі

буде входити у ТОП-20 країн з легкості ведення бізнесу, а Україна намагатиметься покращувати свої позиції, оскільки одним із пріоритетних завдань Уряду є входження України в ТОП-30 рейтингу легкості ведення бізнесу. Варто зазначити, що обидві країни демонструють лідерські позиції в Індексі інноваційного розвитку, однак у різних категоріях, які залежать від рівня доходу країни: Німеччина входить в десятку ведучих країн інноваційного розвитку з високим рівнем доходу, а Україна – в трійку кращих із доходом, який нижче середнього. Крім цього, як в Україні, так і в Німеччині є спільне слабе місце – інфраструктура, яка гальмує розвиток інноваційного потенціалу країни. Тому країнам необхідно поліпшити політичну та економічну стабільність та технічні умови. Проаналізувавши Індекс людського розвитку, можна стверджувати, що обидві країни близькі до досягнення основних цілей людського розвитку, а саме: наближення середньої тривалості життя в країні до 85 років, повної грамотності населення та середньорічних доходів на душу населення вартістю 4000 дол. США. Таким чином, можна стверджувати, що співробітництво між країнами набиратиме обертів, оскільки у досліджуваних Індексах Німеччина залишається стабільним лідером, а Україна стрімко покращує свої позиції.

3. Комплексно досліджено сучасний рівень розвитку двосторонньої торгівлі товарами і послугами між Україною та Німеччиною. Доведено, що двостороння торгівля між країнами є досить розвинутою і надалі буде набирати обертів.

ФРН увійшла у ТОП-3 партнерів України із зовнішньої торгівлі товарами. Однак Україна не входить до списку головних торговельних партнерів Німеччини. Проведений аналіз торгівлі України та ФРН доводить, що наявна тенденція посилює загрози перетворення України на сировинний придаток розвинених країн. Доцільно якнайшвидше переглянути структуру українського експорту, скоротити експорт сировини та дешевих матеріалів і впровадити державні заходи щодо стимулювання збільшення продаж готової і модернізованої продукції, а також дотримуватися світових стандартів міжнародної торгівлі. Саме тому пропоную Україні приділити значну увагу таким світовим тенденціям, як-от:

«eco-friendly» та «fair trade». Вважаю, що це призведе не лише до покращення якості продукції, підкреслить гідні умови вирощення продукції та ставлення до фермерів, збільшить попит на українські ринки, а й зацікавить німців у співпраці. Найбільш потенційними галузями для розвитку українського експорту в Німеччину можна виокремити машинобудівну, харчову та легку промисловості, оскільки саме вони ідентифікують Україну як конкурентну у світі та недостатньо добре представлені на німецькому ринку.

Німеччина – це головний партнер України з торгівлі послугами серед країн Європейського Союзу. Загалом за 2011-2021 роки простежується позитивна динаміка збільшення обсягів торгівлі послугами між країнами. Можна зробити висновок, що німці більш зацікавлені у купівлі послуг, які пов'язані з виробничою діяльністю, а натомість українців більш цікавлять послуги, пов'язані з інтелектуальною діяльністю.

4. Проведено критичний аналіз німецько-українського інвестування на національному та корпоративному рівнях. Досліджено, що стан інвестиційної активності між Україною та Німеччиною несе більш односторонній характер, оскільки інвестиції з України в Німеччину дуже мізерні. Проте Німеччина є третім за величиною донором України, а динаміка прямих інвестицій з ФРН в Україну постійно зростає. Найбільше німецьких інвесторів приваблює промисловість України. Основними німецькими ТНК, які інвестують в Україну, є Leoni, Prettl, Sumitomo Electric Bordnetze, Bader, Kromberg & Schubert, BASF, DAW SE, Bayer та інші. Для досягнення збільшення обсягу інвестицій Німеччини Україні необхідно розробити чітку програму державної підтримки іноземних інвесторів. Щодо подальших перспективних інвестиційних проєктів німецьких ТНК в економіку України, такими, на мій погляд, можуть бути інвестиції в охорону здоров'я України, зокрема виготовлення медичного обладнання та ліків. Разом з тим не менш важливим я вважаю інвестування в українську авіабудівну галузь.

5. Досліджено стан українсько-німецького співробітництва у розрізі альтернативної енергетики. Визначено, що Німеччина є безумовним лідером серед країн ЄС із впровадження енергоефективності, а для України вкрай

важливим є використання альтернативної енергетики та перехід до відновлювальних джерел енергії. Завдяки фінансуванню та консультуванню німецьких фахівців в Україні було здійснено реалізацію проєктів «Енергоефективна забудова в Україні», «Енергоефективність у громадах II», «Підтримка структурних змін у регіонах України», а також перехід українських підприємств на альтернативні джерела електроенергії. Разом з тим вважаю за необхідне звернути увагу на втілення пілотних проєктів щодо водневої енергетики, який справедливо можна вважати одним із найперспективніших напрямків німецько-української співпраці.

6. Розроблено рекомендації щодо імплементації досвіду Німеччини у розвитку зовнішньоекономічної діяльності України. Вважаю важливим втілення німецького досвіду з підтримки стимулювання експорту аграрної продукції, зокрема створення інститутів аграрних аташе при економічних відділах посольств України, які представлятимуть та захищатимуть інтереси українських компаній на міжнародному ринку, а також створення інтернет-порталу зовнішньої торгівлі на кшталт німецького «Єдиного інформаційного вікна». Для покращення міжнародної виробничої кооперації України з іншими країнами необхідно підвищувати рівень професійної компетентності майбутніх українських фахівців. Саме тому вважаю за необхідне застосувати досвід ФРН щодо стрімкого розвитку дуальної системи навчання. Крім цього, Україна має великі можливості для розширення науково-технічної кооперації, зокрема у спільній розробці стартапів, однак не має комплексного і тривалого підходу до створення сприятливого клімату для їхнього впровадження. Вважаю доцільним скористатись досвідом Німеччини, яка з 2020 року стабільно входить у п'ятірку країн з найкращими екосистемами для розвитку стартапів.

7. Висвітлено потенційні можливості для подальшої українсько-німецької співпраці у контексті євроінтеграційної політики. Враховуючи спільні національні економічні інтереси обох країн, вважаю, що потенційна співпраця між Україною та Німеччиною у таких сучасних секторах економіки, як ІТ, оборонно-промисловий комплекс, транспортні та біогазові проєкти відкриє нові можливості, а також наблизить Україну до вступу в ЄС та перетворить її на розвинену країну з високим рівнем життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" № 959-XII від 16.04.1991 із поточною редакцією від 01.08.2021. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>. (Дата звернення: 01.02.2022).
2. Господарський кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 12 січ. 2022 р.: (офіц. текст.). – К.: Паливода А.В., 2022. – 248 с. – (Кодекси України)
3. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Навчальний посібник / [Козак Ю.Г., Логвінова Н.С. та ін.]; за ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, М.А. Зайця. – 4-те вид., перероб. та доп. – К.: Освіта України, 2012. – 272 с.
4. Тюріна Н. М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства навчальний посібник / Н. М. Тюріна, Н. С. Карвацка. – Київ: Центр учбової літератури, 2013. – 408 с.
5. Економічна енциклопедія : У 3-х томах. Т.3 / Голова редакційної ради С. В. Мочерний – Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. – 864 с.
6. Новицький В. Є. Міжнародна економічна діяльність України підручник / В. Є. Новицький. – Київ, 2003. – 948 с.
7. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки : навчальний посібник / Л. А. Швайка. – Київ : Знання, 2006. – 435 с.
8. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки : навчальний посібник / Л. І. Дідківська. – 5-те видання. – Київ : Знання, 2006. – 231 с.
9. Foreign economic activity of enterprises textbook / [A. Stankiewicz-Mróz, V. Perederii, V. Novak та ін.]. – Lodz: Lodz University of technology, 2018. – 145 с.
10. Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник / О. П. Гребельник. - 5-те вид., перероб. та допов. - Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. - 410 с. - (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 128).

11. Пахуча Е. В. Вплив глобалізованих процесів на розвиток міжнародних економічних відносин / Е. В. Пахуча., 2017. – (Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва). – (Економічні науки; № 3).

12. Іващук І. О. Зовнішньоекономічна складова як імператив функціонування сучасного підприємства / І. О. Іващук. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – №2. – С. 146–149.

13. Платонова І. О. Теоретичні засади механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Інвестиції: практика та досвід., – 2020. – № 13-14. – С. 125–129.

14. Пріоритети української освітньої політики в умовах міжнародної науково-технічної кооперації. Аналітична записка // Національний інститут стратегічних досліджень – URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1411/>. (Дата звернення: 04.02.2022).

15. Писаренко Т. В., Куранда Т. К., Кваша Т. К. Стан науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 році : науково-аналіт. записка. Київ : УкрІНТЕІ, 2021. – 39 с. – URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/2021/06/23/AZ.nauka.innovatsiyi.2020-29.06.2021.pdf> (дата звернення: 07.02.2022).

16. Шкурупій О.В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навч. посіб. / За ред. О.В. Шкурупій. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.

17. Charter of economic rights and duties of states signed in 1974 // General Assembly - Twenty ninth Session. – URL: [https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3281\(XXIX\)](https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3281(XXIX)). (Дата звернення: 07.02.2022).

18. Bly R. W. The White Paper Marketing Handbook. Florence, Kentucky: South-Western Educational Publishing, 2006. 256 p.

19. Кононов І. І. Принципи нормативно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності / І. І. Кононов. // Бізнес інформ. – 2021. – С. 23–32.

20. Домбровська С. М. Напрями державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / С. М. Домбровська // Вісник НУЦЗУ. Державне управління. – 2017. – Вип. 1 (6). – С. 114–119.
21. Герасименко Г. О. Проблеми та перспективні напрями економічного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств України / Г. О. Герасименко // Вісник КНУТД. – 2014. – №3. – С. 26–35.
22. Фінанси зовнішньоекономічної діяльності : навчальний посібник / Ситник Н. С., Стасишин А. В., Дубик В. Я., та ін. ; за заг. ред. Н. С. Ситник. – Львів: Апріорі, 2019. – 460 с
23. Мариніна С. В. Становлення інституціональних засад регуляторної політики зовнішньоекономічної діяльності України / С. В. Мариніна. // Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. – 2016. – №48. – С. 178–183.
24. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності : навчальн. посіб. / О. Г. Боднарчук, О. І. Боднарчук. – Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2020. – 318 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; т. 153).
25. Король М. М. Суть, мета і принципи державного регулювання ЗЕД / М. М. Король. // Аналітичний центр «Нова Економіка». – 2018. – С. 16–19.
26. Банчук-Петросова О. В. Умови успішного державного регулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності / О. В. Банчук-Петросова. // Публічне управління та митне адміністрування. – 2021. – №4. – С. 5–8.
27. Олефір В. Основні механізми та засоби державного регулювання зовнішньоекономічних відносин / В. Олефір. // Господарське право і процес. – 2021. – №3. – С. 108–114.
28. Голинський Ю. О. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності та його удосконалення / Ю. О. Голинський, А. В. Павелчак. // Young Scientist. – 2018. – №10. – С. 749–752.

29. «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року»: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 179 : станом на 10 берез. 2021 р.

30. Дроздова Г. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства : навчальний посібник / Г. М. Дроздова. – Київ: ЦУЛ, 2004. – 172 с.

31. Гордополов В. Ю. Передумови розвитку зовнішньоекономічної діяльності економічних агентів в Україні / В. Ю. Гордополов // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2016. – Вип. 2-3. - С. 61-95. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2016_2-3_6.

32. Площик М. В. Історичний аспект розвитку державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / М. В. Площик. // Агросвіт. – 2017. – №13-14. – С. 47–50. – URL: http://www.agrosvit.info/pdf/13-14_2011/13.pdf (Дата звернення: 11.02.2022).

33. Зовнішньополітична стратегія України: орієнтири і реалії // Разумков центр. – 2021. – URL: <https://razumkov.org.ua/statti/zovnishnopolitychna-strategiia-ukrainy-oriientyry-i-realii>.

34. Вектори економічного розвитку 2030 // Центр економічного відновлення. – 2020. – URL: <https://nes2030.org.ua/docs/doc-vector.pdf>. (Дата звернення: 12.02.2022).

35. Котко О. К. Сучасні тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності України / О. К. Котко. // Академічний огляд. – 2021. – №1. – С. 87–94.

36. Вебсайт Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (Дата звернення: 14.02.2022).

37. Ізюмцева Н. Тенденції розвитку ЗЕД в Україні на сучасному етапі / Н. Ізюмцева, В. Коробка. // Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку. – 2021. – №2. – С. 44–52.

38. Шрам М. О. Україна - ЄС: активізація зовнішньоекономічної т / М. О. Шрам. // Запорізький національний технічний університет. – 2018.

39. Рахман М. С. Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами ЄС / М. С. Рахман, В. А. Євтушенко, Д. С. Рудас. // Світове господарство і міжнародні економічні відносини. – 2020. – №47. – С. 39–42.

40. Індекс сприйняття корупції-2021. Transparency International Ukraine. *Transparency International Ukraine*. URL: <https://ti-ukraine.org/research/index-spryinyattya-koruptsiyi-2021/> (дата звернення: 14.02.2022).

41. Артеменко Л. П., Нагорна К. Ю. Сильні та слабкі сторони конкурентоспроможності України. *Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*. 2020. С. 144–145.

42. The Global Competitiveness Reports 2011-2019. The World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/> (date of access: 24.03.2022).

43. Сучасні вимірники рівня розвитку структурних та інституціональних характеристик національної та глобальної економік: навч.-метод. посіб. / В.В. Козюк [та ін.]; за ред. В.В. Козюка. — 2-ге вид., випр. і доп. — Тернопіль: Вектор, 2015. — 248 с.

44. Doing Business Reports 2011-2020. The World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/programs/business-enabling-environment/doing-business-legacy> (date of access: 27.03.2022).

45. У рейтингу Doing Business-2021 Україна може піднятися щонайменше на 10 позицій. *Mind*. URL: <https://mind.ua/news/20213943-u-rejtingu-doing-business-2021-ukrayina-mozhe-pidnyatis-shchonajmenshe-na-10-pozicij-shmigal> (дата звернення: 29.03.2022).

46. Global Innovation Index 2021 Ukraine. *WIPO - World Intellectual Property Organization*.

URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021/ua.pdf (date of access: 01.04.2022).

47. Innovation index by country, around the world. *TheGlobalEconomy*. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/gii_index/ (date of access: 01.04.2022).

48. Global Innovation Index 2021 Germany. *WIPO - World Intellectual Property Organization*. URL:

https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021/de.pdf (date of access: 02.04.2022).

49. Human Development Index (HDI). *Our World in Data*. URL: <https://ourworldindata.org/human-development-index> (date of access: 03.04.2022).

50. Human Development Index - HDI 2019. *Countryeconomy.com*. URL: <https://countryeconomy.com/hdi> (date of access: 03.04.2022).

51. Human Development Data Center. Human Development Reports. *United Nations Development Programme*. URL: <https://hdr.undp.org/en/data> (date of access: 03.04.2022).

52. Экспорт товаров з України в Німеччину. *AHK Ukraine - Ihr Netzwerk für erfolgreiche Geschäfte*. URL: <https://ukraine.ahk.de/ua/dienstleistungen/export-helpdesk> (дата звернення: 04.04.2022).

53. Ranking of Germany's trading partners in foreign trade. *Startseite - Statistisches Bundesamt*. URL: https://www.destatis.de/EN/Themes/Economy/Foreign-Trade/Tables/order-rank-germany-trading-partners.html?__blob=publicationFile (date of access: 06.04.2022).

54. Стратегічні орієнтири поглиблення торговельно-економічних відносин України з країнами Європейського Союзу в умовах Угоди про Асоціацію. Федерація роботодавців України, 2021. 96 с. URL: https://fru.ua/images/doc/analitics/2021/NDR_Ukr-EU.pdf (дата звернення: 07.04.2022).

55. Trade Map - Bilateral trade between Ukraine and Germany in 2021. Trade Map - Trade statistics for international business development. URL: [https://www.trademap.org/Bilateral.aspx?nvpm=5%7c804%7c%7c276%7c%7cT](https://www.trademap.org/Bilateral.aspx?nvpm=5%7c804%7c%7c276%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1)OTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1 (date of access: 07.04.2022).

56. Fairtrade International. *Fairtrade International*. URL: <https://www.fairtrade.net/> (date of access: 09.04.2022).

57. Deutschland unterstützt die Ukraine in großem Umfang Bundesregierung. *Webseite der Bundesregierung*.

URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/buerokratieabbau/unterstuetzung-ukraine-2003926> (date of access: 15.04.2022).

58. What does Germany do for Ukraine? | DW | 26.09.2019. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/en/what-does-germany-do-for-ukraine/a-50590709> (date of access: 15.04.2022).

59. Статистика зовнішнього сектору. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#1> (дата звернення: 15.04.2022).

60. Пріоритети і очікування України та Німеччини: як зробити двосторонні відносини більш сталими / А. Гетьманчук та ін. Центр "Нова Європа" (Україна) і Інститут Європейської політики (Німеччина), 2020. 36 с.

61. Erfolgreich investieren in der Ukraine. *Rödl & Partner*. URL: <https://www.roedl.de/themen/internationalisierung/ukraine> (date of access: 17.04.2022).

62. Дослідження та аналітика - European Business Association. *European Business Association*. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analityka/> (дата звернення: 17.04.2022).

63. Бізнес-лідери дещо погіршили оцінку інвестклімату в Україні, - опитування ЕБА - European Business Association. *European Business Association*. URL: <https://eba.com.ua/biznes-lidery-deshho-pogirshyly-otsinku-investklimatu-v-ukrayini-opytuvannya-eva/> (дата звернення: 18.05.2022).

64. Двостороннє співробітництво. Німеччина. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobitnictvo/1-td> (дата звернення: 18.04.2022).

65. Інвестиції в Німеччині у 2022 році: нерухомість, метали, цінні папери. *Migrant.biz.ua* - *Правова та юридична підтримка мігрантів*. URL: <https://migrant.biz.ua/nimechina/biznes-de/investytsii-v-nimechchyni.html> (дата звернення: 18.04.2022).

66. World Investment Report. *United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)*. URL: <https://unctad.org/topic/investment/world-investment-report> (date of access: 18.04.2022).

67. Ukraine: Energy Country Profile. *Our World in Data*. URL: <https://ourworldindata.org/energy/country/ukraine?country=UKR~DEU#how-much-of-the-country-s-energy-comes-from-renewables> (date of access: 19.04.2022).

68. Зарубіжний досвід стимулювання відновлювальних джерел енергетики (досвід Німеччини та Австрії). Київ: Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України, 2017. 40 с. URL: <https://kompek.rada.gov.ua/uploads/documents/29892.pdf> (дата звернення: 19.04.2022).

69. Ukraine: Energy Country Profile. *Our World in Data*. URL: <https://ourworldindata.org/energy/country/ukraine?country=UKR~DEU#how-much-of-the-country-s-energy-comes-from-renewables> (date of access: 21.05.2022).

70. Gemeinsame Absichtserklärung zwischen der Regierung der Ukraine und der Regierung der Bundesrepublik Deutschland über den Aufbau einer Energiepartnerschaft : für 26 August 2020. URL: <https://cutt.ly/TJifgBK>

71. Про енергетичне партнерство. *The German-Ukrainian Energy Partnership*. URL: <https://www.energypartnership-ukraine.org/uk/home/about/> (дата звернення: 21.04.2022).

72. Energieeffizientes Modellquartier. *Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH*. URL: <https://www.giz.de/de/weltweit/21304.html> (date of access: 21.04.2022).

73. Проєкт "Енергоефективність у громадах II". *Центр ресурсоефективного та чистого виробництва*. URL: <http://www.recpc.org/energy-efficiency-in-municipalities-giz-ua/> (дата звернення: 21.04.2022).

74. Підтримка структурних змін у вугільних регіонах України. *Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH*. URL: <https://www.giz.de/en/worldwide/105650.html> (дата звернення: 23.04.2022).

75. Німеччина готова запустити в Україні виробництво "зеленого" водню. *Ukrainian Hydrogen Council*. URL: <https://hydrogen.ua/ua/novyny/1064-nimechchina-gotova-zapustiti-v-ukrajini-virobnitstvo-zelenogo-vodnyu> (дата звернення: 23.04.2022).

76. Порівняльний аналіз системи та механізмів підтримки розвитку експорту агропродовольчої продукції в Україні та ЄС. Київ : Агроторгівля України, 2021. 70 с.

77. Скрыбіна Д. С. Зарубіжний досвід державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Держава та регіони*. 2017. Державне управління. С. 120–124.

78. Пятничук Т. Дуальна система навчання: досвід Німеччини та особливості впровадження в Україні. 2018. С. 12. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726790/1/Дуальна.pdf> (дата звернення: 25.04.2022).

79. Global startup ecosystem report 2021. StartupBlink, 2021. URL: <https://www.startupblink.com/startupecosystemreport.pdf> (date of access: 25.04.2022).

80. «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року»: Розпорядж. від 10.07.2019 р. № 526. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 26.04.2022).

81. Кохан М. О., Мазур А. В. Стратегія розвитку стартап-підприємництва в Україні з урахуванням досвіду Німеччини. *Теорія і практика стратегічного управління*. 2021. Стратегія економічного розвитку України. С. 34–53.

82. Сіренко К. Ю. Євроінтеграційна політика України: позитивні та негативні аспекти / К. Ю. Сіренко // Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / голов. ред. М.М. Палінчак. – Ужгород : Гельветика, 2018. – Вип. 22, №Ч.3. – С. 65–68.

83. Dragosavac S. 82,000 vacancies for IT specialists in Germany / Sandra Dragosavac // Technology and Travel. – 2021. – URL: <https://alertify.eu/82000-vacancies-for-it-specialists-in-germany/> (date of access: 29.04.2022).

84. Excellent career prospects in the IT sector. Working in Germany: the official website for qualified professionals // The Federal Government. – 2021. – URL: <https://www.make-it-in-germany.com/en/working-in-germany/professions-in-demand/career-it-specialists> (дата звернення: 03.05.2022).

85. Скільки IT-спеціалістів в Україні // DOU. – 2021. – URL: <https://dou.ua/lenta/articles/how-many-devs-in-ukraine-2020/> (дата звернення: 03.05.2022).

86. В немецком ИТ-бизнесе не хватает женщин // Deutsche Welle – URL: <https://cutt.ly/IHilTJM> (дата звернення: 04.05.2022).

87. Скільки IT-спеціалістів в Україні. DOU. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/how-many-devs-in-ukraine-2020/> (дата звернення: 05.05.2022).

88. Співпраця з Німеччиною в транспортній інфраструктурі є стратегічно важливою. *Ukrinform*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2869312-spivpraca-z-nimeccinou-v-transportnij-infrastrukturi-e-strategicno-vazlivou-kriklij.html> (дата звернення: 07.05.2022).

89. МХП: приклад українсько-німецького еко-інноваційного партнерства. *Економічна правда*.

URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/01/19/670097/> (дата звернення: 07.05.2022).

90. Титарчук І. Перспективи співробітництва з Німеччиною. *Асоціація УКРЕККА*. URL: <http://www.uekka.org.ua/novina/u-poshukah-investoriv.html> (дата звернення: 09.05.2022).

91. Німецька компанія DAW SE. *Caparol Ukraine*. URL: <https://cutt.ly/wJxAu0L> (дата звернення: 09.05.2022).

92. Як Львів стає новою фабрикою Європи. *Mind.ua*.
URL: <https://mind.ua/publications/20187633-yak-lviv-stae-novoyu-fabrikoyu-evropi> (дата звернення: 09.05.2022).

93. Bosch може відкрити завод в Україні. *Економічна правда*.
URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/09/10/677672/> (дата звернення: 10.05.2022).

ДОДАТКИ

Додаток А

Огляд зарубіжної літератури

1. Stankiewicz-Mróz A., Perederii V., Novak V. Foreign economic activity of enterprises: Textbook. Lodz: Lodz University of technology, 2018 Pages: 145

Foreign economic activity of enterprises is a textbook written by Polish economists, which highlights the methodological foundations of organization and planning of foreign economic activity in enterprises. Particular attention is paid to the disclosure of the peculiarities of foreign economic activity in transport enterprises, taking into account international norms and traditions of cooperation. Based on the disclosure of legal opportunities for foreign economic activity, the essence of the procedures for their organization, the peculiarities of contractual activities in organizing trade cooperation with foreign counterparties and the main content of the stages associated with the implementation of contractual obligations. The authors emphasized the specific details of the sequence of actions in the organization of foreign trade operations and their implementation, which will ensure the logical sequence and systematic presentation of the material and contribute to the full understanding of the material. The textbook aims to give the reader theoretical knowledge and practical skills in organizing foreign economic activity of enterprises.

2. The Global Competitiveness Report: Insight Report / ed. by K. Schwab. Switzerland: World Economic Forum, 2019. Pages: 666

The Global Competitiveness Report is a report published annually by the World Economic Forum and identifies competitiveness among 141 countries. The Global Competitiveness Report was first published in 1979. This report is based on a methodology that integrates the latest statistics from international organizations and surveys of leaders, which were later provided to the World Economic Forum. WEF calculates and analyzes the competitiveness of each country in four areas: enabling

environment, human capital, markets and innovation ecosystem. Drawing on these results, the report provides leads to unlock economic growth, which remains crucial for improving living standards. In addition, in a special thematic chapter, the report explores the relationship between competitiveness, shared prosperity and environmental sustainability, showing that there is no inherent trade-off between building competitiveness, creating more equitable societies that provide opportunity for all and transitioning to environmentally sustainable systems.

3. Doing Business: Report. Washington: The World Bank Group, 2020. Pages: 149

Doing Business is a report published annually during 2003-2020 by the World Bank Group, and compares business regulation across countries. The report took into account domestic and medium-sized companies and measured the rules that affect them throughout the life cycle. The first Doing Business report, published in 2003, covered five sets of indicators and 133 economies. The final study, published in 2020, covered 12 sets of indicators and 190 economies. Doing Business 2020 is the 17th in a series of annual studies investigating the regulations that enhance business activity and those that constrain it. Regulations affecting 12 areas of the life of a business are covered: starting a business, dealing with construction permits, getting electricity, registering property, getting credit, protecting minority investors, paying taxes, trading across borders, enforcing contracts, resolving insolvency, employing workers, and contracting with the government. It's important to note that Doing Business isn't meant to be an investment guide, but rather a measurement of ease of doing business.

4. Global Innovation Index 2021. Tracking Innovation through the COVID-19 Crisis / ed. by Soumitra Dutta et al. 14th ed. Geneva: World Intellectual Property Organization, 2021. Pages: 226

The Global Innovation Index is a report published by the World Intellectual Property Organization, a specialized agency of the United Nations, since 2007. This report assesses the effectiveness of the innovation ecosystem of 130 economies around

the world each year, highlighting the strengths and weaknesses of innovation and the specific gaps in innovation performance. Over the last decade, the Global Innovation Index has established itself as a leading source of innovation and as a "tool for action" for economic development that includes innovation programs. The issue of the Global Innovation Index for 2021 presents the latest global ranking of innovation in 132 countries, based on 81 different indicators. Following the latest global innovation trends, this publication also focuses on the impact of the COVID-19 pandemic on innovation. This report provides clarity for decision-makers in government, business and other countries as they look forward to developing policies that will allow their people to invent and create more effectively.

5. Global startup ecosystem report 2021 / ed. by Ziv Baida. Startup Blink, 2021. Pages: 402

The Global Startup Ecosystem Index from Startup Blink has been updated annually since 2017 and is the largest in the world complete report on the ecosystem ranking of startups from 1 000 cities and 100 countries. This report is opinionated by design, based on Startup Blink's consulting experience and hundreds of conversations with ecosystem stakeholders. Ultimately, StartupBlink leverage data gathered from more than 50 000 members throughout the Global StartupBlink community. It also has new sections on City Ecosystems in Unranked Countries, a Top Island Cities Ranking, Analysis by Sub Score, Analysis by Population, and even a ranking based on special entities such as Unicorns and Pantheons. This report also reveals trends at both the country and city level, identifies up and coming startup ecosystems, and flags underperforming ecosystems that are losing momentum.

6. Gemeinsame Absichtserklärung zwischen der Regierung der Ukraine und der Regierung der Bundesrepublik Deutschland über den Aufbau einer Energiepartnerschaft : für 26 August 2020. Seites: 7. URL: <https://cutt.ly/TJifgBK>

Eine gemeinsame Absichtserklärung zwischen der Regierung der Ukraine und der Regierung der Bundesrepublik Deutschland zur Gründung einer

Energiepartnerschaft wurde am 26. August 2020 in Berlin unterzeichnet. Dieses Memorandum Absichtserklärung bleibt so lange in Kraft, bis eine Partei der anderen schriftlich zustimmt, dass sie beabsichtigt, ihre Zusammenarbeit zu beenden (für mindestens sechs Monate). Laut Memorandum ist das Hauptziel der Energiepartnerschaft die Verbesserung und der Aufbau einer nachhaltigen Energieinfrastruktur, insbesondere durch die Steigerung der Nutzung erneuerbarer Energiequellen und der Energieeffizienz. Darüber hinaus skizziert das Dokument die Grundlagen der Zusammenarbeit, zuständige Behörden, Formen der Zusammenarbeit, Durchführung, Kosten, Beilegung möglicher Streitigkeiten und weitere wichtige Punkte für die weitere Zusammenarbeit.

7. Germany provides large-scale support for Ukraine. Website of the Federal Government. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-en/issues/better-regulation/support-ukraine-2004148> (date of access: 15.04.2022)

There is a separate article on the official website of the German federal government about supporting Ukraine in difficult times. The article states that Germany has an interest in Ukraine being a stable, democratic and economically prosperous country. That is why the official website of the Federal Government of Germany states the support of Ukraine since 2014, namely: investments in the stabilization of Ukraine's economy and the allocation of additional stabilization measures. The article notes that Germany is also the largest bilateral donor of humanitarian aid, providing about 186 million euros since 2014. The official website of the Government of Germany also focuses on the German-Ukrainian Energy Partnership and the Green Fund.

8. Fairtrade International. URL: <https://www.fairtrade.net/> (date of access: 09.04.2022)

This is the official website of fair trade, which is the world standard of product quality. The fair trade movement began in the 1960s. It should be noted that the fair trade system is primarily based on the Sustainable Development Goals adopted by the UN General Assembly in 2015. On the official website there are many sections that

indicate how this standard works, the main advantages of fair trade, an explanation of how this type of trade differs from others. Considerable attention is also paid to the goals of fair trade and each type of product that belongs to this world standard.

9. Stakeholder survey German business perspective on hydrogen projects in Ukraine in the context of the German-Ukrainian energy partnership. Deutsche Energie-Agentur GmbH (dena), 2021. Pages: 11

The hydrogen sector could become a new pillar for Ukraine's future energy development and has received increasing political attention. The year 2020 marked the start of the hydrogen policy development in Ukraine – green hydrogen has been taken into the focus, as it not only represents a building block for the decarbonisation of Ukraine's economy but also good export opportunities. This publication from the German Energy Agency provides an overview of stakeholders on the prospects of German business on hydrogen projects in Ukraine. All materials published by Dena were compiled using the analysis of the online survey "German business view of hydrogen projects in Ukraine". It should be noted that this article, in addition to opportunities for the development of Ukrainian-German green hydrogen business in Ukraine, identifies certain barriers to the development of pilot projects. Particular attention is paid to solving the problem of transporting hydrogen from Ukraine to Germany.

10. World Investment Report. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), 2021. Pages: 280

The World Investment Report, published by UNCTAD, has been updated annually since 1991. Its main goal is to support investors by monitoring global and regional investment trends and developing national and international policies. The Global Investment Report 2021 highlights global investment trends and prospects, regional trends, recent policy changes and key issues, and investment in sustainable recovery. This year's report examines investment in sustainable development (CSD) and shows the impact of investment policy on public health and economic recovery after the

pandemic. The package of recommendations proposed by UNCTAD to promote investment in sustainable reconstruction is an important tool for policy makers and the international development community. The report provides advice on investing in sound investment projects, such as those for 2021, which could include: investing in the infrastructure sector, including physical, digital and green infrastructure, and investing in health care. The report also identifies specific challenges that will arise from the implementation of recovery investment plans and provides a basis for policy action to address them.

Анотація дипломної бакалаврської роботи

"Structural analysis of foreign economic activity in bilateral cooperation between Ukraine and Germany"

The work analyses the theoretical aspects of foreign economic activity and the main directions of bilateral cooperation between Ukraine and Germany, namely bilateral trade, investment and energy cooperation.

The author analyses the essence, prerequisites for development, types, functions and principles, management and regulatory systems, the formation and development of foreign economic activity in Ukraine. The author made an attempt to offer her own author's position on the definition of foreign economic activity, to highlight another function of foreign economic activity, and to offer her own research on the chronology of foreign economic activity.

In a separate part of the paper the positions of Ukraine and Germany in the indices of global openness are assessed. The thesis comprehensively examines the current level of bilateral trade between Ukraine and Germany, in particular, examines the extent to which countries are "natural trading partners", provides recommendations for improving the image of Ukrainian goods, and predicts further potential for foreign trade between Ukraine and Germany. The author conducted a critical analysis of German-Ukrainian investment at the national and corporate levels, proposed further promising investment projects, taking into account the national economic interests of Ukraine and Germany. At the same time, the state of Ukrainian-German cooperation in the field of alternative energy is analyzed.

On the basis of the work, the author formulated recommendations for the implementation of the German positive experience, which will be a powerful impetus for the development of foreign economic activity in Ukraine. Also, the author suggested potential areas of Ukrainian-German cooperation that will promote the development of strategic partnerships between the countries.

Таблиця В.1 – Розрахунок рівня компліментарності товарної структури торгівлі України та ФРН на прикладі найважливіших товарних груп за 2021 рік

Товарна група	Частка від загального обсягу експорту України, %	Частка від загального обсягу імпорту ФРН, %	$\frac{ M^K - X^K }{2}$
85. Електричні машини та обладнання, їх частини; обладнання для звукозапису та відтворення звуку	14,14	0,47	6,835
12. Олійне насіння та плоди; інші насіння, плоди і зерно; лікарські рослини	18,85	7,39	5,73
62. Предмети одягу, крім трикотажного машинного або ручного в'язання	38,32	0,76	18,78
26. Руди, шлаки та зола	2,83	1,34	0,745
84. Реактори ядерні, котли, обладнання та механічні пристрої	6,39	0,08	3,155
94. Меблі, постільні речі, матраци...	16,01	0,65	7,68
73. Вироби з чорних металів	12,59	0,61	5,99
44. Деревина та вироби з неї...	7,43	1,59	2,92
72. Чорні метали	1,14	0,81	0,165
10. Злаки	0,65	2,92	-1,135
61. Предмети одягу трикотажного машинного або ручного в'язання	36,64	0,24	18,2
32. Екстракти дубильні та фарбувальні, барвники...	30,45	0,99	14,73
92. Музичні інструменти та їх складові	8,66	0,10	4,28
04. Молочна продукція, яйця птиці; мед натуральний; харчові продукти тваринного походження	6,36	0,34	3,01
20. Продукти переробки овочів, фруктів, горіхів та ін.	14,02	0,46	6,78
15. Жири та олії рослинного та тваринного походження, продукти їх розчеплення...	0,43	2,71	-1,14
71. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння, дорогоцінні метали	18,45	0,09	9,18
39. Пластмаси та вироби з них	3,35	0,05	1,65
19. Готові продукти із зерна злаків, борошна, крохмалю чи молока; борошняні кондитерські вироби	6,48	0,46	3,01

Продовження таблиці В.1

Товарна група	Частка від загального обсягу експорту України, %	Частка від загального обсягу імпорту ФРН, %	$\frac{ M^K - X^K }{2}$
08. Їстівні фрукти та горіхи; шкірка цитрусових	7,23	0,29	3,47
86. Залізничні локомотиви, вагони трамваїв, рухомий склад та їх частини...	3,99	0,74	1,625
28. Продукти неорганічної хімії	2,17	0,28	0,945
38. Інші хімічні продукти	10,57	0,04	5,265
17. Цукор та кондитерські вироби з нього	4,56	0,72	1,92
03. Риба та ракоподібні, молюски та інші водні безхребетні	25,37	0,26	12,555
Всього:			136,345

Джерело: розроблено автором за даними [55]

Таблиця Г.1 – Динаміка німецьких інвестицій в акціонерний капітал економіки України

Назва показника	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Відносна зміна (2021/2011), %
Прямі інвестиції з країн світу в економіці України, млн. дол. США	48 197,6	51 705,3	53 704,0	38 356,8	35 562,0	37 054,4	36 310,3	35 391,0	41 662,5	37 600,3	45 137,6	-6,4
Прямі інвестиції з Німеччини, млн. дол. США	5 329,8	4 496,3	2 908,4	2 110,6	1 402,4	1 581,2	1 792,4	1 644,9	1 931,5	1 689,0	2 068,5	-61,2
Питома вага інвестицій із Німеччини у загальному обсязі ПІІ в економіку України, %	11,1	8,7	5,4	5,5	3,9	4,3	4,9	4,6	4,6	4,5	4,6	-58,6

Джерело: побудовано автором за даними [36; 59; 66]

Таблиця Д.1 – Німецькі ТНК, які інвестують в Україну

Німецька ТНК	Проект	Рік	Вартість
Sumitomo Electric Bordnetze (німецько-французька ТНК)	Відкриття виробничого майданчику з серійного виробництва в'язок для Audi у м. Чортків (Тернопільська обл.). Планується відкрити завод з автомобільної електропроводки у приміщеннях Хмельницького механічного заводу.	2015	5-7 млн. євро
Prettl	Відкриття у м. Чернівці ТОВ «Аутомотив електрик Україна» (виробництво електрокабельної продукції для авто) з подальшими інвестиціями	2016	80 млн. грн
Bader	Інвестиції у 3 заводи компанії ТОВ «Бадер –Україна» (с. Кожичі, Львівська обл.)	2016 -2018	20 млн. євро
Leoni	Інвестиції у відкриття заводу з виробництва кабельної продукції для європейських авторинків (Львівщина)	2017	65 млн. євро
Bayer	Інвестиції у виробництво інноваційного заводу з насіння с/г культур у с. Почуйки (Житомирська обл.)	2018	200 млн. дол.
BASF	Інвестиції у запуск нового заводу з випуску домішок у бетон (м. Обухів, Київська обл.)	2019	2 млн. євро
DAW SE	Інвестиції у виробництво сухих будівельних сумішей для систем теплоізоляції, що представлені в Україні дочірніми підприємствами «Капарол Україна» та ТОВ «Капарол Дніпро» (Дніпропетровська обл.)	2019	20 млн. грн
Kromberg & Schubert	В Україні створені 2 філії Kromberg & Schubert (2005 рік – Луцьк, 2016 – Житомир) із 100% німецькими інвестиціями.	з 2005 року і дотепер	н/д
Bosch	Плануються інвестиції у виробництво електроінструментів. На даний момент досліджується місце знаходження виробництва.	планується	20 млн. євро

Джерело: побудовано автором за даними [90; 91; 92; 93]

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний вищий навчальний заклад
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

ПРОГРАМА

89-ї щорічної студентської наукової конференції
за міжнародною участю
**«ІННОВАЦІЙНІ ІДЕЇ ТА ПРОЄКТИ ДЛЯ
ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ»**

(20 травня – 04 червня 2022 р.)

ТЕЗИ ДОПОВІДІ

Шептицька І.О.,

«Міжнародні економічні відносини», 4 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту Галахова Т.О.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКОЇ СПІВПРАЦІ У ІТ-СФЕРІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Європейська інтеграція – це цивілізаційний вибір України, одна з ключових вимог Революції гідності. Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС [1, с. 65].

Розвиток економічного і науково-технічного співробітництва з ФРН має важливе значення для України, оскільки це важливий крок на шляху до євроінтеграції. Наявність значного потенціалу співпраці в торговельно-економічній, науково-технічній, військово-технічній та гуманітарній сферах є необхідним підґрунтям поступального розвитку українсько-німецьких взаємовідносин.

Федеративна республіка Німеччина входить у ТОП-10 інноваційних країн світу завдяки розвиненому ІТ-сектору, який вважається рушійним двигуном німецької економіки, генеруючи щорічний оборот у 178 млрд. євро. Незважаючи на виклики, пов'язані з пандемією Covid-19, німецький ІТ-ринок стрімко набирає обертів завдяки діджиталізації основних галузей економіки. Саме тому ІТ-фахівці в Німеччині користуються більшим попитом, ніж будь-коли, а професію програміста можна вважати дефіцитною.

Варто зазначити, що у 2021 році нестача ІТ-спеціалістів у Німеччині досягла свого максимуму, а саме позначки виміром у 96 000 вільних місць. Згідно даних, зазначених на Рис.1, можна переконатися, що за 2011-2021 роки кількість вакансій збільшилась в 2,5 рази. Крім цього, з ймовірністю 86,8% тенденція стрімкого збільшення вакантних посад збережеться й надалі, а до 2025 року дефіцит фахівців із ІТ-сектору сягатиме понад 120 000 осіб. Варто підкреслити, що кожна вакансія означає зменшення доданої вартості та зниження рівня інноваційного розвитку країни, що обумовлює втрати не тільки для ІТ-індустрії, а й для всієї економіки та державного сектору Федеративної республіки Німеччина, оскільки в середньому на пошук відповідного фахівця ФРН витрачає 5 місяців [2].

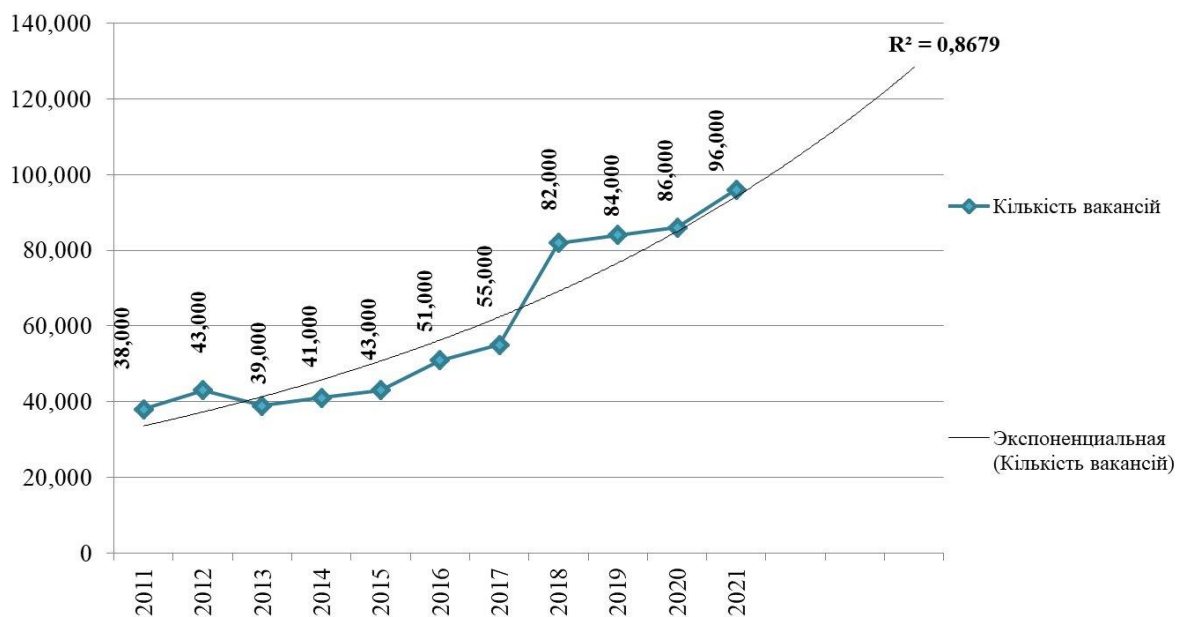

Рис. 1. Щорічна кількість вакансій для ІТ-спеціалістів у Німеччині

Джерело: побудовано автором за даними [2; 3].

Нестача кваліфікованих працівників незабаром може стати серйозною перепорою для зростання німецької економіки. Саме тому ФРН розпочала збільшувати державну підтримку ІТ-факультетів німецьких вишів, а також створювати курси перекваліфікації для німців, професія яких більше не затребувана на ринку. Однак вказані заходи дадуть позитивний результат лише у довгостроковій перспективі, а щоб заповнити вакансії у найближчому майбутньому, Уряду Німеччини слід нарощувати співробітництво з іншими країнами задля залучення іноземних ІТ-спеціалістів.

Я вважаю, що Німеччина може бути зацікавлена у співпраці саме з українськими фахівцями з інформаційних технологій, оскільки це робоча сила високого класу, а також в Україні рівень навчання технічних спеціальностей традиційно високий. Окрім цього, кількість українських ІТ-ФОПів лише за 2016-2021 роки збільшилась у 2,4 рази та станом на 2021 рік налічувала 212,6 тисяч, що свідчить про стрімке нарощення спеціалістів у сфері ІТ-сектору. Наприклад, для наочного розуміння кількості українських «айтішників», її можна порівняти з кількістю населення Івано-Франківської області та зробити висновок, що ці дані майже рівнозначні (Рис.2).

Рис. 2. Кількість ІТ-ФОПів в Україні за 2016-2021 роки, тисяч осіб

Джерело: побудовано автором за даними [4].

Варто зазначити, що середня частка жінок, зайнятих в ІТ-сфері в Україні, становить 27%, і це один із найвищих показників у світі. Доказом цього є факт, що у таких технологічно розвинутих країнах, як Австралія, США та Канада це число становить 28%, 26% та 25% відповідно [5]. Це відіграє важливу роль у розвитку потенційного співробітництва між Україною та ФРН у сфері інформаційних технологій, оскільки частка жінок у німецькому ІТ-ринку не перевищує і 17%, а найбільші німецькі концерни SAP, Bosch, Vodafone, Deutsche Bahn запустили програму «She transforms IT» задля збільшення частки жінок у сфері ІТ. Переконана, що саме українські жінки-фахівці з інформаційних технологій спроможні підвищити рівень зайнятості жінок на німецькому ІТ-ринку завдяки спільним німецько-українським стартапам.

Література:

1. Сіренко К. Ю. Євроінтеграційна політика України: позитивні та негативні аспекти / К. Ю. Сіренко // Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / голов. ред. М.М. Палінчак. – Ужгород : Гельветика, 2018. – Вип. 22, №Ч.3. – С. 65–68.
2. Dragosavac S. 82,000 vacancies for IT specialists in Germany / Sandra Dragosavac // Technology and Travel. – 2021. – URL: <https://alertify.eu/82000-vacancies-for-it-specialists-in-germany/> (дата звернення: 29.04.2022).
3. Excellent career prospects in the IT sector. Working in Germany: the official website for qualified professionals // The Federal Government. – 2021. – URL: <https://www.make-it-in-germany.com/en/working-in-germany/professions-in-demand/career-it-specialists> (дата звернення: 03.05.2022).
4. Скільки ІТ-спеціалістів в Україні // DOU. – 2021. – URL: <https://dou.ua/lenta/articles/how-many-devs-in-ukraine-2020/> (дата звернення: 03.05.2022).
5. В немецком ИТ-бизнесе не хватает женщин // Deutsche Welle – URL: <https://cutt.ly/IHilTJM> (дата звернення: 04.05.2022).